
આદાબે બંદગી

સુન્નતો અને દુઆઓનો સંગ્રહ

સંપાદક

પ્રોફેસર કમરુદ્દીન મૂસા સાહેબ

અનુવાદક

મુફતી ફરીદ અહમદ કાવી

પ્રકાશક

જામિઅહ ઉલૂમુલ કુર્આન, જંબુસર
મુ. પો. જંબુસર, જિ. ભરૂચ, ગુજરાત,
પીન: ૩૯૨૧૫૦, ☎૨૨૦૭૮૬-૨૨૦૨૮૬
ફેક્સ: ૨૨૨૬૭૭ www.jamiahjambusar.com

e mail: jamia@satyam.net.in

અનુક્રમણિકા

અનુ.	આદાબ	પેજ
	પ્રસ્તાવના	૫
	બીજી આવૃત્તિ વેળા	૮
	અભિપ્રાય	૯
	સંપાદકની વાત	૧૦
૧	ઘરમાં દાખલ થવાના આદાબ	૧૩
૨	લિબાસના આદાબ ●ઓરતોના લિબાસના આદાબ ●અવાજ	૧૪ ૧૬ ૧૭
૩	ખાવાના આદાબ ●ખિલાલ (દાંત સાફ કરવા)ના આદાબ	૧૭ ૨૨
૪	પીવાના આદાબ	૨૩
૫	મહેમાનીના આદાબ ●હદિયો – ભેટ – સોગાદ	૨૩ ૨૪
૬	છીંક વિષેના આદાબ	૨૫
૭	બગાસા વિષેના આદાબ	૨૫
૮	થૂંકવાના આદાબ	૨૫
૯	સુવાના આદાબ	૨૬
૧૦	જાજરૂ જવાના આદાબ	૨૯
૧૧	શરીરની પાકી સફાઈના આદાબ	૩૦
૧૨	ઘરેથી નીકળવાના આદાબ	૩૨

૧૩	મસ્જિદના આદાબ	૩૩
૧૪	રસ્તાના આદાબ	૩૭
૧૫	મજલિસના આદાબ	૩૭
૧૬	સલામના આદાબ	૪૦
	● મુસાફરા (હાથ મિલાવવા)ના આદાબ	૪૧
૧૭	મુઆનકહ (ભેટવા, ગળે મળવા)ના આદાબ	૪૧
૧૮	સફરના આદાબ	૪૨
૧૯	સવારીના આદાબ	૪૫
૨૦	બજાર અને ખરીદ વેચાણના આદાબ	૪૬
૨૧	હલાલ રોઝીના આદાબ	૪૭
૨૨	માલના હકો	૪૯
	● ઝકાત	૪૯
	● સદકાઓ	૫૦
૨૩	કરજના આદાબ	૫૦
૨૪	બીમારના ખબર અંતર પુછવાના આદાબ	૫૧
૨૫	મુસલમાનો સાથે રહેણી કરણીના આદાબ	૫૨
૨૬	પાડોશીઓ સાથે વહેવારના આદાબ	૫૬
૨૭	અમ્ર બિલ મઅરૂફ – નહી અનિલ્મુનૂકર સારા કામોનો હુકમ અને બુરાઈયોથી રોકવાના આદાબ	૫૭
૨૮	વાલિદૈન માં-બાપ સાથે રહેણી કરણીના આદાબ	૫૯
૨૯	નિકાહના આદાબ	૬૦

૩૦	વિવાહિત જીવનના આદાબ ●વલીમો ●સદવર્તન	૬૩ ૬૫ ૬૫
	●ઓરતોને અમુક નસીહતો	૬૮
૩૧	અવલાદનો જન્મ, તેમની કેળવણી, ભરણ પોષણ ●તહનીક – ગુટ્ટી આપવી ●માથું મુંડાવવું ●નામ પાડવું ●અકીકહ ●ખત્નહ કરાવવી	૬૯ ૬૯ ૬૯ ૬૯ ૭૦
૩૨	મોટા ભાઈ સાથે સદવર્તન	૭૧
૩૩	બહેનો સાથે સદવર્તન	૭૨
૩૪	યતીમ (અનાથ) બાળકો સાથે વર્તાવના આદાબ	૭૨
૩૫	દોસ્તો સાથે વર્તન વિશેના આદાબ :	૭૨
૩૬	મોતની તૈયારી ●મોતની તૈયારી શું છે ? ●વસીયત ●સકરાત (અંતિમ શ્વાસ)	૭૩ ૭૩ ૭૬ ૭૭
૩૭	તઅજિયતના આદાબ	૮૧
૩૮	ઈસાલે સવાબના આદાબ	૮૧
૩૯	વારસા વહેંચણીના આદાબ	૮૨
૪૦	યતીમ (અનાથ) બાળકોનું ભરણ પોષણ	૮૨
	મોમિન	૮૩
	સંદર્ભ સૂચિ	૮૪

પ્રસ્તાવના

ભિસ્મિલ્લાહિ રહમાનિ રહીમ

ઈસ્લામ એક આદર્શ જીવન વ્યવસ્થા છે, જન્મથી મરણ સુધીના માનવજીવનનું કોઈ પણ પાસું એવું નથી, જેમાં ઈસ્લામે પોતાના અનુયાયીઓને સંપૂર્ણ માર્ગદર્શન આપ્યું ન હોય ! નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે પોતાના આગમનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ આ રીતે વર્ણવ્યો છે :

" હું સદ્ગુણોને સર્વોત્તમ સ્વરૂપે અંકિત કરવા મોકલવામાં આવ્યો છું."

કુર્આને કરીમમાં અલ્લાહ તઆલાએ પોતે "તમો મહાનતમ્ સદ્ગુણોના ધણી છો." કહી આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના ઉચ્ચતમ્ જીવનચરિત્રની સાક્ષી આપી છે. એટલું જ નહિ, મુસલમાનોને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના મુબારક જીવનને અનુકરણીય માની સ્વજાતને તેના બીબામાં ઢાળવાની તાકીદ પણ ફરમાવી છે. અલ્લાહ તઆલાનું ફરમાન છે :

" તમારા માટે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનું જીવન સર્વોત્તમ ઉદાહરણ છે.

એક હદીસ શરીફમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પોતાના આદર્શ જીવનનું રહસ્ય આ રીતે વર્ણવે છે,

" મારા પાલનહારે પોતે મને સુસંસ્કારના શણગારથી શણગાર્યો છે."

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના પવિત્ર જીવનને ઉમ્મત સામે નમૂના રૂપે રજૂ કરવાનું રહસ્ય પણ આ જ છે કે એક મોમિન તે માનવમુલ્યો અને સંસ્કારોને અપનાવે જે નબવી જીવનના અનિવાર્ય અધ્યાય હતા અને જેની આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે વખતો વખત તા'લીમ આપી હતી. આપ સલ્લલ્લાહુ

અલયહિ વ સલ્લમની આવી તા'લીમાતને શરીઅતની પરિભાષામાં આદાબ કહેવામાં આવે છે અને કોઈ પણ કાર્યને સફળતાનું બહુમાન અપાવવા શરીઅતે નિર્ધારેલ કરેલ નિતિનિયમોનું પાલન અને આદાબની કાળજી રાખવી અત્યંત જરૂરી છે, આદાબ ઉપર અમલ કરવાથી માનવ માનવતાના સર્વોચ્ચ શિખરે બિરાજે છે અને તેને છોડનાર ઈન્સાન મટી, હેવાન બની જાય છે.

આદાબનું મહત્વ સમજાવતાં એક વખતે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું,

" અદબનો સંબંધ સમગ્ર ધર્મથી છે."

અદબનો મહિમા એથી વિશેષ શું હોય શકે કે ફરાઈઝે દીનને ફરજિયાત પણે અદા કરવાની સમય મર્યાદા બુલૂગ (પુખ્ત વય) છે. જ્યારે અદબની તાલીમ માટે સમયનો કોઈ જ બાધ નથી. તેની શરૂઆત બાળપણથી જ થઈ જાય છે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પોતાની સાથે જમવા બેસેલા નાના બાળકને પણ ફરમાવતા,

"હે બચ્ચા, ખાવાની શરૂઆત અલ્લાહના નામથી કરો, પોતાની સામેથી ખાઓ અને જમણા હાથે ખાઓ."

બાળપણથી જ બાળકને કાળજી સહિત ખાવાની રીત શીખવાડવી એ વાતને સમર્થન આપે છે કે ઈસ્લામ બાળમાનસમાં સદ્ગુણોને અંકિત કરી દઈ એક મુસલમાનને તેનો બંધાણી કરી દેવા માંગે છે, જેથી જીવનના કોઈ પણ તબક્કે તેના છોડવાનો ભય બાકી ન રહે.

વળી ઈસ્લામે અદબની તા'લીમ એટલી વિસ્તારે આપી છે કે તે માટે એક મુસલમાને બીજાનો દ્વાર ખખડાવવાની લેશમાત્ર જરૂરત નથી. જો કોઈ એમ કહી ઈસ્લામની ઠેકડી ઉડાડે કે ઈસ્લામ ધર્મ તો મુસલમાનોને ઝાડા-પેશાબની રીત પણ શીખવાડે છે ! તો આવા માણસને એક મુસલમાને શાંતિથી જવાબ આપવો જોઈએ કે હા, એક સંપૂર્ણ, સર્વગ્રાહી અને પરિપૂર્ણ ધર્મ જ આટલી શુક્ષ્મ બાબતોની સંભાળ રાખી શકે છે. અલ્લાહનો કરમ છે કે તેણે અમને ઉભા ઉભા પેશાબ કરી પશુતાના પ્રદર્શનથી બચાવી લીધા.

અદબ માણસના કાર્યને સરળ અને સફળ બનાવાવમાં મદદરૂપ થાય છે, અદબથી કરેલ કાર્ય બરકતો અને રહમતનું નિમિત્ત પણ બને છે અને અદબ થી કરેલ કાર્યથી અલ્લાહ પાક રાઝી થઈ જાય છે. સહાબા (રદિ.)ની નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના સંગાથ માટે પસંદગી તેમના અવિસ્મરણીય અદબના લઈને જ કરવામાં આવી. ઘણા બુઝુર્ગોની સફળતાનો યશ તેમના અદબને ફાળે જ જાય છે. ઈમામ બુખારી (રહ.) તથા તેમની કિતાબને સર્વસ્વીકૃતિનું બહુમાન નિશંક પણ તેમના અદબના લઈને જ મળ્યું છે.

"બા અદબ બા નસીબ, બે અદબ બે નસીબ" સનાતન સત્ય છે.

"આદાબે બંદગી" નામક આ નાનકડી પુસ્તિકા ખેરખર તો એક મુસલમાનના સફળ જીવનની ગાઈડ બુક છે. જો માણસ તેમાં બતાવેલ આદાબ પ્રમાણે પ્રત્યેક કાર્ય કરવાની આદત બનાવી લે તો તેનું ખાવું, પીવું, આરામથી સુઈ જવું, અહિંયા સુધી કે સહશયન કરવું પણ ઈબાદત બની જાય અને પોતાની પ્રાકૃતિક જરૂરતના સંતોષની સાથે સાથે સવાબનો હકદાર પણ બની જશે,

પ્રત્યેક મુસલમાને આ કિતાબનો રૂચીપૂર્વક અભ્યાસ કરી દરેકે દરેક કાર્યને તેમાં વર્ણવેલ આદાબ સહિત કરવું અત્યંત આવકારદાયક, લાભદાયક અને જરૂરી છે. અને તો જ કોઈ પણ અમલ ઈસ્લામી અમલ બની શકે છે. અલ્લાહ તઆલા સૌને અમલની તોફીક આપે અને લેખકને બધા આ'માલના આદાબ એક જ જગ્યાએ ભેગા કરી વાચકો માટે સરળતા પેદા કરવા બદલ પોતાની શાનને અનુરૂપ ઉત્તમોત્તમ બદલો આપે. આમીન.

રશીદ ઇબ્રાહીમ નદવી ખાનપૂરી
મુદરિસ, જામિઅહ ઉલૂમુલ ફુર્આન, જંબુસર

બીજી આવૃત્તિ વેળા

અલ્લાહની નેઅમતના ઇક્રાર અને સ્વીકાર કરતાં અરજ કે અલ્લાહના ફઝલથી પ્રસ્તુત કિતાબનું વિમોચન અમારા બુઝુર્ગ હઝ. મવ. શોકત અલી સાહેબ દા.બ. (ઈમામ-ખતીબ જુમ્આ મસ્જિદ મુંબઈ)ના હાથે થયું.

બીજા એડીશન સંબંધી મારા મોહતરમ ઉસ્તાદ હઝરત મવલાના હકીમ સઉદ અજમેરી (મ.જિ.)નો હું આભારી છું કે એમના કહેવાથી હઝરત મવલાના ઈબ્રાહીમ સાહેબ (દા.બ.) (ખલીફએ હઝરત અકદસ મુફ્તી મહમૂદ હસન ગંગોહી રહ.)એ મુજ નાયીઝની આ કિતાબ પર વિવેચના લખી પ્રોત્સાહન પુરું પાડ્યું. એમણે જ કિતાબને હઝરત મવલાના શાહ અબરાહીમ હક સાહેબ દા.બ.ની સેવામાં રજૂ કરી અને હઝરતે કિતાબને પસંદ પણ ફરમાવી.

ઉપરાંત હઝરત મવલાના કારી અમીરૂલ હસન સાહેબ મ.જિ., હઝરત મવલાના શમ્સુલ હક નદવી મ.જિ. (તંત્રી તા'મીરે હયાત, લખનઉ), હઝરત મવલાના મુનીર મ. જિ. , (ખતીબ - ઈમામ જામે મસ્જિદ કાલીના મુંબઈ), હઝરત મવલાના વલીયુલ્લાહ મ.જિ. (ખતીબ- ઈમામ નૂર મસ્જિદ, ડોંગરી મુંબઈ) અને અન્ય બુઝુર્ગોએ અલ્લાહ પાસે કિતાબ મકબૂલ થવા દુઆઓ આપી.

બીજા એડીશનમાં હઝરત મવ. ઈબ્રાહીમ સાહેબ મ.જિ. ના હુકમ અનુસાર યથાશક્તિ કોમ્પ્યુટર અને અરબી દુઆઓની ભૂલો સુધારી લેવામાં આવી છે. સાથે જ દુઆઓનો તરજુમો પણ શામેલ કરી લેવામાં આવ્યો છે.

આશા છે કે મદ્રસાઓ અને સ્કૂલોના ઝિમ્મેદારો તેમના મદ્રસા-સ્કૂલોમાં આ કિતાબને કોર્સ રૂપે શામેલ કરશે, જેથી કોમના બાળકો બાળપણથી જ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની સુન્નતો પર અમલ કરતા થઈ જાય.

સંપાદક
કમરૂદ્દીન મૂસા.

અભિપ્રાય

ઈસ્લામી શરીઅત સદાકાળી છે. દુનિયા અને આખેરતની કામિયાબી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની જીવનસરણી અપનાવવામાં છે. જ્યાં સુધી દુનિયા છે, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના પવિત્ર કાર્યો, કથનો અને રીત-ભાતને કલમકારો વિવિધ રીતે રજૂ કરતા રહે છે.

'આદાબે બંદગી' નામની આ કિતાબને વિવિધ જગ્યાએથી જોઈ, એમાં સમાવિષ્ટ વાતો સુંદર, સંકલિત છે, દરેક સુન્નત અને અદબને હવાલાઓ ટાંકી વર્ણવ કરવાથી કિતાબની મહત્વતા વધી ગઈ છે. મને વિચાર આવ્યો કે કિતાબનું નામ 'આદાબે ઝિન્દગી' હોય. પરંતુ ઝિન્દગી જો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના તરીકા પ્રમાણે ઘડાય જાય તો એ 'બંદગી' જ થઈ જાય છે. સંપાદકે કદાચ આવું વિચારી જ કિતાબનું નામ નક્કી કર્યું હશે.

ટાઈપની ભૂલો એક સામાન્ય બાબત બની ગઈ છે, બીજી આવૃત્તિ નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવામાં આવે તો ઘણું સારું. (૧) ઝબર-ઝેર વગેરની ભૂલો ન હોય, (૨) દુઆઓનો તરજૂમો પણ લખવામાં આવે, (૩) હદીસના અરબી લખાણોને પણ ઝબર-ઝેર સાથે લખવામાં આવે. કારણ કે અરબી શબ્દોનો વિશેષ પ્રભાવ હોય છે.

હું આશા કરું છું કે મદ્રસાઓ અને સ્કૂલોના ઝિમ્મેદારો તેમના વિદ્યાર્થી-વિદ્યાર્થીનીઓને આ કિતાબ વડે હદીસ-સુન્નતનું શિક્ષણ આપશે તો ઈન્શાઅલ્લાહ ઉમ્મતના એક મોટા વર્ગમાં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની સુન્નતોના જીવંત થવા અને બન્નેવ જહાંનમાં સવાબનો ઝરીયો બનશે.

હું દિલથી દુઆ કરું છું કે મોહતરમ પ્રોફેસર કમરૂદ્દીન મૂસા (ઝી. મ.)નો આ પ્રયત્ન અલ્લાહ તઆલા કબૂલ ફરમાવે, લોકોના દિલોને આ તરફ કેન્દ્રિત કરી અમલ કરવાની તોફીક આપે. આખિરતનો ઝરીયો બનાવે.

૧૨ ઝીલ્કદ ૧૪૨૩ હિ. ગુરૂવાર

ઇબ્રાહીમ ગુફિર લહુ

(હઝરત મવલાના અલ્લાજ મુહમ્મદ ઈબ્રાહીમ દામત બરકાતુહુમ)

(ખલીફએ અજલ્લ હઝરત અકદસ મુફ્તી મહમૂદ હસન ગંગોહી રહ.)

આદાબે બંદગી

સંપાદકના બે બોલ

بِسْمِ اللَّهِ؛ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ،
وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
وَعَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ، وَاتَّبَاعِهِ، أَمَّا بَعْدُ .

અલ્લાહના રસૂલ, નબીઓના સરદાર, સમગ્ર માનવજાત માટે દયાળુ, ગુનેહગારોની સિફારિશ કરનાર, સચ્ચિદના મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની નીચેની હદીસ મુજ ગુનેહગારના વાંચવામાં આવી :

"હઝ. અનસ (રદિ.) ફરમાવે છે કે,

અમે અરજ કરી કે હે અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ! અમે સ્વયં જ્યાં સુધી દરેક નેકી અને ભલાઈ પર અમલ કરતા ન થઈ જઈએ, ત્યાં સુધી શું બીજાઓને નેકી (ભલાઈ)નો હુકમ કે પ્રોત્સાહન (આહવાન) ન કરીએ? અને જ્યાં સુધી સ્વયં બધી બુરાઈયોથી અટકી ન જઈએ, ત્યાં સુધી શું બીજાઓને બુરાઈયોથી ન રોકીએ?

રસૂલુલાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યુ:

નહી, બલકે તમે સદકાર્યોનો હુકમ (આહવાન) જરૂર કરતા રહો, ભલે તમે તે દરેકના પાબંદ ન હોય, અને બુરાઈયોથી રોકતા રહો, ચાહે તમે એ બધી બુરાઈયોથી બચતા ન હોય. (તબરાની)

આ હદીસ વાંચી હિંમત થઈ કે ફિત્ના— ફસાદના આ દોર(સમય)માં હુજૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના નિત્યક્રમની મુબારક સુન્નતો, પવિત્ર આદતો, અને દુઆઓ, નકકી મથાળાઓ હેઠળ ટુંકાણમાં ભેગી કરી પ્રકાશિત કરું, જેથી એક મુસલમાન માટે આ સંગ્રહ એક તૈયાર નોંધ અથવા રોજનીશીનું કામ આપી શકે. કારણ કે અલ્લાહના પ્યારા રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો પર ચાલવામાં જ અલ્લાહની ખૂશી મોકૂફ છે.

જેમ કે અલ્લાહ ફરમાવે છે :

“ હું મુહમ્મદ લોકોને કહી દો કે જો તમે ઈચ્છતા હોવ કે અલ્લાહ તઅલા તમારાથી મુહબ્બત કરે, તો તમે મારા (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના) રસ્તા પર ચાલો. અલ્લાહ તઆલા તો જ તમારાથી મુહબ્બત કરશે.” (સૂ. આલે ઈબ્રાન: ૩૧)

આજ કારણે (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના જાનિસાર (પ્રાણ ન્યોછાવર કરનાર) સહાબા (રદિ.) પ્યારા રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની સુન્નતો પર મરી પરવાર્યા, અને સુન્નતોનું એવું અનુસરણ કર્યું કે અલ્લાહ તઆલાએ ખુશ થઈ પોતાની પ્રસન્નતાની ખુશખબર કુર્આન શરીફમાં ઉતારી અને આ જગતમાં જ તેમને માન-સન્માનના સર્વોચ્ચ શિખરે પહોંચાડી દીધા.

આજના ફિત્ના-ફસાદ અને કપરી મુસીબતોના દોરમાં મુસલમાનોની ઈઝ્ઝત અને સફળ જીવનનો આધાર અલ્લાહના મહબૂબ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની પવિત્ર સુન્નતોના અનુસરણ, નિત્યક્રમે તેનું અમલીકરણ અને સમસ્ત મુસલમાનોમાં તેને જીવંત કરવાના પ્રયત્નોમાં જ રહેલો છે.

પરંતુ અફસોસ ! મુસલમાનોનો એક મોટો વર્ગ આજે અન્ય કોમોની રીત-રસમો અને જીવનશૈલી અપનાવી રહ્યો છે, તેમાં ગળાડૂબ થઈ પોતાની ધાર્મિક ઓળખ પણ ગુમાવી ચૂક્યો છે અને અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના આ પવિત્ર ફરમાનને પણ તે ભૂલી ગયો છે કે,

مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

“ જે કોઈ અન્ય કોમની મુશાબહત અપનાવશે, તે માણસ (કયામતના દિવસે) તેમની જ જોડે હશે.”

માટે મરણ ટાણે મુસલમાનોને ખબર પડે કે અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો છોડવાના પરિણામે તેઓ બુરી મોતે મરી રહ્યા છે તે પહેલાં, આવા બિરાદરોને પ્યાર મહોબ્બત અને હિકમત (કુનેહ)થી (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ

અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો જીવનમાં ઉતારવાની પ્રેરણા (પ્રોત્સાહન) આપીએ; જેથી તેઓ દુનિયા તથા આખિરતમાં અપમાનિત થવાથી બચી જાય.

અલ્લાહથી દુઆ કે પૂરી દુનિયાને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પાલવ પકડી ચાલવાની તોફીક આપે. જેથી કાલે કયામતના દિવસે સાકીએ કવષર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના મુબારક હાથોથી "જામે કવષર" પીવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય. આમીન...

અલ્લાહથી દુઆ કરું છું કે મુજ નાચીઝના પ્રયાસને કબૂલ ફરમાવે. અને આ પુસ્તિકાનો લાભ પુર્ણ તથા સર્વગ્રાહી બનાવે. પોતાની ખુશીનો સબબ બનાવે. આકાએ નામદાર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની શફાઅતનો હકદાર બનાવે. અને દુનિયાભરના મુસ્લિમ બંધુઓને મહબૂબે ખુદા (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની આજ્ઞાપાલન અને અનુસરણની તોફીક આપી દુનિયા-આખેરતમાં ઈઝઝત-સન્માનથી નવાઝે. આમીન...

પુસ્તિકાના સંદર્ભ ગ્રંથોની યાદી છેલ્લે આપી છે. ઉલમાએ કિરામ અને જાણકારોને કોઈ ભૂલ કે ક્ષતિ દેખાય તો લેખક અથવા પ્રકાશકને જાણ કરવા વિનંતી. હું એમનો આભારી થઈશ.

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُمَّ عَلَيَّ حَبِيبِي وَعَلَى
إِلِيهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا كَثِيرًا

સંપાદક

(પ્રોફેસર) કમરુદ્દીન મૂસા.

મુંબઈ, જુમ્હૂર, ૧૧, શઅબાન, ૧૪૨૩ હિ.

૧૮, ડિસેમ્બર, ૨૦૦૨.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(૧) ઘરમાં દાખલ થવાના આદિ :

● ઘરમાં દાખલ થતાં પહેલાં દરવાજો ખખડાવો, બિસ્મિલ્લાહ પઢો, અને જમણા પગે ઘરમાં દાખલ થાઓ. અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પોતાના પ્રત્યેક સદકાર્યનો પ્રારંભ જમણી બાજુથી પસંદ ફરમાવતા હતા. (બુખારી શરીફ-મુસ્લિમ શરીફ)

● ઘરમાં દાખલ થઈ આ દુઆ માંગવી :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ، وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللَّهِ وَلَجْنَا
وَبِسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا (ترمذی)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અરઅલુક ખયૂર લમવ્લજિ, વ ખયૂર લમખરજિ,
બિસ્મિલ્લાહિ વલજના વ બિસ્મિલ્લાહિ ખરજના વ અલલ્લાહિ રબ્બિના
તવક્કલના.

" હે અલ્લાહ ! હું આપથી ઘરમાં દાખલ થવાની અને ઘરેથી બહાર નીકળવાની ભલાઈ માંગું છું. અલ્લાહનું નામ લઈ અમે ઘરમાં દાખલ થયા. અને અલ્લાહનું નામ લઈ બહાર નીકળ્યા. અને અમારા રબ અલ્લાહ તઆલા ઉપર અમે ભરોસો કર્યો."

હદીસ શરીફમાં આવે છે કે જો કોઈ ઘરમાં દાખલ થતી વેળા અને ખાવા ખાતી વેળા અલ્લાહનું નામ ન લે તો, શયતાન તેના સાથીઓને કહે છે કે તમને અહીંયા રહેવાનું ઠેકાણું અને રાતનું ખાણું મળી ગયું. (મુસ્લિમ શરીફ)

● પછી ઘરવાળાઓને સલામ કરો. (તિરમિઝી)

● જો ઘરમાં કોઈ ન હોય તો આ પ્રમાણે કહો :-

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ (بخاری)

અરસલામુ અલયૂના વ અલા ઇબાદિલ્લાહિ સ્સાલિહીન.

"અમારા ઉપર અને અલ્લાહના નેક બંદાઓ ઉપર સલામતી થાય."

● જ્યારે બીજા કોઈના ઘરે જાય તો ત્રણ વાર થોભી થોભીને દસ્તક (ટકોરા) મારી (ડોરબેલ વગાડી) સલામ કરો, (બુખારી, મુસ્લિમ) અંદરથી નામ પુછવામાં આવે તો પૂરું નામ બતાવો. પછી રજા મળે તો અંદર દાખલ થાઓ. અને જો પાછા વળી જવાનું કહેવામાં આવે તો પાછા વળી જાઓ.

(સૂરઅ નૂર:૨૮/અબૂદાવૂદ, તિરમિઝી)

● પોતાના ઘરને સાફ, ચોખ્ખું રાખવું જોઈએ. કારણ કે પાકી તથા સફાઈ અર્ધું ઈમાન છે. (હદીસ શરીફ)

● પોતાના ઘરને ગીત-સંગીતના સાધનોથી પાક રાખો. અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "મને ગીત-સંગીતના સાધનો તોડનાર બનાવી દુનિયામાં મોકલવામાં આવ્યો છે." (હદીસ શરીફ)

● ઘરમાં કોઈ વ્યક્તિ કે સજીવનું ચિત્ર ન રાખવું જોઈએ.

અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

જે ઘરમાં કૂતરું, સુવ્વર, ફોટો અથવા હરામ કૃત્યથી જેના પર જનાબતનું ગુસલ વાજિબ હોય, એવો માણસ હશે, તેવા ઘરમાં રહમતના ફરિશ્તાઓ દાખલ થતા નથી. (ગુન્યતુત્તાલિબીન)

● હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"થોડી નમાઝ (સુન્નો — નફલો) ઘરમાં પણ પઢયા કરો."

બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે :

"તમારા ઘરને કબ્રસ્તાન ન બનાવો."

માટે સુન્નો અને નફલો ઘરમાં અદા કરવી જોઈએ. ખાસ કરી ફજરની બે રકા'ત સુન્નો ઘરમાં જ પઢવાની આદત બનાવવી જોઈએ.

● ઘરમાં કુર્આનની તિલાવત પણ કરવી જોઈએ. ઘરની અન્ય વ્યક્તિઓને પણ એ માટે કહેવું જોઈએ.

હદીસ શરીફમાં છે કે :

" જે ઘરમાં કુર્આનની તિલાવત થાય છે, તે ઘરમાંથી શયતાન બહાર નાસી જાય છે." (હદીસ શરીફ)

(૨) લિલાસના આદાબ

આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઘરે પધાર્યા બાદ કપડાં બદલતા હતા.

● પહેલાં પાજામો (લેંગો, સુરવાલ, પાટલૂન) બદલવો. બેસીને બિસ્મિલ્લાહ પઢીને સુરવાલમાંથી પહેલાં ડાબો પગ અને પછી જમણો પગ બહાર કાઢો. પહેરતી વેળા સુરવાલ ખંખેરી જરા નમીને, બિસ્મિલ્લાહ કહી,

પહેલાં જમણા પગમાં અને પછી ડાબા પગમાં પહેરો. (હિસ્ને હસીન)

● ત્યાર બાદ કુરતો (ખમીસ, શર્ટ) બદલો.

પહેલાં ડાબી અને પછી જમણી બાંય બહાર કાઢો.

કુરતો પહેરતી વેળા પહેલાં કપડું ખંબેરી બિસ્મિલ્લાહ પઢી, પહેલાં જમણો હાથ અને પછી ડાબો હાથ બાંયમાં નાખો. (હિસ્ને હસીન)

● કાઢેલાં કપડાં ગડી વાળી બિસ્મિલ્લાહ કહી મુકો.

● જોડા-ચપ્પલ પહેલાં ડાબા પગમાંથી કાઢો, પછી જમણાં પગમાંથી.

● પહેરતી વેળા ખંબેરી, બિસ્મિલ્લાહ પઢી, પહેલાં જમણા પગમાંથી, પછી ડાબા પગમાં પહેરો. (બુખારી)

● જોડો ફક્ત એક જ પગમાં (કે બીજો પગ ઉઘાડો હોય) ન પહેરવો જોઈએ.

● પુરૂષોએ રેશમી કપડાં અને સોનું પહેરવું હરામ છે. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

● કપડાં પહેરતી વેળા આ દુઆ પઢો :-

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا هُوَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ
وَشَرِّ مَا هُوَ لَهُ (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક મિન ખય્રિહિ વ ખય્રિ મા હુવ લહૂ. વ

અઊઝુબિક મિન શર્રિહિ વ શર્રિ મા હુવ લહૂ.

" હે અલ્લાહ પાક ! હું આપથી આ કપડાંની, અને એના મકસદની ભલાઈ ચાહું છું. તથા એની એની એના મકસદની બુરાઈથી પનાહ માગું છું."

● નવું કપડું પહેરતી વેળા આ પ્રમાણે શુક્ર અદા કરો :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا الثَّوْبَ، وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي
وَلَا قُوَّةَ (أبو داود، ابن السني)

અહમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી કસાની હઝઝથ્થબ, વ રઝકનીહિ મિન ગય્રિ

હવ્લિમ્મિન્ની, વ લા કુવ્વતિન.

" સઘળા તે વખાણ અલ્લાહ પાક માટે છે, જેણે મને આ કપડું પહેરાવ્યું. અને મને આ કપડું (વિશેષ મહેરબાની કરી) મારા પ્રયાસ કે અધિકાર વગર અર્પણ કર્યું."

● જૂનું કપડું કોઈ ગરીબને આપી દયો. જ્યાં સુધી તેના શરીર પર ત

કપડું રહેશે, તમને સવાબ મળતો રહેશે.

●કોઈ અન્યને નવું કપડું પહેરલ જુઓ તો આ પ્રમાણે દુઆ આપો:

تُبْلِي وَيُخْلِفُ اللَّهُ

તુબ્લા વ યુખ્લિફુલ્લાહુ.

પહેરી જુનું કરો, અલ્લાહ તમને વારા ફરતી નવું કપડું પહેરાવતો રહે.

●માથું ઢાંકવું આગવી સુન્નત છે.

●અમામહ—પાઘડી પહેરે તો નીચે ટોપી પણ પહેરવી જોઈએ.

અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ટોપી ઉપર પાઘડી પહેરતા હતા. જેનો છેડો પીઠ મુબારક પર લટકેલો રહેતો. આપે (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) કાળા, સફેદ અને લીલા રંગની પાઘડી પહેરી છે. મકકાની જીત વેળા આપના સિરે કાળી પાઘડી હતી.

●એવો લિબાસ—કપડાં ન પહેરવા જોઈએ, જે અન્ય કોમનો વિષેશ લિબાસ કે ધાર્મિક ઓળખ હોય. આમ કરવાથી માણસ તે લોકોનું અનુસરણ કરનાર, તથા એકરૂપતા અપનાવનાર ગણાશે. આવા માણસ માટે (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

જે માણસ અન્ય કોમની મુશાબહત કરશે, (એક રૂપતા આપનાવશે) (કિયામતના દિવસે) તે માણસ તેમની સાથે હશે. (અબૂદાવૂદ)

●હમ્મેશા એક વાતનું ખાસ ધ્યાન રહે કે તમારો પાયજામો, લેંગો, લુંગી, પેન્ટ, પગની ઘૂંટીથી નીચે હરગિઝ ન હોય.

●પોતાના વિસ્તારના બુઝુર્ગો, સુન્નત પર ચાલનારા ઉલમાએ કિરામના લિબાસનું અનુસરણ કરવું જોઈએ. કારણ કે ઉલમાએ કિરામ જ અંબિયાના વારસદારો છે. (હદીસ)

ઓરતોના લિબાસના આદાબ :

● **સતર; શરીરનો તે ભાગ જેને છુપાવવું જરૂરી છે.**

●ઓરતનું પૂરું શરીર (ચહેરો, હાથની હથેળીઓ અને પગના પંજા સિવાય) સતર છે. માટે ઓરતોએ માથાથી પગ સુધી પૂરું શરીર ઢાંકવું જરૂરી છે. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

●**હિજાબ (પરદો)** ઓરતો પરદા વગર ઘરેથી બહાર ન નીકળે. ના મહરમોથી પરદો કરવો ફર્જ છે. ભલે ને તે માણસ આંધળો હોય.

આદાબે ગંદગી

●ચહેરો ઢાંકવો; હિજાબ-પરદાનો એક ભાગ છે, માટે નામહરમ (પરાયા મર્દ) સામે ચહેરા પરથી પરદો ન હટાવવો. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

●"નિગાહ ઈબ્લીસના તીરોમનું એક તીર છે." (હદીસ શરીફ)

●અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

"પોતાની ગરદનો અને છાતીઓ પર ઓઢણી નાંખી રાખો." (સૂ. નૂર: ૩૧)

માટે ઓઢણી એવી રીતે ઓઢવી જોઈએ કે માથાની સાથે છાતી પણ ઢંકાય જાય.

●પોતાનું શરીર (સતર) અન્ય મુસલમાન સ્ત્રીઓ સામે પણ ખોલવું ન જોઈએ. હા, કોઈ ખાસ જરૂરત ટાણે ખોલી શકાય છે, જેમ કે દવા, ઈલાજ, સારવાર માટે.

●નજરો નીચી રાખો. (સૂ. નૂર : ૩૧)

●પગો ઝમીન પર પછાડીને ભારે ચાલ ન ચાલો, કે છુપાવેલી ઝીનત સામે આવી જાય. (સૂ. નૂર: ૩૧)

(એટલે કે છડા, પાયલ વગેરે પહેરી બહાર ન નીકળો.)

●લિબાસ- પહેરવેશમાં પુરૂષોનું અનુસરણ ન કરો.

આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એવી સ્ત્રી ઉપર લઅનત ફરમાવી છે, જે પુરૂષો જેવો પહેરવેશ ધારણ કરે. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

●પુરૂષો જેવા જોડા-મોજડી પણ ન પહેરો. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

●ખુશબૂ લગાવી બહાર ન નીકળો. હદીસ શરીફમાં ખુશબૂ લગાવી બહાર નીકળનારી સ્ત્રીને ઝિનાખોર કહેવામાં આવી છે. (અબૂદાવૂદ)

● અવાજ

●અવાજ ધીમો રાખો.

●ઘરે કોઈ પુરૂષ હાજર ન હોય, અને કોઈ અજાણ્યાથી વાત કરવી પડે તો ટુંકા અને ભારે અવાજે જવાબ આપો. નરમ સ્વરે કદી પણ વાત ન કરો. આવું જ ફોન ઉપર વાત કરતી વેળા પણ કરો.

●પોતાના વાલી કે શોહરની રજા સિવાય ઘરથી બહાર ન નિકળો.

●મહરમ વગર એકલા સફર ન કરો.

(૩) ખાવાના આદર્શ

●આપણા સૌના માલિક અને સર્જનહારે આપણા માટે ખાવા-

આદાબે ગંદગી

પીવાની અમુક વસ્તુઓ હરામ અને અસંખ્ય વસ્તુઓ હલાલ ફરમાવી છે. જેથી આપણા માટે અનિવાર્ય બની જાય છે કે હરામ વસ્તુઓ છોડી હલાલ ચીજ વસ્તુઓ અપનાવીએ અને જે વસ્તુઓ કંઈ શકાસ્પદ હોય તેનાથી પણ દૂર રહીએ.

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

જે શરીર હરામ માલથી પોષણ પામે, તેના માટે જહન્નમ જ યોગ્ય છે.

વધુમાં આમ પણ ફરમાવ્યું કે :

બદનના ઉપર પહેરેલા કપડાંઓમાં એક ઠીંગડું પણ હરામ માલનું હશે, તો આવા માણસની નમાઝ અલ્લાહને ત્યાં મકબૂલ નથી. મરદૂદ છે.

(અમાન્ય છે.) (હદીસ શરીફ)

●કુર્આન શરીફમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

ખાઓ, પીઓ, અને ફુજૂલખર્ચી ન કરો. (સૂ. અઅરાફ:-૩૧)

●આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના આદેશાનુસાર ખાવા-પીવામાં ન તો કંજૂસાઈ કરવી જોઈએ, ન ફુજૂલખર્ચી. મધ્યમ માર્ગ અપનાવવો વધુ યોગ્ય છે.

હઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

જે મધ્યમ માર્ગ અપનાવે છે, તે કદી ગરીબ નથી થતો. (હદીસ શરીફ)

●દસ્તરખ્વાન ઝમીન ઉપર પાથરી ખાવું જોઈએ. (બુખારી શરીફ)

અલ્લાહના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે કદી પણ ટેબલ ઉપર ખાવા ખાધું નથી. (શમાઈલે તિરમિઝી)

●દસ્તરખ્વાન હંમેશા સાફ-ચોખ્ખું રાખવું જોઈએ. જેથી ખાતી વેળા જો કંઈક પડી જાય તો વિના સંકોચે લઈ શકાય. જે માણસ દસ્તરખ્વાન ઉપર પડેલી ચીજ ઉઠાવી ખાય લે છે, તેની અવલાદ ખૂબસૂરત પૈદા થાય છે. અને તેનાથી મોહતાજી-ગરીબી દૂર કરવામાં આવે છે. (મદારિજુન્નુબુવ્વત)

●જોડા-ચપ્પલ પગમાં હોય તો, ઉતારી ઝમીન ઉપર બેસવું જોઈએ. (દારમી)

●ખાતા પહેલાં કાંડા સુધી હાથ ધોવા જોઈએ. ધોયા બાદ લૂછવા ન જોઈએ. આમ કરવાથી બરકત થાય છે. (તિરમિઝી, અહુલ્મઆદ)

●બન્ને પગો ઉભા રાખી (નીચેનો ભાગ ઝમીન પર ટેકવી) અથવા એક પગે બેસીને કે, બન્ને પગો બીછાવીને (નમાઝના કાયદાની જેમ) બેસો.

(શમાઈલે તિરમિઝી)

- બિસ્મિલ્લાહ પઢી, જમણા હાથે પોતાની સામેથી ખાવું જોઈએ.
(બુખારીશરીફ. મુસ્લિમ શરીફ)
- વચ્ચેથી ન ખાય, કાણર કે ઉપરથી ઉતરનાર બરકત વચ્ચે ઉતરે છે.
(મુસ્લિમ શરીફ)
- જો એક જ પાત્ર-વાસણમાં વિવિધ વાનગીઓ હોય તો, ઈચ્છા મુજબ ગમે ત્યાંથી ખાય શકે છે.
(બુખારી શરીફ)
- સોના-ચાંદીના વાસણોમાં ન ખાવું જોઈએ. (નસાઈ શરીફ)
- ટેક લગાવીને કે અન્ય કોઈ વસ્તુના સહારે ન ખાવું જોઈએ. (બુખારી)
- ત્રણ આંગળીઓથી ખાવું સુન્નત છે. (અબૂદાવૂદ શરીફ)
- અતિશય ગરમ ખાણું ન ખાવું જોઈએ. (મુસ્નદે દારમી)
- ખાવા ઠંડું કરવા માટે ફૂંક મારવી નહીં. તેમ જ વાસણમાં મોઢું નાંખી સ્વાસ ન લેવો જોઈએ. (ઇબ્ને માજહ શરીફ)
- ખાતાં ખાતાં કોળિયો હાથથી પડી જાય તો, સાફ કરી ફરી ખાય લે.
(મુસ્લિમ શરીફ)
- ખાણામાં કોઈ ખામી ન કાઢવી જોઈએ. (પસંદ ન પડે તો છોડી દેવું જોઈએ.)
(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)
- કંઈ પીવું હોય તો, જમણા હાથે પીવું. (મુસ્લિમ શરીફ)
- ખાણું ભેગા મળી ખાવામાં આવે. જેટલા વધુ હાથ, એટલી વધુ બરકત થશે.
(મિશકાત શરીફ)
- ખાતી વેળા કોઈ આવી ચડે તો એને પણ ખાવાની સલાહ કરવામાં આવે.
(ઇબ્ને માજહ શરીફ)
- જો ખાવું શરૂ કરતી વેળા બિસ્મિલ્લાહ ભૂલી જવાય તો જ્યારે યાદ આવે ત્યારે **بِسْمِ اللّٰهِ اَوْلَهُ وَاٰخِرَهُ** પઢવું જોઈએ.
- ઋતુનું પહેલું ફળ ખાવા મળે તો, (આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું અનુસરણ કરે. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સેવામાં જ્યારે ઋતુનું પહેલું (નવું) ફળ આવતું તો આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એને આંખો અને હોંઠો પર મૂકતા અને પછી દુઆ કરતા કે :

اَللّٰهُمَّ كَمَا اَرَيْنَا اَوْلَهُ اَرِنَا اٰخِرَهُ

અલ્લાહુમ્મ કમા અરયતના અવ્વલહૂ અરિના આખિરહૂ.

"હે અલ્લાહ ! જેમ તમે અમને (ઋતુનું) પહેલું ફળ નસીબ કર્યું, એ જ પ્રમાણે (આ ઋતુનું) છેલ્લું ફળ પણ નસીબ કરમાવો.

ત્યાર બાદ આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) આ ફળ સેવામાં હાજર સૌથી નાની ઉમરના બાળકને આપી દેતા. (ઝાદુલ્મઆદ)

● પોતાની સામેનું વાસણ સાફ કરો.

અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

તમને શું ખબર કે ખાણના કયા દાણામાં, અને કઈ વસ્તુમાં વિષેશ બરકત છે? (મુસ્લિમ શરીફ)

● જરૂરતથી વધારે ખાવું ન જોઈએ. હદીસ શરીફમાં આ વિષે સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન છે કે, પેટના ત્રણ ભાગ કરી એક ભાગ ખાણા માટે, એક પાણી માટે, અને એક ભાગ શ્વાસ માટે નક્કી કરી લો. (ઝાદુલ મઆદ)

● ખાધા પછી આંગળીઓ સાફ કરી લો. (મુસ્લિમ શરીફ)

● પહેલાં વચ્ચેની આંગળી, ત્યાર બાદ કલિમહની આંગળી, પછી અંગૂઠો ચાટો. (શમાઈલે તિરમિઝી, ખસાઈલે નબવી)

જો અન્ય આંગળીઓ પણ ખાણા વાળી હોય તો એમાં પહેલાં નાની-છેલ્લી આંગળી, અને પછી એના જોડની આંગળી ચાટે. પૂરી આંગળી મોઢામાં ન નાંખતાં, આંગળીના જે ભાગ ઉપર ખાણું હોય, એને ચૂસી ખાય લો.)

● ખાધા પછી અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતાં આ દુઆ પઢો :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ (ترمذی، أبو داود)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝિ અત્અમના વ સકાના વ જઅલ-ના

મિનલ્મુસ્લિમીન.

"સઘળા વખાણો અલ્લાહ તઆલા માટે છે, જેણે અમને ખવડાવ્યું, પિવડાવ્યું અને મુસલમાન બનાવ્યા."

● ખાધા પછી નીચેની દુઆ માંગવાથી પાછલા ગુનાહો માફ થઈ જાય છે :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ

(ترمذی، أبو داود، ابن ماجه)

અલ્લહુલિલ્લાહિલ્લઝિ અત્મમની હાજા, વ રઝકનીહિ મિન ગયૂરિ
હવ્લિમ્મિન્ની, વ લા કુવ્વતિન.

"સઘળા વખાણો અલ્લાહ તઆલા માટે જ છે, જેણે મારા કોઈ પ્રયાસ
કે અધિકાર વગર મને આ ખાણું ખવડાવ્યું."

●ખાધા પછી હાથ ધુઓ અને કોગળા કરો. (બુખારી શરીફ)

●કોઈ પણ મુસલમાનની દઅવત કબૂલ કરવી એનો હક છે. (હદીસ)

●દઅવત આપનારના ઘરમાં શરીઅત વિરૂધ્ધ કામ થતું હોય, તો
એની દઅવત કબૂલ ન કરો. (અબૂ દાવૂદ શરીફ)

(જેમ કે સ્ત્રી પુરૂષો એક જ મજલિસમાં હોય, નાચ- ગાન થતું હોય,
ઓરતો શરઈ લિબાસમાં ન હોય વગેરે...)

●જો દઅવત હોય, તો ખાણું સામે મુકી દીધા પછી પણ જ્યાં સુધી
મેઝબાન ન કહે, ખાવું શરૂ ન કરો. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

●જો કોઈને ત્યાં દઅવત ખાય તો ખવડાવનારને આ પ્રમાણે દુઆ
આપો :

اللَّهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي وَأَسْقِ مَنْ سَقَانِي

અલ્લાહુમ્મ અત્ઠમ મન્ અત્મમની વસ્કિ મન સકાની.

"હું અલ્લાહ! જેણે મને ખવડાવ્યું, તું એને ખવાડ, અને જેણે મને
પિવડાવ્યું, તું એને પિવડાવ."

અથવા આ પ્રમાણે દુઆ આપો :

أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ
الْمَلَائِكَةُ (أبو داود)

અફ્ટર ઇન્દકુમુસ્સાઈમૂન, વ અકલ તઆમકુમુ લઅબરારુ, વ સલ્લત્
અલયૂકુમુલ્મલાઈકતુ.

"તમારા ઘરે રોઝાદારો ઈફતાર કરે. નેક લોકો તમારું ખાણું ખાય,
અને ફરિશ્તાઓ તમારા ઉપર રહમત વરસાવે."

●પહેલાં દસ્તરખ્વાન ઉઠાવવામાં આવે. પછી ખાનારાઓ ઉઠે.

(ઈબ્ને માજહ)

●જ્યારે દસ્તરખ્વાન ઉઠાવે તો શુક્ર કરતાં આ દુઆ પઢો :

الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مُكْفِيٍّ وَلَا مُوَدِّعٍ وَلَا

مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا (بخاری)

અલ્લહમ્દુલિલ્લાહિ હમ્દન કષિરન તથિબન મુબારકન ફીહિ, ગયૂર
મુફ્ફિયીન વ લા મુવદ્દઈન વ લા મુસ્તગિનન અન્હુ રબ્બના.

"સઘળા વખાણો, ઘણા બધા, પવિત્ર અને મુબારક; અલ્લાહ માટે જ
છે. હે અલ્લાહ ! અમે આ ખાણાને વધારે સમજી, તરછોડી, એનાથી બે
પરવા થઈ, આ દસ્તરખ્વાન નથી ઉઠાવી રહયા, (બલકે અમને તારી આવી
નેઅમતોની વારંવાર જરૂરત પડવાની છે.)

●રોઝો ઈફતાર કરતી વેળા આ દુઆ પઢો :

اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَعَلَىٰ رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ

અલ્લાહુમ્મ લક સુમ્તુ વ બિક આમન્તુ વ અલયૂક તવક્કલ્તુ વ અલા રિઝકિક
અફ્તરતુ.

"હે અલ્લાહ ! મેં તુજ ખાતર રોઝો રાખ્યો છે, તારા પર ઈમાન લાવ્યો
છું, તુજ પર વિશ્વાસ રાખું છું, અને તારી જ બખ્શોલી રોઝીથી ઈફતાર કરું
છું."

અથવા આ પ્રમાણે દુઆ પઢો :

اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَىٰ رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ (أبو داود)

અલ્લાહુમ્મ લક- સુમ્તુ અલા રિઝકિક અફ્તરતુ.

"હે અલ્લાહ ! મેં તુજ ખાતર રોઝો રાખ્યો હતો અને તારી જ બખ્શોલી
રોઝીથી ઈફતાર કરું છું."

●રોઝો ઈફતાર કર્યા પછી આ દુઆ પઢો :

ذَهَبَ الظَّمْأُ وَأَبْتَلَّتِ العُرُوقُ وَثَبَّتِ الأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللّهُ (حصن حصين)

ઝહબઝઝમ્ઝ વબ્તલ્લતિલ્લુરૂક- વ ખબત લઅજરુ ઈન્શાઅલ્લાહુ

"તરસ છીપાય ગઈ. નસો તર થઈ ગઈ, અને ઈન્શાઅલ્લાહ સવાબ
પણ મળી ગયો."

●મિલાલ (દાંત સાફ કરવા)ના આદાબ :-

●ખાવા દરમ્યાન દાંતોમાં જે કણ-ટુકડા રહી ગયા હોય, એને
લાકડીથી કાઢી થૂંકી દો અને કોગળા કરી લો.

●જીભ હલાવવાથી દાંતોમાંથી જે કંઈ નીકળે તે ખાય શકાય છે.

આદાબે ગંદગી

(૪) પીવાના આદાબ :

●ખાધા બાદ તુરંત પાણી ન પીવું જોઈએ.(ટેવ પડી ગઈ હોય તો જુદી વાત છે.) કારણ કે (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ખાણું હજમ થવા આવે ત્યારે પીતા હતા. (ઝહુલ્મઆદ-મદારિજુન્નુબુવ્વત)

●પીવાની વસ્તુ બેસીને, બિસ્મિલ્લાહ પઢી પીઓ. (તિરમિઝી શરીફ)

●ઉભા ઉભા ન પીઓ. (મુસ્લિમ શરીફ)

●પીવાના વાસણમાં ફૂંક ન મારવી, તેમાં શ્વાસ પણ ન લેવો જોઈએ. (અબૂદાવૂદ શરીફ-ઈબ્ને માજહ શરીફ)

●ત્રણ શ્વાસે પીવું જોઈએ. (બુખારી શરીફ)

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : વચ્ચે વચ્ચે અટકી ત્રણ શ્વાસે પીવામાં તૃપ્તિ વધારે થાય છે. આમ કરવું તંદુરસ્તી વધારનારું અને પેટ માટે લાભદાયી છે. (હદીસ શરીફ)

●વાસણ (પ્યાલું, ગ્લાસ)ના તૂટેલા કિનારે મોઢું ન લગાડો.

●એવા સાંકડા મોઢા વાળા વાસણ (સુરાહી, શીશી)ને મોઢે લગાવી પાણી ન પીઓ, જેમાં જંતુ, કીચડ, કચરો હોય તો નજર ન આવે.

●પાણી પીધા પછીની દુઆ :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي سَقَانَا عَذْبًا فُرَاتًا بِرَحْمَتِهِ مَاءً، وَوَلَمْ يَجْعَلْهُ بُدْنُوبَنَا
مِلْحًا اُجَاجًا (روح المعاني)

અહલ્મદુ લિલ્લાહિલ્લઝી સકાના અઝ્બન ફુરાતન બિરહ્મતિહિ માઅન, વ લમ યજ્ઞઅલ્હુ બિઝુનિબના મિલ્હન ઉજાજન.

"સઘળા વખાણ તે અલ્લાહ માટે છે, જેણે પોતાની રહમતો વડે અમને મીઠું, સરસ પાણી પીવડાવ્યું. અને અમારા ગુનાહોના કારણે અંને ખારું-કડવું ન બનાવ્યું."

(૫) મહેમાનીના આદાબ :

●મેહમાન અને તેની આગતા સ્વાગતા વિષે અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

" જે માણસ અલ્લાહ તઆલા અને ક્રિયામતના દિવસ ઉપર ઈમાન ધરાવતો હોય, તેને જાઈએ કે પોતાના મહેમાનની એક રાત-દિવસ ખૂબ સરભરા કરે. મહેમાનની નવાજેશ એક રાત દિવસ તો છે જ. અને ત્રણ દિવસ સુધી તેની મહેમાની છે. અને પછીના દિવસો સદકહના છે. મેઝબાન

તકલીફમાં પડે એટલું રોકાવું મેહમાન માટે જાઈજ નથી. (અબૂ દાવૂદ શરીફ)

● મુનાસિબ એ છે કે કોઈના ઘરે ત્રણ દિવસથી વધુ રોકાણ ન કરવામાં આવે. હા! મેહમાન આગ્રહ કરેતો રોકાવામાં વાંધો નથી.

● ઘરે આવેલ મેહમાનનું તેની અને પોતાની હેસિયત પ્રમાણે સન્માન-સરભરા કરો.

● સલામ, ખેરો આફ્રિયત (ખબર અંતર) પૂછવાથી શરૂઆત કરી જરૂરી હાજતોથી પરવારવા વિષે પૃચ્છા કરો.

● મેહમાનને કોઈ વસ્તુ અનુરૂપ ન હોય, અથવા કોઈ વસ્તુથી પરહેજ હોય તો એનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

● મહેમાનને બોજ કદાપિ ન સમજો. બલ્કે મહેમાન તો સંપૂર્ણ રહમત છે. અલ્લાહના મહાન નબી હજ. ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) તો મહેમાન વગર ખાવું પણ પસંદ કરતા ન હતા.

● મહેમાન પાછો જાય ત્યારે, તેની પાસે પોતાના માટે દુઆ કરાવો. એક સહાબી (રદિ.) પાસેથી હુજૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) જ્યારે પરત ફરી રહ્યા હતા, તો તેમની વિનંતી પર આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એમને નીચે પ્રમાણેની દુઆથી નવાજ્યા :

اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيْمَا رَزَقْتَهُمْ وَاعْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ (ترمذی)

અલ્લાહુમ્મ બારિક લહુમ ફીમા રઝકહુમ વ ગિફર લહુમ વરહમ્હુમ.

"હે અલ્લાહ ! જે રોઝી તમે એમને આપી છે, એમાં બરકત અતા ફરમાવો, એમની મગફિરત ફરમાવો અને એમના પર રહમ ફરમાવો."

હદિયો - ભેટ - સોગાદ

જ્યારે કોઈના ઘરે જાઓ તો, યથાશક્તિ કંઈક ભેટ લઈને જાઓ. અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : એક બીજાને પરસ્પર હદિયો આપતા રહો, આપસમાં મહોબ્બત થવા માંડશે.

(હદીસ શરીફ)

● સફરથી પરત થાઓ ત્યારે ઘરવાળાઓ અને નજીકના સગાઓ માટે યથાશક્તિ હદિયો લાવવો જોઈએ.

● જો તમારા કહેવા કરવાથી કોઈનું કંઈક કામ થઈ ગયું હોય અને તે હદિયો આપે તો લેવો જોઈએ નહીં, એ લાંચ ગણાશે. હા! તે માણસ જોડે પેહલાંથી જ હદિયો લેવા-દેવાનો વહેવાર હોય તો વાંધો નથી.

(૬) છીક વિષેના આદાબ :

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ને જ્યારે છીક આવતી, ત્યારે હાથ કે કપડાંથી ચહેરો ઢાંકી દેતા હતા. અને છીકના અવાજને દબાવી દેતા હતા.

(અબૂદાવૂદ શરીફ તિરમિઝી શરીફ)

● છીક આવે ત્યારે **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" કહો.
(બુખારી શરીફ)

● સાંભળનાર **يَرْحَمُكَ اللهُ** કહી જવાબ આપે.

● છીકનાર એમને આ પ્રમાણે દુઆ આપે :

يَهْدِيْكُمْ اللهُ وَيُصْلِحْ بِاَلْكُفْمِ (بخارى)

યહદીકુમુલ્લાહુ વ યુસ્લિહુ બાલુકુમ.

"અલ્લાહ તમને હિદાયત અતા ફરમાવે અને તમારી પરિસ્થિતિ બેહતર બનાવે."

(બુખારી શરીફ)

● જો કોઈને શરદીના કારણે વારંવાર છીક આવતી હોય તો દરેક વેળા **يَرْحَمُكَ اللهُ** કહેવું જરૂરી નથી.

(મુસ્લિમ શરીફ)

(૭) બગાસા વિષેના આદાબ :

● બગાસું આવે ત્યારે મોઢા પર હાથ મુકી મોઢું બંધ કરી દો. કારણ કે શયતાન એમાં દાખલ થઈ જાય છે.

(મુસ્લિમ શરીફ)

● જો નમાઝ દરમ્યાન બગાસું આવે તો એને રોકવાનો પૂરો પ્રયત્ન કરો. અવાઝ બિલ્કુલ ન થવા દો. કારણ કે એ શયતાન તરફથી હોય છે અને એને ખૂશી થાય છે.

(અબૂ દાવૂદ શરીફ)

(૮) થૂંકવાના આદાબ :

● કિબ્લા તરફ મોઢું કરી હરગિઝ થૂંકો નહીં.

● નાપાક જગ્યાએ જેમ કે સંડાશ, પેશાબખાના, કચરા પર ન થૂંકો.

● જાહેર જગ્યાએ(PUBLIC PLACES) ન થૂંકો.

● કિબ્લાની દિશા ન હોય, એનો ખ્યાલ રાખી, પોતાની ડાબી તરફ મોઢું નીચું કરી થૂંકો. પછી એના ઉપર પાણી વહાવી દો અથવા માટી નાંખી દો. કારણ કે સફાઈ ઈસ્લામનો પ્રાકૃતિક સ્વભાવ છે. એક વાતનો હંમેશા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે તમારા કોઈ કામથી અન્યને તમારા ધર્મ ઉપર કે તમારા ઉપર આંગળી ઉઠાવવાનો મોકો ન મળે અને કોઈને તકલીફ ન પહોંચે.

(૯) સુવાના આદાબ :

●સૂતાં પહેલાં બિસ્મિલ્લાહ કહી ઘરનો દરવાજો બંધ કરી દો.

(હિસ્ને હસીન)

●દીવો કે ફાનસ સળગતી હોય તો તેને પણ ઓલવી નાંખો (")

●ખાણા-પીણાના વાસણોને બિસ્મિલ્લાહ કહી ઢાંકી દો. (")

●સૂવા માટે વુઝૂ કરીને બિસ્તર પર જવું જોઈએ. (")

●એવા ધાબા પર સૂવું ન જોઈએ, જેના છેડે આડ ન હોય. (તિરમિઝી)

●ઊંઘા મોંએ ન સૂવું. આ રીત અલ્લાહ તઆલાને પસંદ નથી. (")

●સીધા સૂવાની હાલતમાં પગ ઉપર પગ ન ચડાવો. (મુસ્લિમ શરીફ)

●ત્રણવાર બિસ્તર ખંખેરવો. (બુખારી, મુસ્લિમ)

●સૂતી વેળા સૂરએ ઈબ્લાસ : (...قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ...), સૂરએ ફલક (...قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ...) પઠી બન્ને હથળીઓ ભેગી કરી તેના પર કૂંક મારો. અને પછી પૂરા બદન પર જ્યાં સુધી પહોંચે હાથ ફેરવો. માથાથી શરૂ કરો. પછી મોઢું અને બદનનો આગળનો ભાગ, પછી બાકી શરીર. આવું ત્રણ વાર કરો. (શમાઈલે તિરમિઝી)

●સૂતાં પહેલાં તરબીહે ફાતિમહ પણ પઢવી જોઈએ. ૩૩ વાર સુબ્હાનલ્લાહ, ૩૩ વાર અલ્લહુલિલ્લાહ, અને ૩૪ વાર અલ્લાહુ અકબર.

(બુખારી, મુસ્લિમ, અબૂદાવૂદ, તિરમિઝી)

●ગુનાહોની માફી માંગવા ત્રણ વાર ઈસ્તિઝ્કાર પણ પઢો :

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ (ترمذی)

અસ્તગ્ફિરુલ્લાહલ્લઝી લા ઈલાહ ઈલ્લા હુવલ્હય્યુલ કય્યૂમુ વ અતૂબુ

ઇલય્હિ.

"હું અલ્લાહ તઆલા થી માફી માંગું છું. એના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તે જીવંત છે. સદાયે રહેનારો છે. હું તેની સામે તોબા કરું છું."

સૂતાં પહેલાં દિવસભરના કામો વિષે વિચારણા કરો. જે નેક-સારા કાર્યો થયા હોય, તે અલ્લાહ તઆલાની તોફીકથી જ થયા, માટે અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરો અને ભૂલો થઈ હોય તો તેના પર અફ્સોસ કરી, સાચા દિલથી તોબા કરી, અલ્લાહથી માફી માંગો અને હવે પછી એ ગુનાહોથી બચવાનો પાકો નિર્ણય કરો.

● તહજજુદની નમાઝ માટે ઉઠવાની નિયત કરી સૂઓ. તહજજુદ પરહેઝગારોની નિશાની (ઓળખ) છે.

● કિબ્લા તરફ મોઢું કરી, જમણા પડખે, જમણા હાથની હથેળી જમણા ગાલ નીચે મુકો. અને ત્રણવાર આ દુઆ પઢો :

رَبِّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ (أبو داود)

રબિબ કિની અઝાબક યમ્ તબઅસુ ઇબાદક

" હે અલ્લાહ! જ્યારે તુ તારા બંદાઓને બીજીવાર જીવંત કરી ઉઠાવે ત્યારે મને તારા અઝાબથી મહફૂઝ રાખજે. "

● અથવા આ દુઆ પઢો :

اللَّهُمَّ اسَلِّمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَالْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنجَأَ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

અલ્લાહુમ્મ અસ્લમ્તુ નફ્સિ ઇલયક વ વજ્જહતુ વજ્જહ ઇલયક, વ ફવ્વઝતુ અમ્રિ ઇલયક, વ અલ્જઅતુ ઝહ્રિ ઇલયક, રગ્બતન વ રહબતન ઇલયક, લા મલ્જા વ લા મનજા મિન્ક ઇલ્લા ઇલયક, આમન્તુ બિકિતાબિકલ્લાહી

અન્નલ્ત, વ નબિય્વીકલ્લાહી અર્સલ્ત.

"હે અલ્લાહ! મારા પ્રાણ મેં તને સોંપ્યા. મારું મોઢું મેં તારી તરફ કરી લીધું. મારો મા'મલો તારે હવાલે કર્યો. મારી કમરને તારો સહારો આપ્યો. (આ બધું) તારાથી ઉમ્મીદ બાંધીને, તારાથી ખોફ રાખીને (કર્યું.) તારા સિવાય બીજે કયાંય આશ્રય સ્થાન નથી. કોઈ બચાવનાર નથી. તારી ઉતારેલ કિતાબ ઉપર અને તારા મોકલેલા રસૂલ ઉપર હું ઈમાન લાવું છું."

આ દુઆ પઢીને સૂઈ જનાર જો તે જ રાત્રે મરણ પામે તો તેની મોત ઈસ્લામ પર ગણાશે. (બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

● હુઝૂરે અકદ્દસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) સફરમાં હોય કે મુકામ પર હોય, સૂતી વેળા આપના માથા પાસે અમુક વસ્તુઓ જરૂર રહેતી; તેલની શીશી, સુરમાદાની, કાતર, દાંતણ, આયનો, અને નાનકડી લાકડી, જે માથું વગેરે ખંજવાળવા કામ આવતી. (તિરમિઝી, ખસાઈલે નબવી)

● જો ઊંઘમાં કોઈ સ્વપ્ન જુઓ અને આંખ ઉઘડી જાય તો اَلْحَمْدُ لِلَّهِ કહો. અને કોઈ દીનદાર, માયાળુ, હિતેચ્છુ, સારા માણસ સામે એને વર્ણન

કરો, જેથી તે એની સારી તઅબીર આપે. (હિસ્ને હસીન)

●જો કોઈ ખરાબ સ્વપ્ન જુઓ તો (કિબ્લાનો ખ્યાલ કરી) ડાબી તરફ ત્રણવાર થૂ થૂ કરો. અથવા ફૂંક મારો. પછી ત્રણ વાર:

أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

અઝીઝુબિલ્લાહિ સ્સમીઈલઅલીમ, મિનશયતાનિર્જીમ.

પઢો. અને કોઈ સામે એનો ઉલ્લેખ ન કરો. આમ કરવાથી આ ખરાબ સ્વપ્ન કોઈ નુકસાન કરશે નહીં. અને જે પડખે સૂઈ રહયા હતા તે પડખું ફેરવી સૂઈ જાઓ. (મુસ્લિમ શરીફ)

●હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે રાત્રે જેની આંખ ખૂલી જાય, તે આ પ્રમાણે પઢે :

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

લા ઈલાહ ઈલ્લાહુ, વહ્દહુ લા શરીફ લહુ, લહુલ્મુલ્હુ વ લહુલ્હમ્દુ વહુવ
અલા કુલિલ શય્ઈન કદીર. અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ વ સુબ્હાનલ્લાહિ વ લા ઈલાહ
ઈલ્લાહ— વલ્લાહુ અકબર, વલા હવ્લ વલા કુવ્વત ઈલ્લા

બિલ્લાહિલઅલિય્યિલ અઝીમ.

"અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તે એક જ છે. એનો કોઈ ભાગીદાર નથી. સર્વસત્તા તેની જ છે. સઘળા વખાણ તેના જ માટે છે. તે દરેક વસ્તુ પર શક્તિમાન છે. સઘળા વખાણ અલ્લાહ માટે છે. તે દરેક ખામીથી પાક છે. તેના સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી. તે બધાથી મોટો છે. મહાન અને ઉચ્ચતા વાળા તે અલ્લાહની તૌફીક અને શક્તિ વિના ન તો કોઈ નેક કામ થઈ શકે છે, ન કોઈ બુરાઈથી બચી શકાય છે."

ત્યાર બાદ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي (અલ્લાહુમ્મગિફ્લી) (હે અલ્લાહ ! મારી મગફિરત ફરમાવો) કહો. અથવા કોઈ બીજી હુઆ માંગશો તો તે પણ કબૂલ થશે. વુઝૂ કરી નમાઝ પઢશો તો તે પણ કબૂલ થશે. (બુખારી શરીફ)

●સવારે જાગો ત્યારે આ હુઆ પઢી અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરો :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ. (شمائل ترمذی)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અહ્યાના બઅ્દમા અમાતના વ ઈલયિહન્નુશૂર.

" સઘળા વખાણો તે અલ્લાહ પાક માટે જ છે. જેણે અમને મારવા બાદ જીવંત કર્યા. અને અમારે એની પાસે જ જવાનું છે. "

● ઉંઘમાં ડરી જનારને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) નીચેની દુઆ શીખવાડતા હતા :

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ
الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ (أبو داود)

અગિયુંબિકલિમાતિલ્લાહિતામ્માતિ મિન ગઝબિહિ વ શરિ' ઇબાદિહી, વ
મિન હમઝાતિશયાતિનિ, વ અંચહઝુરુન.

" હું અલ્લાહના સઘળા કલિમાઓ વડે, અલ્લાહની નારાજગી, તેના બંદાઓની બુરાઈ, શયતાનોના બુરા વિચારો અને શયતાનોના મારા પાસે આવવાથી પનાહ માંગું છું. "

(૧૦) જાજરૂ જવાના આદાબ :

● જાજરૂમાં જતાં પહેલાં માથું ઢાંકી લો. પગમાં જોડા, ચપ્પલ પહેરો.
(તબકાતે ઇબ્ને સઅદ)

● કુર્આન શરીફની કોઈ આયત કે હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના પવિત્ર નામ કોતરેલી ચાંદીની વીંટી પહેરી હોય તો બહાર જ કાઢીને જાઓ.

● કિબ્લા તરફ મોહું કે પીઠ ન કરો. (તિરમિઝી શરીફ) એવી રીતે બેસો કે કાબા શરીફ જમણી તરફ રહે.

● ઉભા ઉભા પેશાબ ન કરો. (તિરમિઝી શરીફ)

● જાજરૂમાં ડાબા પગે દાખલ થાઓ. (")

● જતાં પહેલાં બિસ્મિલ્લાહ કહો. (તિરમિઝી, ઇબ્નેમાજહ, મુસ્નદેઅહમદ)

● નીચે પ્રમાણે દુઆ પઢી અંદર જાઓ :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ (بخارى)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અગિયુંબિક મિનલખુબ્બિ વ લખબાઈષ.

"હું અલ્લાહ! હું નાપાક જીનાતો અને નાપાક જીનાતણીઓથી બચવા તારી પનાહમાં આવું છું. "

● સફાઈ (હાથ પાણી) ડાબા હાથે કરો. (તિરમિઝી શરીફ) જો માટીના ઢેફાં વાપરો તો એકી સંખ્યા (૩-૫)નો ખ્યાલ રાખો.

●નાપાકી પાણી વડે પાક કરવી જોઈએ. (તિરમિઝી)

●જાજરમાં અલ્લાહનું નામ ન લો, અતિશય જરૂરત વગર કોઈનાથી વાતચીત પણ ન કરો.

●જરૂરતથી ફારિગ થઈ જમણા પગે બહાર આવી **غُفْرَانَكَ** (ગુફરાનક) પઢો. (મુ.અહમદ, સુનને અરબઆ, તિરમિઝી)

●ત્યાર બાદ અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતાં આ દુઆ પઢો :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي (ابن السني)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અઝહબ અન્નિલઅઝા આફાની.

"સઘળા વખાણ તે અલ્લાહ પાક માટે છે, જેણે મારાથી પરેશાની દૂર કરી, અને શાંતિ આપી."

●છેલ્લે ડાબા હાથને માટીમાં મસળી ધોઈ લો.

●ગુસલખાનામાં પેશાબ ન કરો. અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એનાથી મનાઈ ફરમાવતાં પવિત્ર ઈરશાદ ફરમાવ્યું કે : ઘણા ખરા વસવસાઓ અને બુરા વિચારો એના કારણે જ આવે છે.

(અબૂ દાવૂદ શરીફ)

●જાજર પેશાબખાનામાં થૂંકવું જોઈએ નહિ.

(૧૧) શરીરની પાકી સફાઈના આદાબ :

●પોતાના શરીર અને કપડાંઓની સફાઈનો હંમેશા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ. અલ્લાહના મહબૂબ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું ફરમાન છે : પાકી (સફાઈ) અર્ધું ઈમાન છે. (હદીસ શરીફ)

●ફરજ ગુસલ કરતાં પુર્વે પેશાબ-પાખાનાથી ફારિગ થઈ જાઓ. ખુલ્લી જગ્યામાં નિર્વસ્ત્ર થઈ ગુસલ ન કરો. (અબૂ દાવૂદ શરીફ)

●સોહબત (સંભોગ) કે એહતેલામના કારણે ગુસલ જરૂરી હોય અને એવી હાલતમાં જ આરામ કરવાનો ઈરાદો હોય તો, જરૂરત પૂરી કર્યા બાદ શરીર પરથી નાપાકી ધોઈ, વુઝૂ કરી સૂવું જોઈએ.

●જુમ્હૂર અને બન્ને ઈદની નમાઝો માટે ગુસલનો વિષેશ પ્રબંધ કરો.

●માથાના વાળ કાનની બુટ્ટીથી ઉપર સુધી, બૂટ સુધી, અને બૂટથી નીચે સુધી રાખવા; બધી જ સૂરતો સુન્નત છે. વધુથી વધુ ખત્મા સુધી રાખો, પરંતુ તેથી વધુ લાંબા વાળ રાખવા નહૂસત છે. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) જ્યારે આયનામાં પવિત્ર ચહેરાને જોતા તો નીચેની દુઆ પઢતા હતા :

اللَّهُمَّ حَسَّنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي وَأَوْسِعْ عَلَيَّ فِي رِزْقِي (شمائل ترمذی)

અલ્લાહુમ્મ હરસન્ત ખલ્કી ફહસ્સિન ખુલુકી વ અવ્સિઅ અલય્ય ફી રિઝકી.

" હે અલ્લાહ જેમ તે મારા શરીરને સારું બનાવ્યું છે, તેમ મારા સંસ્કારો (અખ્લાક) પણ સારા બનાવી દે, અને મારી રોઝી વિશાળ કરી દે. "

● હજ અને ઉમરહ વેળા વાળ મૂંડાવવા સુન્નત છે.

● જૂ, ઝખમ કે અન્ય કોઈ કારણસર પણ વાળ મૂંડાવી શકાય છે.

● તેલ લગાડવું હોય તો પહેલાં દાઢીમાં, પછી માથામાં તેલ નાંખે, દાઢીના ગળા તરફના ભાગથી શરૂ કરો, અને માથામાં કપાળ તરફથી શરૂ કરો.

● દાઢી વધારવી જોઈએ. અને મૂંછો કતરાવવી જોઈએ. મૂંછો એટલી નાની કરો કે નીચેની ચામડી દેખાય શકે. દાઢીના વાળ જો એક મુટ્ટીથી વધારે હોય તો, તે કાપી શકાય છે. માથાના કે દાઢીના સફેદ વાળને ઉખેડવા જોઈએ નહીં. (અબૂદાવૂદ શરીફ) સફેદ વાળને મહેંદી લગાવવી જાઈઝ છે. (અબૂદાવૂદ શ.) અલખત્ત કાળો ખિઝાખ લગાડવો મના છે. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

● બગલ અને નાફ નીચેના વાળ અસ્તરા (ખ્લેડ) વડે સાફ કરવા જોઈએ. (અબૂદાવૂદ) સફાઈમાં ૪૦ દિવસથી વધુ અંતરાલ ન પડવો જાઈએ.

લાખાં થયેલા નખ કાપી લેવા જોઈએ. (મુસ્લિમ શ.) નખોને પંદર દિવસથી વધુ મોટા દેવા નહિ. (નખવી લયલો નહાર)

● ગુરૂવારે અને શુક્રવારે નખ કાપવા અમુક રિવાયતોથી સાબિત છે.

(ઉસ્વએ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)

● હઠીસ શરીફમાં નખ કાપવાની એક રીત આ પ્રમાણે છે:

જમણો હાથ: કલિમાની આંગળી, વચ્ચેની મોટી આંગળી, તેના પછીની છેલ્લેથી બીજી આંગળી, છેલ્લી આંગળી.

ડાબો હાથ: છેલ્લી આંગળી, તેના પછીની આંગળી, વચ્ચેની આંગળી, કલેમાની આંગળી, અંગુઠો, અને છેલ્લે જમણા હાથનો અંગુઠો.

જમણો પગ: છેલ્લી આંગળીથી શરૂ કરી, અંગુઠા પર ખતમ કરો.

ડાબો પગ: છેલ્લી આંગળીથી શરૂ કરી અંગુઠા પર ખતમ કરો.

(નખવી લયલો નહાર)

●બન્ને આંખોમાં ત્રણ ત્રણ વાર સુરમો લગાવો.

(શમાઈલે તિરમિઝી, ઈબ્ને સઅદ)

●અત્તર કે અન્ય ખુશબૂ વુઝૂ બાદ વાપરો.

●જાફરાન ભેળવેલી ખુશબૂ વાપરવી નહીં. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

●એવું અત્તર કે સ્પ્રે જેમાં સ્પ્રીટ કે આલ્કોહલની ભેળસેળ હોય, હરગિઝ ન વાપરો. કારણ કે આ બન્ને વસ્તુઓ હરામ છે.

(૧૨) ઘરેથી નીકળવાના આદાબ :

●ફજરની બે રકાત સુન્નત ઘરમાં જ પઢવાની આદત બનાવવી જોઈએ. આ આપ(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નત છે. (બુખારી)

●પહેલી રકાતમાં સૂરએ કાફિરૂન અને બીજી રકાતમાં સૂરએ ઈખ્લાસ પઢો. આમ સવારમાં ઘરેથી વુઝૂ કરી આટલું કર્યા બાદ પહેલી વાર ઘરની બહાર નીકળો. હદીસ શરીફમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જે માણસ સારી રીતે વુઝૂ કરી નમાજ માટે નીકળે, તો દરેક કદમ ઉપર એક એક નેકી લખવામાં આવશે અને એક એક ગુનાહ માફ કરવામાં આવશે. (મુસ્લિમ શરીફ)

●ઘરેથી નીકળતી વેળા ઘરવાળાઓને સલામ કરો. (બયહકી)

●પહેલાં ડાબો પગ ઘરથી બહાર મુકતા આ દુઆ પઢો:

بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ (ترمذی)

બિસ્મિલ્લાહિ તવક્કલ્તુ અલલ્લાહિ, લા હવ્લ વલા કુવ્વત ઈલ્લા

બિલ્લાહિલ્અલિય્યિલ અઝીમ.

"અલ્લાહનું નામ લઈ (ઘરથી બહાર નીકળું છું) હું અલ્લાહ પર જ ભરોસો રાખું છું. મહાન અને મોટા અલ્લાહની તોફીક અને શક્તિ વિના ન કોઈ નેક કાર્ય કરી શકાય છે, ન બુરા કાર્યથી બચી શકાય છે."

●ત્યાર બાદ આ દુઆ પઢો :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللَّهِ وَلَجْنَا

وَبِسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا (أبوداود)

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસ્અલુક ખયૂર લમ્વ્લજિ, વ ખયૂર લમખરજિ, બિસ્મિલ્લાહિ વલજના વ બિસ્મિલ્લાહિ ખરજના વ અલલ્લાહિ રબ્બિના તવક્કલના.

" હું અલ્લાહ! હું આપથી ઘરમાં દાખલ થવામાં અને ઘરથી

નીકળવામાં ભલાઈ માંગું છું. અલ્લાહનું નામ લઈ અમે ઘરમાં પ્રવેશીએ છીએ અને અલ્લાહનું નામ લઈને જ નીકળીએ છીએ અને અમારા રબ અલ્લાહ ઉપર જ અમે ભરોસો કરીએ છીએ." "

● આકાશ તરફ નજર ઉઠે તો આ દુઆ પઢો:

اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي لِسَانِي نُورًا وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُورًا
وَاجْعَلْ فِي بَصَرِي نُورًا وَاجْعَلْ فِي خَلْفِي نُورًا وَمِنْ أَمَامِي نُورًا
وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُورًا وَمِنْ تَحْتِي نُورًا اللَّهُمَّ اعْطِنِي نُورًا (مسلم)

અલ્લાહુમ્મજઅલની ફી કલ્બી નૂરન, વ લિસાની નૂરન, વજઅલ ફી સમ્ઈ નૂરન, વજઅલ ફી બસરી નૂરન, વજઅલ ફી ખલ્ફી નૂરન, વજઅલ મિન અમામી નૂરન, વજઅલ મિન ફલ્કી નૂરન. વ મિન તહ્તી

નૂરન.અલ્લાહુમ્મઅતિની નૂરન.

" હે અલ્લાહ ! મારા અંતર અને વાણીમાં નૂર ભરી દે. મારા કાનોમાં અને આંખોમાં નૂર ભરી દે. મારી આગળ અને પાછળ નૂર ભરી દે. મારા ઉપર નીચે નૂર ભરી દે. અને હે અલ્લાહ ! મને નૂર અતા ફરમાવ."

(૧૩) મસ્જિદના આદાબ :

● મસ્જિદ અલ્લાહ તઆલાનું ઘર છે. માટે એની ગરિમા અને માન જાળવવું દરેક મુસલમાન માટે જરૂરી છે.

● મસ્જિદની પાકી-સફાઈનો ખ્યાલ રાખો. મસ્જિદમાં પડેલી ગંદકી સાફ કરવી સુન્નત છે.

● નમાઝ માટે ઘરેથી વુઝૂ કરી નીકળો. (બુખારી શરીફ)

● મસ્જિદે જતી વેળા સાફ અને ચોકખા કપડાં પહેરી સારી સ્થિતિમાં નીકળો. શક્ય હોય તો હલાલ ખુશબૂ પણ લગાવો.

● કાચા પ્યાઝ અને લસણ ખાઈને ન જાઓ. (બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.) આ જ પ્રમાણે ખરાબ ગંધ વાળી દરેક વસ્તુ જેનાથી મુસલમાન ભાઈ તકલીફ અનુભવે, જેમ કે બીડી, સીગારેટ, ગુટખા વગેરે ખાય-પીને મસ્જિદમાં ન જાઓ.

● ના સમજ નાના બાળકોને મસ્જિદમાં હરગિઝ સાથે ન લઈ જાઓ. જેઓ મસ્જિદનો અદબ ન જાળવી શકે, જેમ કે પેશાબ કરી દે. શોર કરવા માંડે, કે દોડવા કુદવા માંડે. (ઈબ્ને માજહ શરીફ)

●મસ્જિદમાં લેન, દેન, દુનિયાની વાતો કરવી ગુનો છે. (ઈબ્ને માજહ)

●જમણા પગથી મસ્જિદમાં દાખલ થતાં આ દુઆ પઢો :

بِسْمِ اللَّهِ، الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (حصن حصين)

બિસ્મિલ્લાહિ, અસ્સલાતુ વ સ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહિ.

"અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું, અને અલ્લાહના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર સલામતી અને રહમતો ઉતરે."

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَاغْفِرْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

અલ્લાહુમ્મિફરલી ઝુનૂબી વફતહ લી અબ્વાબ રહમતિક.

"હું અલ્લાહ! મારા ગુનાહો માફ કરાવી આપો. અને મારા માટે તમારી રહમતના દરવાજાઓ ખોલી આપો." અથવા....

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ (ترمذی)

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુમ્મ સલિલ અલા મુહમ્મદ.

"શરૂ કરું છું અલ્લાહના નામથી, અને હું અલ્લાહ હઝરત મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર રહમતો નાઝિલ કરાવ." "

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ (مسلم، ترمذی، أبو داود)

અલ્લાહુમ્મફતહ લી અબ્વાબ રહમતિક.

"હું અલ્લાહ મારા માટે તમારી રહમતના દરવાજાઓ ખોલી આપો."

●મસ્જિદમાં પહોંચ્યા બાદ સુન્નત એ'તેકાફની નિયત કરો. જેથી મસ્જિદમાં રહો ત્યાં સુધી ઈબાદતના સવાબ સાથે એ'તેકાફનો સવાબ પણ મળતો રહે.

●નિયત આ પ્રમાણે છે :

بِسْمِ اللَّهِ دَخَلْتُ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَنَوَيْتُ سُنَّةَ الْإِعْتِكَافِ

બિસ્મિલ્લાહિ દખલતુ વ અલયહિ તવક્કલતુ વ નવયતુ સુન્નતલ ઈઅતિકાફ.

"અલ્લાહનું નામ લઈ હું મસ્જિદમાં દાખલ થયો. અલ્લાહ ઉપરજ મારો વિશ્વાસ છે. અને મેં સુન્નત એ'તેકાફની નિયત કરી."

●મસ્જિદમાં આવી બેસતાં પહેલાં બે રકા'ત 'તહિય્યતુલ મસ્જિદ' પઢી લો. (મકરૂહ સમય ન હોય તો). (બુખારી શ., મુસ્લિમ શ.)

●જો સમય ઓછો હોય તો ફર્જ પહેલાંની સુન્નતોની નિયત સાથે તહિય્યતુલ મસ્જિદની પણ નિયત કરી લો.

●અઝાન થયા બાદ મસ્જિદમાંથી કોઈ જરૂરત વગર બહાર નીકળવું, કે નમાઝ માટે પાછા આવવાના ઈરાદા વગર બહાર નીકળવું મુનાફકત (ઈસ્લામ સાથે ગદારી-બેમુખાપણું) છે. (ઇબ્ને માજહ શરીફ)

●અઝાન સાંભળે તો જવાબમાં અઝાનના જ શબ્દો લોટાવીને અઝાન પછીની મસ્નૂન દુઆ પઢો. (બુખારી શરીફ)

●જો આગલી કોઈ સફમાં જગ્યા મળતી હોય તો પાછળ ન બેસો. (મુસ્લિમ શ., અબૂદાવૂદ શ.)

●નમાઝ માટેની લાઈન સફ બિલ્કુલ સીધી રાખો. હળી મળીને ઉભા રહો. વચ્ચે ખાલી જગ્યા ન રહેવા દો.

●ખભા અને પગની ઘૂંટીઓ એક બીજાની સામે રાખો.

●શરીરના બધા જ અવયવો કિબ્લા તરફ રાખો.

●'તકબીરે ઊલા' સાથે નમાઝ પઢવાનો એહતેમામ કરો. (મુસ્લિમ શ.)

●નમાઝમાં અલ્લાહ તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો અને શરીરના અવયવોને શાંત રાખો. (વધુ હલન ચલન ન કરો.) (નસાઈ શ., અબૂદાવૂદ શ.)

●જમાઅત સાથે નમાઝ પઢવાની રાહ જોઈ મસ્જિદમાં બેસી રહેવાથી નમાઝ જેટલો જ સવાબ મળે છે. (બુખારી શરીફ)

●આંખો બંધ કરી નમાઝ પઢવી સુન્નત વિરૂદ્ધ છે. (મદારિજુન્નુબુવ્વત)

●મસ્જિદમાં પોતાનો સમય નમાઝ, તિલાવત, ઝિક્ર, દુરૂદ શરીફ, ઈસ્તિઝ્કાર કે દીનની વાતો કહેવા સાંભળવામાં પસાર કરો.

●ગીબત, યુગલખોરી, ઈલ્જામ (આરોપ), ગાળ (અપશબ્દો), લડાઈ-ઝઘડા કે દુનિયાની વાતો હરગિઝ ન કરો.

●મસ્જિદમાં નમાઝીના સામેથી કદાપિ પસાર ન થાઓ.

●મસ્જિદથી બહાર નીકળતી વેળા પહેલાં ડાબો પગ બહાર કાઢો અને આ દુઆ પઢો:

بِسْمِ اللَّهِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

બિસ્મિલ્લાહિ, વસ્સલાતુ વ સ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહિ.

"અલ્લાહના નામથી શરૂં કરું છું, અને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર રહમત અને સલામતી નાઝિલ થાય.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મગ્ફિરલી ઝુનૂબી વફ્તહ લી અબ્વાબ ફઝ્લિક.

"હે અલ્લાહ મારા ગુનાહો માફ કરી દો અને મારા માટે તમારી રહમતના દરવાજાઓ ખોલી આપો."

અથવા આ દુઆ પઢો:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક મિન ફઝ્લિક.

"હે અલ્લાહ! હું તારાથી તારી મહેરબાનીનો સવાલ કરું છું.

(મુસ્લિમ, તિરમિઝી અબૂ દાવૂદ)

● સૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઇરશાદ છે: જે માણસ મસ્જિદથી નીકળતી વેળા નીચેની દુઆ પઢે તો શૈતાન અફસોસ કરતાં કહે છે: આ માણસ આખો દિવસ મારાથી મહફૂઝ (સુરક્ષિત) થઈ ગયો.

أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَبِسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (أَبُو دَاوُد)

અઊઝુબિલ્લાહિ લ્અઝીમ, વ બિવજહિહિ લકરીમ વ બિસુલ્તાનિહિ કદીમ.

મિનશશ્યાનિર્રજીમ.

"હું શયતાન મરદૂદથી બચવા ખાતર, મહાન ખુદા તેની પવિત્ર ઝાત અને તેની અપાર સલ્તનતની પનાહમાં આવું છું."

● શયતાનની તકલીફથી બચવા માટે મસ્જિદના દરવાજે નીચે પ્રમાણે દુઆ પઢો:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ (ابن السني)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુબિક મિન ઇબ્લીસ વ જુનૂદિહી.

"હે અલ્લાહ! હું ઇબ્લીસ અને તેના લાવ લશ્કરથી બચવા ખાતર તારી પનાહ માંગું છું.

● સજદએ તિલાવત કરતાં નીચેની દુઆ પઢો :

سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ (ترمذی، نسائی)

સજદ વજહી લિલ્લાહી ખલકહુ, વ સવ્વરહુ વ શક્ક સમ્અહુ વ બસરહુ,

બિહવ્લિહિ વ કુવ્વતિહિ ફતબાકરલ્લાહુ અહ્સનલખાલિકીન.

"મારા ચહેરાએ તે ખુદા સમક્ષ સજદો કર્યો, જેણે એને બનાવ્યો છે,

અને સૂરત આપી છે, અને પોતાની શક્તિ અને મહેરબાનીથી કાન-આંખના પરદા ખોલી દીધા. (જેથી હું સાંભળી-જોઈ શકું) મુબારક છે અલ્લાહ તઆલાની પવિત્ર ઝાત જે સુંદર સર્જક છે.

(૧૪) રસ્તાના આદાબ :

● સવારે વહેલી તકે સદકો કરી દેવો જોઈએ, કારણ કે બલા (મુસીબત) સદકાથી આગળ નથી વધી શકતી. (હદીસ શરીફ)

● રસ્તામાં અકડીને ન ચાલવું જોઈએ. અલ્લાહનું પવિત્ર ફરમાન છે :
"તું ધરતી પર અકડીને ન ચાલ. કારણ ન તું ધરતીને ફાડી શકે છે, ન પહાડની ઉંચાઈએ પહોંચી શકે છે." (કુર્આન કરીમ)

● નમ્રતાથી ચાલવું જોઈએ. અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

"રહમાનના ખરા બંદાઓ તે છે જે ઝમીન ઉપર નમ્રતાથી ચાલે છે. અર્થાત, તેઓ પોતાને અલ્લાહના ગુલામ અને અલ્લાહ સમક્ષ તુચ્છ સમજી ધરતી પર નરમીથી કદમ મુકે છે. એમની ચાલમાં નમ્રતા અને ગુલામી જાહેર થાય છે. તેઓ હરપળે એ વાતનું ધ્યાન રાખતા હોય છે કે સાચો મા'બૂદ અલ્લાહ મને જોઈ રહ્યો છે કે રહમાને જરૂરી ઠેરવેલ આજિઝી મારી ચાલમાં છે કે નહીં?" (એહસાન કયા હે? શાહ અ. ગની (રહ.))

● રસ્તાની એક બાજુ ચાલો, રસ્તા પરથી કષ્ટદાયક વસ્તુઓ (કાંટા પથ્થર વગેરે) એક તરફ હટાવી દો. ઈમાનનો છેલ્લો અંશ આ પણ છે.

(બુખારી, મુસિલમ વગેરે)

● મુસલમાનને (ઓળખતા કે અજાણ્યા દરેકને) સલામ કરો. (હદીસ)

● રસ્તા પર બેસવાથી બચો. જો બેસવું જ પડે તો રસ્તાનો હક અદા કરો. નજરો નીચી રાખો. (જેથી ના મહરમ, પરાયી અવરત પર નજર ન પડે. કોઈને તકલીફ ન પહોંચડો. સારી વાતો કહો-કરો. અને ખરાખ વાતોથી બચો-બચાવો. ભુલ્યા-ભટકેલાને રસ્તો બતાવો. (અબૂદાવૂદ શ.))

(૧૫) મજલિસના આદાબ :

● જ્યારે કોઈ મજલિસમાં પહોંચો તો ઉપસ્થિત લોકોને સલામ કરો. ત્યાંથી ઉઠતી વેળા પણ સલામ કરીને ઉઠો. (અબૂદાવૂદ શ.)

● અલ્લાહવાળાઓની મજલિસમાં જવાનું થાય તો તેમની સુહબતમાં વધુથી વધુ બેસો અને ફાયદો હાસિલ કરો.

● અલ્લાહથી ડરનારા, દીનદારોની મજલિસને પસંદ કરો. બેદીન,

અધર્મીઓ અને ફાસિકોની મજલિસમાં ન બેસો.

●જો મજલિસના અમીર કે ઘર માલિક કોઈ નવા આવનાર માટે જગા કરવાનું કહે તો જગા કરી આપો. (સૂ.મુજાહલહ:૧૧)

●મજલિસના અમીર, મજલિસ પૂરી કરવાનું કહે તો પછી ઉઠી જવું જોઈએ. (સૂ.મુજાહલહ:૧૧)

●કોઈ મહેફિલ (મીટીંગ-સભા-જલ્સા)માં પહોંચો તો છેવાડે કે જ્યાં જગા મળે ત્યાં બેસી જાઓ. (અબૂદાવૂદ શ.)

●બે માણસો વચ્ચે એમની પરવાનગી વિના ન બેસો. (અબૂદાવૂદ શ., તિરમિઝી શ.)

●મજલિસમાં હસતા મોંએ બેસો. મોઢું ચડાવી, અભિમાનથી ન બેસવું જોઈએ. મજલિસમાં હોય ત્યારે આપસની વાતચીતમાં ભાગ લેવો જોઈએ. અળગા ન રહો.

●મશ્વેરાની મજલિસમાં અમીરની પરવાનગી વિના ન બોલો.

●પોતાના મંત્વયનો આગ્રહ ન રાખો.

●કોઈ બોલી રહ્યું હોય તો તેની વાત કાપી વચ્ચે ન બોલવું જોઈએ. એને બોલવાનો પૂરો મોકો આપો.

●સમાજના પ્રશ્નોમાં સમાજનો લાભ સામે રાખી મંતવ્ય આપો.

●જે મામલે ગુપ્તતા રાખવાનું કહેવામાં આવે, એમાં પૂરી ગુપ્તતા જાળવવામાં આવે.

●ઉલમાએ કિરામની મજલિસોમાં શરીફ થવું બેહતર છે. ઉલમાનું સન્માન કરો અને એને પોતાનું સદ્ભાગ્ય સમજો.

●કોઈ દીની મસ્જિદો કે અન્ય વાત કોઈ આલિમથી ઉભા ઉભા ન પુછવી. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) એને ના પસંદ કરતા હતા. અને આવા માણસોને આશ્ચર્યભરી નજરે જોતા હતા. (હદીસ શરીફ)

●જ્યારે કોઈ મસ્જિદો બયાન કરવામાં આવી રહ્યો હોય, ત્યારે પોતાનો સવાલ વચ્ચે ન લાવો. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) જ્યારે કોઈ મસ્જિદો બયાન ફરમાવતા અને કોઈ વચ્ચે સવાલ કરી દેતું તો તેની તરફ ધ્યાન આપતા નહિ. જાણે આપે એને સાંભળ્યો જ નથી. વાત પૂરી થયે પૂછનારથી એની વાત પૂછી જવાબ આપતા. (હદીસ શરીફ) આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ માયાળુ, હેતાળ અને મુરબ્બી હતા. આવા

માણસોને ટોકતા કે ધમકાવતા ન હતા.

●અલ્લાહવાળાઓની મજલિસમાં બેસવાને પોતાનું સદભાગ્ય સમજો અને ફાયદો હાસિલ કરવાની નિચ્યતે બેસો અને મજલિસના આદાબ વિરૂધ્ધ કોઈ કાર્ય ન કરો.

●જ્યારે બે માણસો પોતાની ખાનગી (અંગત) વાત કરતા હોય ત્યારે એમની રજા વગર એમની પાસે ન બેસો. (અહમદ)

●જો મજલિસમાં ફક્ત ત્રણ માણસો હોય તો ત્રીજાને એકલો પાડી બે માણસો ખાનગી વાતો ન કરે. (બુખારી શ., મુસ્લિમ શ.)

●મજલિસમાં જ્યારે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ આવે તો એના સન્માનમાં ઉભા ન થવું જોઈએ. (તિરમિઝી શ.)

●મજલિસમાં ટોળીઓ બનાવી જુદા જુદા ન બેસવું જોઈએ. (મસ્લિમ)

●કિબ્લા તરફ મોઢું કરી બેસો, પરંતુ કિબ્લા તરફ પગો લાંબા ન કરો. (તબરાન શ.)

●મજલિસમાંથી કોઈ માણસ કોઈ કારણસર ઉઠી ચાલ્યો જાય અને થોડી વારે પરત આવે તો તે માણસ જ પહેલી જગ્યાનો વધુ હકદાર છે. (મુસ્લિમ શ.)

●હથેળીઓ પાછળ ટેકવી ન બેસો. (અબૂદાવૂદ શ. અહમદ શ.)

●મજલિસમાં શરીક લોકોએ અલ્લાહનો જિક્, દુરૂદ શરીફ પઢતા રહેવું જોઈએ. નહીં તો આવી મજલિસો પર કયામતના દિવસે અફસોસ થશે. (અહમદ)

●મજલિસ પૂરી થાય ત્યારે કફ્ફારહ રૂપે નીચેની દુઆ ત્રણ વાર પઢવી જોઈએ:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ

إِلَيْكَ (أبو داود)

સુબ્હાનકલ્લાહુમ્મ વ બિહમ્દિક, લા ઇલાહ ઇલ્લા અન્ત અસ્તગ્ફિરુક વ

અતૂબુ ઇલયક.

" હે અલ્લાહ તુ પાક છે. હું તારા વખાણ કરું છું, તારા સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. હું તારાથી મારા ગુનાહોની માફી માંગું છું અને તારી સામે તોબા કરું છું. "

(૧૬) સલામતા આદાલ :

●સલામ કરવામાં પહેલ કરો. કારણ કે અલ્લાહની નિકટતા અને રહમતનો સૌથી વધુ હકદાર લોકોમાંથી તે માણસ છે, જે સલામ કરવામાં પહેલ કરે.
(અહમદ શ., તિરમિઝી શ., અબૂદાવૂદ શ.)

●દરેક મુસલમમાન (ઓળખીતા –અજનબી)ને સલામ કરો.

(બુખારી, મુસ્લિમ)

● **اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ** (તમારા ઉપર સલામતી રહે)કહેનારને દસ નેકીઓ મળે છે.

● **اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ** (તમારા ઉપર સલામતી અને રહમત રહે.) કહેનારને વીસ નેકીઓ મળે છે.

● **اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ**

(તમારા ઉપર સલામતી અને અલ્લાહની રહમત અને બરકત રહે) કહેનારને ત્રીસ નેકીઓ મળે છે. (તિરમિઝી)

● **اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ** જવાબમાં **وَرَحْمَةُ اللّٰهِ** કહે.

● **وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ** જવાબમાં **وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ**

● **وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ** જવાબમાં પણ

કહે. **وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ**

●નાનો માણસ મોટાને સલામ કરે.

રસ્તેથી પસાર થનાર રસ્તામાં બેસેલા લોકોને સલામ કરે.

ઉભો માણસ બેસેલાને સલામ કરે.

સવાર માણસ પગપાળા સલામ કરે.

અને થોડા માણસો કે એક માણસ વધુ માણસોને સલામમાં પહેલ કરે.

(બુખારી શરીફ)

●બાળકો પાસેથી પસાર થવાનું થાય ત્યારે એમને સલામ કરો.

(અબૂદાવૂદ શરીફ)

●જ્યારે કોઈ મજલિસમાં પહોંચો, તો સલામ કરો તે મજલિસમાં બેસવાનું હોય તો બેસો અને જ્યારે જવાનું થાય ત્યારે પણ બધાને સલામ કરીને ઉઠો.

(તિરમિઝી શરીફ)

●ઘરમાં દાખલ થાઓ ત્યારે સલામ કરો.

અને ઘરેથી નીકળતી વેળા પણ ઘરવાળાઓથી અલવિદાઈ સલામ કરો.

(તિરમિઝી શ.)

●જ્યારે કોઈ યહૂદી કે ઈસાઈ સલામ કરે તો જવાબમાં ફકત
 وعلیکم (વઅલયુકુમ)કહો. (અબુ દાવૂદ શ.)

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ
 છે, જે માણસ મુસલમાનો સિવાય બીજી કોમનું અનુસરણ કરે, તે અમારા
 રસ્તા પર નથી. યહૂદીઓનું તથા ઈસાઈઓનું અનુસરણ ન કરો. યહૂદીઓ
 આંગળીના ઈશારાથી અને ઈસાઈઓ હથેળીથી સલામ કરે છે. (તિરમિઝી)

●ઊંચા સાદે સલામ કરવી જોઈએ. જેથી સામે વાળો સાંભળી શકે.
 (અલ અદબુલ મુફરદ)

●જો સામે વાળો દૂર હોય તો ઈશારો કરી (السلام علیکم)કહી
 સલામ કરો. (અલ અદબુલ મુફરદ)

જો કોઈએ સલામ કહેડાવી હોય તો સલામ પહોંચાડનારને
 عليك (તમારા ઉપર અને એના ઉપર અલ્લાહની સલામતી
 રહે.) (અબુ દાવૂદ શરીફ)

મુસાફહા (હાથ મિલાવવા)ના આદાબ

●કોઈથી મુલાકાત થાય ત્યારે પૂરી સલામ કરે. રસૂલુલ્લાહ
 (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે કે પૂરી સલામ,
 સલામ બાદ મુસાફહો કરવાથી થાય છે. (અહમદ, તિરમિઝી, મિશકાત)

●મુસાફહો બન્ને હાથથી કરે. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ
 સલ્લમ) બન્ને હાથથી મુસાફહો કરતા હતા. (બુખારી શરીફ)

●અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર
 ઈરશાદ છે: જ્યારે બે મુસલમાન બંધુઓ મુલાકાત સમયે મુસાફહો કરે અને
 (الْحَمْدُ لِلَّهِ)અલ્હમ્દુલિલ્લાહ અને يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ (અલ્લાહ મારી અને
 તમારી મગફેરત કરે) કહી મગફેરત માંગે તો એમની મગફેરત કરી દેવામાં
 આવે છે. (અબુ દાવૂદ શરીફ)

(૧૭) મુઆનકહ (ભેટવા, ગળે મળવા)ના આદાબ :

●સફરેથી પરત ફરે ત્યારે મુઆનકહ કરે. (અબુદાવૂદ, બયહકી,
 મિશકાત)

●જાઈઝ સફર (જેમ કે હજ, ઉમરહ, વેપાર વગેરે)થી પરત
 આવનારથી ગળે ભેટવા બાદ સુન્નતનું અનુસરણ કરતાં એના કપાળે બોસો
 આપો. (તિરમિઝી શરીફ)

(૧૮) સફરના આદાબ :

●જયારે કોઈ સફરે જઈ રહ્યું હોય તો એને વિદાય કરનારા નીચે પ્રમાણે દુઆ આપે:

أَسْتَوِدُّعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ (ترمذی)

અસ્તવ્દિઉલ્લાહ દીનક વ અમાનતક વ ખવાતીમ અમલિક.

"હું તારા દીન, તારી અમાનત અને તારા કાર્યના સારી રીતે પૂરા થવાને અલ્લાહને હવાલે કરું છું."

●સફરે જનાર આ પ્રમાણે જવાબ આપે:

أَسْتَوِدُّعُ اللَّهَ الَّذِي لَا تَضِيْعُ وَدَائِعُهُ (ابن ماجه، احمد)

અસ્તવ્દિઉલ્લાહલ્લાહી તઝીઉ વદાઈઅહુ.

"હું પણ તમને તે અલ્લાહને હવાલે કરું છું, જેને સોંપેલી અમાનતો બરબાદ નથી થતી."

●એક માણસે જયારે આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પાસે સફર માટે કંઈ ભાથું માંગ્યું તો તેને આ પ્રમાણે દુઆ આપી :

زَوَّدَكَ اللَّهُ التَّقْوَىٰ وَعَفَّرَ ذَنْبَكَ وَيَسَّرَ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُ مَا كُنْتَ

ઝવ્વદકલ્લાહુત્તકવા વ ગફરઝન્બક વ યસર લકલખર હય્યુ મા કુન્ત.

"અલ્લાહ સફર માટે તને તકવાનું ભાથું આપે, તારા ગુનાહો માફ કરમાવે, અને તું જ્યાં પણ રહે, તારા માટે ભલાઈને સરળ બનાવે."

●સફરે જનાર એક માણસ જયારે દુઆ કરાવી જવા લાગ્યા તો આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ આ દુઆ આપી :

اللَّهُمَّ اطْوِلْهُ الْبَعْدَ وَهَوِّ عَلَى السَّفَرِ (ترمذی)

અલ્લાહુમ્મત્વિલ્લુલ્બુઅ્દ વ હવ્વિન અલય્હિ રસફર.

"હું અલ્લાહ! એનું અંતર પાર કરાવી દે, અને એના માટે સફર આસાન ફરમાવ."

●શક્ય હોય ત્યાં સુધી એકલા સફર ન કરવો જોઈએ.

●જો ત્રણ સાથીઓ હોય તો, એક ને અમીર બનાવી લો. (ઝહુલ્મઆદ)

●જુમેરાતે સવારે સફરની શરૂઆત કરવી મુસ્તહબ છે.

(હિસ્ને હસીન)

●સફરની આસાની માટે નીચે પ્રમાણે દુઆ કરો:

આદાબે ગંદગી

اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ
فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَالِدِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ
مِنْ وَعَثَاءِ السَّفِيرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ وَدَعْوَةِ الْمَطْلُومِ
وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكُورِ (مسلم)

અલ્લાહુમ્મ હવ્વિન અલયા સફરના હાજા, વત્તિ અન્ના બુઅદહુ,
અલ્લાહુમ્મ અન્તસાહિબુ ફિસ્સફર વલખલીફતુ ફિલ્અહ્લીલિ વલમાલિ
વલ્વલદ. અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુબિક મિન અષાઈસ્સફરિ વ કાબતિલ
મન્ઝરિ વ સૂઈલમુન્કલબિ વ દઅવતિલમઝલૂમિ વલહલિ બઅદલકલિ.

"હે અલ્લાહ! અમારા આ સફરને આસાન કરી દે. એના અંતરને
પસાર કરાવી દે. હે અલ્લાહ! તું જ આ સફરમાં મારો સાથીદાર છે. અને
મારા ઘરબાર, માલ-અવલાદનો રખેવાળ છે. હે અલ્લાહ! હું સફરની
તકલીફોથી, કષ્ટોના સામનાથી, ખરાબ રીતે પરત ફરવાથી, મઝલૂમની
બદ્દુઆથી અને પ્રગતિ બાદ પડતીથી બચવા તારી પનાહમાં આવું છું."

● સાથે જ આ દુઆ પણ પઢો:

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتُلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَحِبُّ
وَتَرْضَى (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ના નસ્અલુક ફી સફરિના હાઝલિબર્ વ તક્કવા વ
મિનલઅમલિ મા તુહિબ્બુ વ તરઝા.

" હે અલ્લાહ! અમે આ સફરમાં નેકી, પરહેઝગારી, અને એવા
કાર્યોનો સવાલ કરીએ છીએ જે તમને પસંદ હોય અને જેનાથી આપ રાજી
થઈ જાઓ.

● જ્યારે કોઈ આબાદી, ગામ કે શહેરમાં દાખલ થવાનો ઈરાદો હોય
અને તે દૂરથી નજર આવે ત્યારે ત્રણ વાર આ દુઆ પઢો :

اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهَا (طبرانی)
અલ્લાહુમ્મ બારિક લના ફીહા.

" હે અલ્લાહ ! અમારા માટે આ વસતીમાં દાખલ થવું મુબારક
ફરમાવો."

● જ્યારે તે શહેર કે વસતીમાં દાખલ થવા લાગો ત્યારે નીચે પ્રમાણેની

દુઆ પઠો :

اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا وَحَبِينَا إِلَىٰ أَهْلِهَا وَحَبِّ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا (زاد المعاد)

અલ્લાહુમ્મરરઝુકના જનાહા વ હબિબના ઈલા અહ્લિહા વ હબિબ સાલિહી
અહ્લિહા ઈલઅના.

"હે અલ્લાહ! અમને આ શહેરના ફળો નસીબ ફરમાવો. અને અહિંયાં રહેનારાઓના દિલોમાં અમને પ્રિય કરી દો. અને અહિંયાં રહેનારા લોકોને અમારા દિલોમાં પ્રિય કરી દો."

●જયારે કોઈ જગાએ પડાવ નાંખે ત્યારે નીચેની દુઆ પઠો:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

અઊઝુબિકલિમાતિલ્લાહિત્તામ્માતિ મિન શર્રિ મા ખલક.

"હું અલ્લાહના પુર્ણ શબ્દો વડે, અલ્લાહની મખ્લૂકની બુરાઈથી બચવા, અલ્લાહની પનાહમાં આવું છું."

●સફરથી પરત ફરતાં ઘરવાળાઓ માટે કંઈક હદિયો લઈ લ્યો.

●સફરથી પરત ફરી જયારે પોતાના શહેર (વસ્તી)ની નિકટ પહોંચે ત્યારે આ દુઆ પઠો :

أَيُّوُونَ تَائِبُونَ، عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ

આઈબૂન, તાઈબૂન, આબિદૂન, લિરબિબના હામિદૂન.

" અમે પરત ફરી રહયા છે, તોબા કરી રહયા છે, અને અમારા પરવરદિગારની બંદગી અને વખાણ કરીએ છીએ."

●વાપસીમાં અયાનક ઘરે ન પહોંચી જાઓ, બલકે ઘરવાળાઓને પહેલાં પોતાના પહોંચવાની જાણ કરો.

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ જાણ કર્યા વગર ત્રાત્રે અયાનક ઘરે પરત ફરવાની મનાઈ ફરમાવી છે.

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) સફરથી વાપસી પર સૌપ્રથમ મસ્જિદમાં તશરીફ લઈ જતા હતા.

●ઘરમાં દાખલ થઈ પહેલાં મસ્નૂન દુઆ પઠો, અને પછી નીચેની દુઆ પઠો :

أَوْبًا أَوْبًا لِرَبِّنَا تَوَّابًا، لَا يُعَادِرُ عَلَيْنَا حَوْبًا (حصن حصين)

અબ્બન અબ્બન લિરબિબના તબ્બન. લા યુગાદિરુ અલઅના હબ્બન.

"હું પરત ફર્યો, પરત ફર્યો. અને અમારા પરવરદિગાર સામે એવી તોબા કરું છું, જે અમારા ઉપર કોઈ ગુનાહ ન ઘોડે."

(૧૯) સવારીના આદાબ :

બિસ્મિલ્લાહ કહી સવારી પર સવાર થયા પછી આ દુઆ પઢો :

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرْنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا
لَمُنْقَلِبُونَ

સુબ્હાનલ્લાહી સખ્ખર હના હાઝા વમા કુન્ના હહૂ મુકરિનીન વ ઇન્ના ઇલા
રબ્બિના લમુન્કલિબૂન.

" તે ઝાત પાક છે, જેણે આ સવારી અમારા કબ્જામાં કરી દીધી, નહિં તો અમે એને વશ કરવાની શક્તિ રાખતા ન હતા. નિ:શંક અમારે અમારા રબ તરફ પાછા જવાનું છે. "

● પછી ત્રણ વાર اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ અને ત્યાર પછી ત્રણવાર اَللّٰهُ اَكْبَرُ કહો.

● પછી આ પ્રમાણે દુઆ કરો :

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

સુબ્હાનકલ્લાહુમ્મ ઇન્ની ઝલમ્તુ નફ્સિ ફગ્ફિર લી ફઇન્નહુ લા

યગ્ફિરુઝઝનૂબ ઇલ્લા અન્ત.

" હે અલ્લાહ તું પાક છે, નિ:શંક મેં મારી ઝાત ઉપર ઝુલ્મ કર્યો, તું મારી મગફિરત ફરમાવ. કેમ કે તારા સિવાય કોઈ પણ ગુનાહો માફ કરનાર નથી. "

● આ દુઆ પઢયા બાદ ચહેરા પર ખુશીના ભાવ પ્રગટ કરો.

● સવારી જયારે ઉચાઈ ચડે તો ત્રણવાર اَللّٰهُ اَكْبَرُ કહી આ દુઆ પઢો:

اللَّهُمَّ لَكَ الشَّرْفُ عَلَىٰ كُلِّ شَرَفٍ وَلَكَ الْحَمْدُ عَلَىٰ كُلِّ حَالٍ (زاد المعاد)

અલ્લાહુમ્મ લકશ્શરફ અલા કુલ્લિ શરફિન વ લકલ્હમ્દુ અલા કુલ્લિ હાલ.

"હે અલ્લાહ! દરેક ઉચ્ચ વસ્તુઓથી વધીને મહાનતા અને ઉચ્ચતા તને પ્રાપ્ત છે. અને દરેક હાલતમાં સઘળા વખાણ તારા માટે જ છે. "

● જયારે સવારી ઢોળાવ ઉતરે તો ત્રણવાર સુબ્હાનલ્લાહ કહો.

(અબૂદાવૂદ શરીફ)

● સવારી જયારે ખુલ્લા મેદાનમાં પહોંચે તો لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ અને
اَللّٰهُ اَكْبَرُ કહો. (હિરને હસીન)

●દરિયાઈ સફરમાં નીચેની દુઆઓ પઢવાથી હોડી (જહાઝ) ડૂબી જવાથી હિફાઝત થાય છે.

بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَهَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (هود: ٤١)

બિસ્મિલ્લાહિ મજરેહા વ મુરસાહા ઇન્ન રબ્બિ લગફૂર્રહીમ.

" અલ્લાહના નામથી જ એનું ચાલવું છે અને અટકવું છે, નિ:શંક મારો રબ માફ કરનાર અને ઘણો દયાળુ છે."

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (زمر: ٦٧)

વ મા કદરુલ્લાહ હક્ક કદરિહી વલ્અરદુ જમીઅન કબ્જતુલુ યલ્મલિકયામતિ વસમાવાતુ મત્વિયાતુન બિયમીનિહી સુબ્હાનહુ વ તઆલા અમ્મા યુશિરકૂન.

" અને કાફિરોએ અલ્લાહને એના હક પ્રમાણે ઓળખ્યો નહી. હાલાંકે કયામતના દિવસે આખી ધરતી તેની મુટ્ટીમાં હશે, આસમાન એના જમણા હાથમાં વીટળાયેલું હશે. જે ખોટા માબૂદોને એની સાથે સરખાવવામાં આવે છે, તે એનાથી પાક અને ઘણો ઉચો છે."

(૨૦) બજાર અને ખરીદ વેચાણના આદાબ :

●બજાર વસ્તીનું નિમ્ન કક્ષાનું સ્થળ ગણાય છે, માટે જરૂરત વગર ત્યાં સમય પસાર ન કરો.

●બજારમાં નીચેના શબ્દોથી અલ્લાહનો ઝિક્ર કરવાથી દસ લાખ નેકીઓનો સવાબ મળે છે :

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (احمد، ترمذی)

લા ઇલાહ વહદહુ લા શરીક લહુ લહુલ્મુલ્કુ વ લહુલ્હમ્દુ યુહી યુમીતુ વ હુવ અલા કુલિલ શય્ઠન કદીર.

"અલ્લાહ સિવાય અન્ય કોઈ મા'બૂદ નથી, તે એક જ છે. તેનો કોઈ ભાગીદાર નથી, તેની સત્તા છે. તેના જ વખાણો છે, તે જ જીવાડે છે, અને તે જ મારે છે, તે જીવંત છે, એને કદી મોત આવશે નહીં, દરેક ભલાઈ એના જ હાથમાં છે, અને તે દરેક વસ્તુ પર શક્તિમાન છે."

●બજારમાં સોદો કરતાં (ખરીદતાં-વેચતાં) પહેલાં નીચે પ્રમાણેની દુઆ પઢો :

આદાબે ગંદગી

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ السُّوقِ وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَصِيبَ فِيهَا يَمِينًا فَاجِرًا
أَوْ صَفْقَةً خَاسِرَةً (الحديث)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક ખયર હાઝિહિસ્સૂકિ વ ખયર માફીહા, વ અઊઊબિક મિન શર્રિહા વ શર્રિ મા ફીહા. અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઊબિક અન ઉસીબ ફીહા યમીનન ફાજિરન અવ સફકતન ખાસિરતન.

"હે અલ્લાહ! હું તારાથી આ બજારની ભલાઈ માંગું છું. તેમાં મોજૂદ વસ્તુઓની ભલાઈ યાહું છું. અને આ બજાર તેમજ તેમાં મોજૂદ વસ્તુઓની બુરાઈથી પનાહ યાહું છું. હે અલ્લાહ! હું અહિંયા જૂઠી કસમ ખાવા કે નુકસાનના સોદાથી બચવા તારી પનાહમાં આવું છું."

●બજારથી પરત ફરતાં ઓછામાં ઓછી દસ આયતોની તિલાવત કરી લેવી જોઈએ. (હદીસ શરીફ)

(૨૧) હલાલ રોઝીના આદાબ :

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : "પાક અને હલાલ કમાઈ એક ફરજ પછી બીજો ફરજ છે. અર્થાત અલ્લાહ પાકે જે ફરજો નકકી કર્યા છે, તે પૈકી હલાલ કમાઈ પણ એક ફરજ છે. (બયહકી શરીફ)

●કુઆને કરીમમાં અલ્લાહ તઆલાનો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

ધરતી ઉપર કોઈ જીવ એવો નથી, જેની રોઝી અલ્લાહના ઝિમ્મે ન હોય. (સૂ. હૂદ:૬)

●માટે રોઝીનું હલાલ માધ્યમ જ અપનાવવું જોઈએ અને નાજાઈઝ રીતે મળનારી દરેક કમાઈથી, જેમ કે હરામ વેપાર, વ્યાજ, લાંચ-રૂશવત, ભેળસેળ, માપ-તોલમાં કમી, ઘોઠા-ફરેબ, કોઈનો માલ હડપ કરી લેવો, વગેરે રીતે મળનારી દરેક કમાઈથી પોતાને, પોતાના બાલ બચ્ચાઓને બચાવવા જોઈએ. હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "માણસના બદનનો જે ગોશ્ત હરામ કમાઈથી બન્યો હોય, તે જન્નતમાં (સજા પામ્યા વગર) ન જશે." (અહમદ, દારમી)

●નોકરી કરતાં વેપારમાં દસ ગણી બરકત છે.

●હદીસ શરીફમાં છે : "સાયો અને ઈમાનદાર વેપારી અંબિયા,

સિદ્ધીકીન, અને શહીદો સાથે હશે." (તિરમિઝી શરીફ)

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : "તમે જે કંઈ ખાઓ, તેમાં સર્વોત્તમ કમાઈ મારા હાથોની કમાઈ છે. અને તમારી અવલાદની કમાઈ પણ જાઈઝ છે."

(તિરમિઝી, નસાઈ, ઈબ્ને માજહ)

●અલ્લાહને આ પસંદ છે કે તે પોતાના બંદાને હલાલ રોઝીની તલાશમાં મહેનત કરતો અને તકલીફ ઉઠાવતો જુએ. (તિરમિઝી, દયલમી)

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે કે "રોઝીની શોધમાં સવારે વહેલા નીકળ્યા કરો. એનાથી કામોમાં બરકત થાય છે રોઝીના દરવાજા ખુલે છે."

(તબરાની)

●અન્ય એક હદીસ શરીફમાં રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "જે માણસ પોતાના વૃધ્ધ વાલિદેન માટે રોઝી કમાય, અને દોડ-ધામ કરે, તે જાણે અલ્લાહના રસ્તામાં છે. જે માણસ પોતાના નાના બાળકોના ભરણ-પોષણ માટે મહેનત કરે તે પણ અલ્લાહના રસ્તામાં છે. અને જે માણસ પોતાના માટે મહેનત કરે, જેનાથી અન્યો સામે સવાલ ન કરવો પડે, તે પણ અલ્લાહના રસ્તામાં છે."

(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

●માણસ માટે જરૂરી છે કે હલાલ રોઝી માટે જે રસ્તો પણ અપનાવ્યો હોય, અને તેનાથી જેટલી પણ હલાલ રોઝી (ઓછી- વધતી) મળે તેના ઉપર અલ્લાહ પાકનો શુક્ર અદા કરે. સંતોષ અનુભવે. પોતાના ખર્ચમાં કિફાયતથી કામ લે. ફૂજૂલખર્ચી કરી અંતે બીજાઓ સામે હાથ ફેલાવવાની ઝિલ્લતથી બચે. પોતાનો સમય અલ્લાહને ખૂશ કરનાર કાર્યોમાં, નેક આ'માલમાં અને દીન શીખવા-શીખવવામાં પસાર કરે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "અલ્લાહ પોતાના બંદાઓને જે કાંઈ આપે છે, એના વડે એમની અજમાયશ કરે છે. જો તેઓ પોતાના નસીબ પર રાજી રહે છે, તો એમની રોઝીમાં બરકત અતા કરે છે. અને જો તેઓ રાજી ન હોય તો એમની રોજીમાં વધારો નથી કરતો. (મુ. અહમદ)

●વેપારી ભાઈઓએ કોઈ ભરોસાપાત્ર આલિમથી વેપારના ઈસ્લામી નિયમો શીખી વેપાર કરવો જોઈએ. જેથી વેપારમાં હરામ કમાઈ અને વ્યાજથી બચી શકાય.

●નોકરિયાતોએ કામમાં અમાનતદારી વર્તવી જોઈએ. કામચોરી અને ખયાનતથી બચવું જોઈએ. જાણી જોઈને નોકરીએ મોડા પહોંચવું, અથવા વહેલા નીકળી જવું પણ ખયાનત છે.

●દુનિયા કમાવામાં એટલા વ્યસ્ત ન થઈ જવું કે અલ્લાહની યાદ અને ખૌફથી ગાફેલ થઈ આખેરત બરબાદ થવા માંડે.

●હંમેશા પોતાના જન્મનો મકસદ એટલે કે અલ્લાહની ઈબાદતને સામે રાખો.

●યાદ રાખવું જોઈએ કે હલાલ માલ અલ્લાહની અગણ્ય નેઅમતોમાંની એક નેઅમત છે. જેની કદર કરવી, શુક્ર કરવો જરૂરી છે. અને સાચો શુક્ર એ છે કે એને હલાલ રસ્તે ખર્ચ કરવામાં આવે. ખાસ કરી મોત પછી કામ આવનારા કામોમાં વધારે ખર્ચ કરવામાં આવે.

રિસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જે માણસ દોલતને પસંદ નથી કરતો, તેમાં કોઈ ખૂબી નથી. કારણ કે દોલત વડે તો રિશ્તદારોના હકો અદા કરવામાં આવે છે. અમાનતો અદા કરી શકાય છે. અને એની બરકતથી આદમી દુનિયાના લોકોનો મોહતાજ નથી રહેતો. (બયહકી)

(૨૨) માલના હકો :

● ઝકાત

●નિસાબ (શરીઅતે નક્કી કરેલ માત્રામાં માલ ધરાવનાર) ઉપર અલ્લાહ તઆલાએ ઝકાત ફરજ ઠેરવી છે.

●માટે નિસાબ જેટલો માલ ધરાવતા માણસે ઈસ્લામી વર્ષ પુરું થવા ઉપર પોતાના ઝકાત પાત્ર પૂરા માલમાંથી રાજી ખૂશીથી ઝકાત કાઢી હકદારોને આપવી જરૂરી છે.

●કેટલા માલ ઉપર કેટલી ઝકાત ફર્જ છે? એ ભરોસાપાત્ર આલિમથી પૂછી અથવા દારૂલઈફતામાં ફતવો પૂછી મા'લૂમ કરવું જોઈએ.

●ઝકાત કાઢવામાં સુસ્તી કે ખયાનતથી કામ લેવામાં આવશે તો સઘળો માલ નાપાક રહી જશે, અને એની નહૂસતથી કોઈ આફત આવી પડે તો નવાઈ નહીં! સાથે જ ઝકાત અદા ન કરવા ઉપર કયામતમાં અપમાનજનક અઝાબનો સામનો તો કરવો જ રહ્યો. (હદીસ શરીફ)

સદકાઓ

●ફર્જ ઝકાત સિવાય નફલ સદકાની પણ અહાદીસમાં ઘણી ફઝીલતો આવી છે. આ અલગ મોટી કિતાબો પણ લખવામાં આવી છે.

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: સદકો અલ્લાહના ગુસ્સાને શાંત કરે છે. બૂરી મોતને દૂર કરે છે.

(તિરમિઝી શરીફ)

●સદકાથી માલમાં કમી નથી થતી. (બલ્કે બરકત થાય છે) અને કોઈની ભૂલ માફ કરવાથી આદમી નાનો નથી બની જતો, બલ્કે અલ્લાહ એને વધુ ઈઝઝતદાર બનાવે છે.

(મુસ્લિમ શરીફ)

●સદકાની આવી ફઝીલતો અને ફાયદાઓ હોવાથી મોહતાજોને શોધી શોધીને સદકાઓ પહોંચાડવા જોઈએ. ઝકાત ફરજ થાય એટલા માલદાર ન હોઈએ તો પણ સદકો કરતાં રહેવું જોઈએ.

●અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: સાચો મિસ્કીન (ગરીબ) તે બંદો છે, જેની પાસે પોતાની જરૂરતો પૂરી કરવા જેટલો માલ નથી. (અને લોકોથી પોતાની પરિસ્થિતિ ગુપ્ત રાખવાના કારણે) કોઈને એની ગરીબીનો એહસાસ પણ નથી, કે સદકા વગેરેથી એની મદદ કરે. વળી તે ગરીબ હરી-ફરી લોકો સામે હાથ પણ ફેલાવતો નથી.

(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

●અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : જેણે મારી મખ્લૂકમાંથી એવા માણસનું ભરણપોષણ કર્યું, જેનું ભરણપોષણ કરનાર કોઈ ન હતું, તો એવા બંદાના ભરણપોષણનો ઝિમ્મેદાર હું પોતે છું. (ખતીબ) માટે જ્યારે પણ કોઈ અલ્લાહનો બંદો ખરેખર મોહતાજ મા'લૂમ પડે તો શકિત પ્રમાણે એની મદદ કરવી જોઈએ.

(૨૩) ફરજના આદાબ :

●ખર્ચમાં ફુજૂલખર્ચી ન કરવી જોઈએ. હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જે માણસ ખર્ચ કરવામાં મધ્યમ રાહ અપનાવે છે, તે કદી મોહતાજ નથી બનતો. (હદીસ શરીફ)

●એટલે કે જે માણસ પોતાની હલાલ કમાઈને પોતાની જાઈજ જરૂરતો ઉપર યોગ્ય રીતે ખર્ચ કરે છે, તે કોઈનો મોહતાજ નહી બને અને ફરજ (ઉદાર)ના બોજ તળે નહી આવે.

- કોઈ પણ શરઈ સખ્ત જરૂરત ટાણે કરજ લેવું સુન્નત છે.
- કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં વ્યાજુ કરજ ન લેવું જોઈએ.
- પરત કરવાની નિયતે કોઈ ઓળખીતા સજજન માણસ પાસેથી કરજ લેવું જોઈએ.
- કરજનું લેણ-દેણ પરહેઝગાર ગવાહો સમક્ષ કરે. વધુ સારું આ છે કે લેખિત કરાર કરવામાં આવે અને સહીઓ પણ કરવામાં આવે.
- કરજ પરત કરવાની ફિકર કરે. અદાયગી આસાન બને તે માટે નીચેની દુઆ પઢવી જોઈએ.

اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ (ترمذی)

અલ્લાહુઝકફિની બિહલાલિક અન હરામિક વ અગિની બિફઝલિક અમ્મન સિવાક.

" હે અલ્લાહ! તારા હલાલ માલ વડે મારી કિફાયત ફરમાવી મને હરામથી બચાવ. અને તારી મહેરબાની વડે મારી તારા સિવાય અન્યના મોહતાજ બનવાથી હિફાઝત ફરમાવ."

- કર્જદારને શક્ય એટલી ઘૂટ આપો. મોડું થાય તો વેઠી લો.
- ગવાહો સામે કર્જ પરત કરો. જેણે કર્જ આપ્યું હતું તેને આ દુઆ આપો.

بَارَكَ اللَّهُ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ (نسائي، ابن ماجه)

બારકલ્લાહુ ફી અહલિક વ માલિક.

" અલ્લાહ તઆલા તમારા બાલ બરયાઓ અને તમારા માલમાં બરકત આપે."

- કર્જ પાછું મળવા ઉપર કર્જદારને આ પ્રમાણે દુઆ આપો :

أَوْفَيْتَنِي، أَوْفَى اللَّهُ بِكَ (مسلم)

અવફ્યતની, અલ્લલાહુ બિક.

" તમે મારી સાથે વફાદારી કરી (વાયદો પૂરો કર્યો) અલ્લાહ તમારી સાથે (જન્નતનો વાયદો પૂરો કરી) વફાદારી કરે."

(૨૪) બીમારના બબર અંતર પુછવાના આદાબ :

- બીમાર પાસે જઈ એના બબર અંતર પૂછો, માથા પાસે બેસો.
- માથા ઉપર કે બદન ઉપર હાથ ફેરવી દિલાસો આપતાં આ પ્રમાણે પઢો. (લા બઅસ તહૂરુન ઇન્શાઅલ્લાહુ) કોઈ

તકલીફની વાત નથી. આ બીમારી ઈન્શાઅલ્લાહ તમને ગુનાહોથી પાક કરશે." જેથી બે સબરી અને શિકાયતના શબ્દો તેના મોઢે ન આવે. અને તેનું ધ્યાન અલ્લાહની યાદમાં મશ્ગૂલ રહે.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું ફરમાન છે: મુસલમાનો ! જ્યારે તમે કોઈ બીમાર પાસે જાઓ તો એને લાંબા જીવનની ખૂશખબરી આપો, તમારા કહેવાથી કોઈની ઝીદગી લાંબી તો નથી થવાની, પરંતુ બીમારખૂશ થઈ જશે. (તિરમિઝી શરીફ, ઈબ્ને માજહ શરીફ)

●બીમારની ખબરઅંતર પુછવામાં સૌથી સારી વાત એના પાસેથી વહેલા ઉઠી જવું છે.

●જો બીમારની ઈચ્છા હોય કે તેના પાસે વધુ બેસવામાં આવે, તો એની લાગણીને માન આપવું જોઈએ.

●બીમારની તકલીફની વધ ઘટ જોઈ, મોકા પ્રમાણે બીમારને નમાઝ અને અલ્લાહની યાદ તરફ ધ્યાન અપાવવું જોઈએ.

●હઝ. ઉસ્માન બિન અબુલ્આસ (રદિ.)એ પોતાના શરીરમાં દુ:ખાવાની ફરિયાદ કરી તો રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : જ્યાં દુખતું હોય, ત્યાં પોતાનો હાથ મુકો અને ત્રણવાર પુરૂ બિસ્મિલ્લાહ " بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ " પઢો અને સાત વાર આ દુઆ માંગો : **أَسْأَلُ اللّٰهَ الْعَظِیْمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ أَنْ یَشْفِیَکَ**

અસ્અલુલ્લાહલઅઝીમ રબ્બલઅર્શિ લઅઝીમ અંચ્ચશ્ફીયક

" હું મહાન અલ્લાહ, મહાન અર્શના માલિક પરવરદિગારથી સવાલ કરું છું કે એ તને સારો કરી દે."

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે આ દુઆથી જો બીમારની મોત નો નિર્ધારિત સમય આવી ગયો નહિ હોય તો જરૂર સાજો થઈ જશે. (તિરમિઝી શરીફ, અબૂદાવૂદ શરીફ)

●બીમાર પાસે પોતાના માટેપણ દુઆ કરાવો.

●ગેરમુસ્લિમ ઓળખીતો બીમાર પડે તો તેના ખબર અંતર પુછવા પણ જવું જોઈએ.

(૨૫) મુસલમાનો સાથે રહેણી કરણીના આદાબ :

●કુર્આન શરીફમાં અલ્લાહનો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

" **બધા જ મો'મિનો ભાઈ ભાઈ છે.** " (સૂ. હુઝરાત : ૧૦)

આદાબે ગંદગી

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ પણ આ જ પ્રમાણે ફરમાવ્યું છે કે " એક મુસલમાન બીજા મુસલમાનનો ભાઈ છે." માટે દરેક મુસલમાન માટે જરૂરી છે કે મુસલમાનોના હકોની અદાયગી વિષે, અલ્લાહ તઆલા અને (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના પવિત્ર ફરમાનો ઉપર અમલ કરે.

●અલ્લાહ તઆલાનો હુકમ છે :

"તમારામાંથી કોઈ બીજાની ગીબત (નિંદા) ન કરે. (કુર્આન શરીફ)

"બીજાની ભૂલો શોધવા પાછળ ન પડો. (કુર્આન શરીફ)

●માટે કોઈ મુસલમાનની અનુપસ્થિતિમાં એની બુરાઈ બયાન ન કરવી જોઈએ. આવા હીન કૃત્યને કુર્આન શરીફમાં પોતાના મરેલા ભાઈના ગોશત ખાવા બરાબર ગણવામાં આવ્યું છે.

શું કોઈને આ વાત ગમશે કે સગા ભાઈના મરવા બાદ તેની લાશમાંથી ગોશત કાપીને ખાય? કદી નહીં.

આ જ પ્રમાણે કોઈ પણ મુસલમાનની છુપી ભૂલો, ખામીઓ, ગુનાહોની ભાળ મેળવવા પાછળ પણ ન પડવું જોઈએ.

●કોઈ પણ મુસલમાનની ખામીઓ, ગુનાહો અન્યો સામે ખોલવા-વર્ણવવા ન જોઈએ. જે માણસ કોઈ મુસલમાનની ખામીઓ અને ગુનાહો શોધવા પાછળ પડ્યો રહે છે, અલ્લાહ તઆલા એને ઘેર બેઠા અપમાનિત કરી દે છે. (હદીસ શરીફ)

●મુસલમાને તો બીજા મુસલમાનની ખામીઓ છુપાવવી જોઈએ.

●પરિણામે અલ્લાહ તઆલા કયામતના દિવસે આવા માણસના ગુનાહો પર પરદો પાડી દેશે. (હદીસ શરીફ)

●યુગલખોરી ન કરો. (હદીસ શરીફ)

●કોઈના પર જૂઠો આરોપ ન લગાડો. (હદીસ શરીફ)

●કુર્આનશરીફમાં જૂઠા માણસો ઉપર લઅનત (ફિટકાર) ફરમાવવામાં આવી છે. માટે મજાકમાં પણ જૂઠું ન બોલવું જોઈએ.

●ખયાનત ન કરો. (કુર્આન શરીફ)

●કોઈના માલ ઉપર નાહક કબજો ન જમાવો.

●કોઈના વિષે બદગુમાની કરવું-બુરું વિચારવું નહીં. (કુર્આન) બલકે મુસલમાન વિષે હંમેશા સાડું વિચારવું જોઈએ.

- કોઈથી ઝઘડો કરવાની પણ કુઆનમાં મનાઈ છે.
- ગાળ—અપશબ્દો બોલવાથી પણ બચો.
- કોઈ પણ ઝઘડામાં અસત્ય કે ઝુલમની તરફેણ ન કરો.
- જે કામથી મુસલમાનોના બે સમુહોમાં ફૂટ પડે કે લડાઈ ઝઘડો થાય એવા કામથી ખૂદ પણ બચવું જોઈએ અને અન્યોને પણ રોકવા જોઈએ.
- બે મુસલમાનો કે મુસલમાનોની બે જમાઅતોમાં લડાઈ—ઝઘડો થાય તો એમના વચ્ચે સુલેહ સફાઈના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. (કુઆન શરીફ) અથવા સુલેહ—સફાઈ કરાવનારની મદદ કરવી જોઈએ.
- કોઈના વિષે હસદ ન કરો.
- વાયદાનું પાલન કરો. વાયદા ખિલાફી ન કરો.
- ધોકો ન આપો. પોતાના મુઆમલાત અને સંબંધોને સાફ રાખો. હુજૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: " દીન મુઆમલાતનું જ નામ છે." (હદીસ શરીફ)
- કોઈ મુસલમાન સામે હથિયાર ન ઉગામો. કોઈને ત્રાંસી નજરે પણ ન જુઓ. (હદીસ શરીફ)
- કોઈની સાથે અભિમાન અને તકબ્બુરથી ન વર્તો. અલ્લાહ તઆલા અભિમાનીઓનો દુશ્મન છે. (હદીસ શરીફ)
- કોઈના વિષે દિલમાં ઈર્ષા, અદાવત, કિન્નાખોરી, ન રાખો.
- નાય—ગાન, પત્તાં, શતરંજ જેવા ગુનાહિત ખેલો અને મજલિસોમાં હરગિઝ ભાગ ન લ્યો.
- શરાબ, અફીણ, ગાંજો, ચરસ અને અન્ય બધા જ નશાઓ હરામ છે. માટે જ્યાં આવી પ્રવૃત્તિઓ થતી હોય, ત્યાં જરા પણ રોકાવું જોઈએ નહીં. નશાખોરથી સલામ—કલામ પણ ન કરવી જોઈએ. હા ! સમજાવટથી એને નસીહત કરો, કે કોઈ રીતે નશો કરવાનું છોડી દે.
- ખુદા ન કરે, જો કોઈ મુસલમાનનું અપમાન થઈ રહ્યું હોય તો એની જરૂર સહાય કરવી જોઈએ. (હદીસ શરીફ)
- જો તમે કોઈ મુસલમાનની એવા સમયે મદદ ન કરી, જ્યારે એ મદદનો મોહતાજ હતો, તો અલ્લાહ તઆલા તમારી પણ એવા સમયે મદદ નહિ ફરમાવે જ્યારે તમે મદદના મોહતાજ હશો.
- કોઈ સગાથી, દોસ્તથી, ઓળખીતાથી વાતચીત બંધ ન કરો. ફક્ત

અને ફક્ત દીન ખાતર કોઈથી સંબંધ તોડી શકાય છે. (હદીસ શરીફ)

●રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું: સાચો મુસલમાન તે છે, જેના હાથ અને જીભથી દરેક મુસલમાન મહકૂઝ રહે. મો'મિન તે છે, જેનાથી બીજા મો'મિનને માલી-જાની ખતરો ન હોય.

(હદીસ શરીફ)

●કોઈ માણસ ત્યાં સુધી મો'મિન ન કહેવાશે, જ્યાં સુધી પોતાના ભાઈ માટે પણ તે વસ્તુ પસંદ ન કરે, જે પોતાના માટે પસંદ કરે છે. (હદીસ)

●દુનિયામાં જ્યાં પણ મુસલમાનને કોઈ તકલીફ પહોંચે, તેનું દર્દ પોતાના દિલમાં અનુભવો.

●ગરીબોથી મહોબ્બત રાખો.

●વિધવાઓ, યતીમો મુસીબતોમાં સપડાયેલાઓ અને મોહતાજોની યથાશક્તિ સહાય કરો.

●જો તમારી સિફારિશથી જો કોઈ મુસલમાનનું કામ થઈ શકતું હોય તો, તેમાં પાછી પાની ન કરો. પરંતુ આ કામ ફક્ત અલ્લાહની ખૂશી માટે કરવું જોઈએ. એનું વળતર મેળવી પોતાના સવાબને બરબાદ ન કરો.

●ઉલમાએ કિરામ અને મોટેરાંઓની ઈજ્જત કરો. અને નાનાઓ સાથે પ્રેમ, હેત, મહોબ્બતથી વર્તો. આ પ્રમાણે ન કરનારે યાદ રાખવું જોઈએ કે તેનું નામ રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની જમાઅતમાં ન રહેશે. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જે અમારા મોટેરાંઓનું સન્માન ન કરે, નાનાઓ ઉપર હેત ન કરે, તે અમારામાંથી નથી. (હદીસ શરીફ)

●જ્યારે કોઈ મુસલમાન મળે તો એનાથી હસતા ચહેરે મળો અને વાતચીતની શરૂઆત સલામથી કરો. (હદીસ શરીફ)

●અન્યોની ભૂલો માફ કરવાની આદત રાખો.

●મુસલમાનોના સામાજિક પશ્નોમાં રસ લઈ એના નિરાકરણમાં ભાગ લ્યો. પોતાને સમાજથી અળગા ન રાખો.

●નમ્રતા અને વિવેક અપનાવો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે, જે માણસ અલ્લાહ માટે નમ્ર બને છે, અલ્લાહ તેને ઉચ્ચતા બખ્શે છે.

●દરેકથી સારો વર્તાવ કરો, ભલે સામે વાળો માણસ મુસ્લિમ ન હોય.

●સદ્વર્તન, એહસાન, ઉપકાર વગેરે નેકીઓમાં સારા બુરાનો ભેદ ન રાખો. નબીએ કરીમ (સલ્લલાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જેની સાથે પણ થઈ શકે, નેકી કરો. તે કોણ છે? કેવો છે? તે ન જુઓ. જો તે ગેરલાયક હોય, તો તમને તમારી લાયકાતમાં તો શંકા ન હોવી જોઈએ.

(હદીસ શરીફ)

●અલ્લાહનો હુકમ છે : "સાચાઓ સંગાથે રહો." (કુર્આને કરીમ)

આ ફરમાન ઉપર અમલ કરવાની નિયતે જયારે પણ અવસર મળે, અલ્લાહવાળાઓની સોબત (સંગાથ) અપનાવવો જોઈએ.

(૨૬) પાડોશીઓ સાથે વહેવારના આદાબ :

અલ્લાહનો આદેશ છે:

●સારો વર્તાવ કરો, નજીકના પાડોશીઓ સાથે અને દૂરના પાડોશી સાથે પણ. (સૂ. નિસાઅ:૬)

●પાડોશી સાથે સન્માનથી વર્તવું જોઈએ. કારણ કે આ ઈમાનની ખાસિયત છે. (બુખારી શરીફ- મુસ્લિમ શરીફ)

●પાડોશી સાથે એહસાન ઉપકાર કરતા રહો. (બયહકી)

●પાડોશીને તકલીફ ન આપવી જોઈએ. રસૂલે અકરમ (સલ્લલાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : જેની શરારતો અને તકલીફોથી તેનો પાડોશી મહફૂજ ન હોય, એ મો'મિન નથી હોય શકતો.

(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

●આવો માણસ જન્નતમાં પણ જશે નહિ. (મુસ્લિમ શરીફ)

●પાડોશી બીમાર હોય તો એના ખબર અંતર પુછી મદદ કરવી જોઈએ. (મુઅજમે કબીર, તબરાની)

●મરણ થાય તો તેના જનાઝા સાથે જવું જોઈએ.

(મુઅજમે કબીર- તબરાની)

●જો તે (જાઈઝ જરૂરતે) કરજ માંગે તો આપવું જોઈએ. (")

●તેનાથી કોઈ બુરૂ કામ થઈ જાય તો તેના પર પરદો પાડી દો. (")

●એને જો કોઈ નેઅમત પ્રાપ્ત થાય (કોઈ ખૂશીનો પ્રસંગ આવે તો) મુબારકબાદી આપવી જોઈએ. (")

●મુસીબત પહોંચે તો શોક વ્યક્ત કરો અને સહાય કરો.

●પોતાનું મકાન એના કરતાં ઉચું ન બનાવો, જેથી એના હવા-ઉજાસ રોકાઈ જાય. (મુઅજમે કબીર- તબરાની)

●તમારા ખાણાની ખુશબૂ એના માટે તકલીફનું કારણ ન બને. જે કંઈ બને તેમાંથી થોડું એના ઘરે પણ મોકલવું જોઈએ. (મુઅજમ કબીર- તબરાની)

●ક્યાંક એવું ન બને કે તમે પેટ ભરી ખાય લો, અને પાડોશી ભુખ્યો સૂઈ જાય અને એની તમને ખબર પણ ન પડે. (")

●પાડોશીના શિક્ષણ, સુધાર અને અન્ય વસ્તુઓની ફિકર પણ એનો હક છે. (મુ. ઈસ્હાક)

●ગેર મુસ્લિમ પાડોશીનો એક જ હક છે, "પાડોશી હોવાનો". જ્યારે કે મુસલમાન પાડોશીના બે હકો છે. પાડોશી હોવાનો અને મુસલમાન હોવાનો. અને રિશ્તેદાર પાડોશીના ત્રણ હકો છે, પાડોશી હોવાનો, મુસલમાન હોવાનો, અને રિશ્તેદારીનો. (મુ. બઝઝાઝ)

●પાડોશીનો હક ફક્ત એને તકલીફ ન આપવી એટલો જ નથી, બલકે તેની તકલીફ સહેવી પણ એનો હક છે.

●એક હદીસનો સાર છે : અલગ રહેનારા મુસલમાન કરતાં મુસલમાનો સાથે રહી એમની અણગમતી વાતોને સહેનાર બહેતર છે.

(૨૭) અમ્મ બિલ મઅરૂફ - નહિય અનિભુન્કર

સારા કામોનો હુકમ અને બુરાઈથોથી રોકવાના આદાબ :

●કુર્આન શરીફમાં મુસલમાનોને સંબોધીને ખુદા તઆલા ફરમાવે છે :

"તમે સર્વશ્રેષ્ઠ ઉમ્મત છો, લોકોની ભલાઈ માટે પેદા કરવામાં આવ્યા છો. તમે નેક વાતોનો હુકમ કરો છો. બુરી વાતોથી રોકો છો, અને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન રાખો છો." (સૂ. આલે ઈમ્માન : ૧૧૦)

●સદકાર્યોનો હુકમ અને બદીઓની રોક થામ ઉમ્મતે મુસ્લિમહની વિશેષતા છે, હદીસ શરીફમાં છે :

"કોઈ નાજાઈઝ કામ થતું જુઓ, અને શકિત હોય તો હાથથી એને રોકી દો." (મુસ્લિમ શરીફ, તિરમિઝી શરીફ)

●જેમ કે આપનો પુત્ર કે તાબા હેઠળની કોઈ વ્યક્તિ ફિલ્મ જુઅ છે, ગાયન ગાય છે, સાંભળે છે, તો આપની ફરજ છે કે પોતાની શકિત અને અધિકારથી એને આવા કાર્યથી રોકી લો.

●જો તે નાજાઈઝ કાર્યને હાથ વડે રોકવાની પર શકિત ન ધરાવતા હોય તો ઝબાન વડે રોકવાનો પ્રયત્ન કરો. અને એટલી શકિત પણ ન હોય તો દિલથી એ કાર્યને બુરૂં સમજો, આ ઈમાનનો છેલ્લો દરજો (તકાજો) છે.

(મુસ્લિમ શ, તિરમિઝી શ, ઈબ્ને માજહ શ.)

આદાબે ગંદગી

●અલ્લાહ તઆલાના રસ્તા(ની વાતો) તરફ સમજદારી અને કુનેહ પૂર્વક લોકોને આમંત્રિત કરો. (સુ. નહલ: ૧૨૫)

●કોઈ મુસલમાનને ગુનો કરતાં જુઓ તો અફસોસ વ્યક્ત કરો.

●ગુનાહના કામમાં પ્રવૃત્ત મુસલમાનને નસીહત કરતી વેળા એની ઈઝઝત આબરૂનો ખ્યાલ રાખો.

●કોઈ ગુનો (બુરાઈ) જાહેરમાં થાય તો એને જાહેરમાં જ રોકવામાં આવે.

●છુપી રીતે બઢી આચનારને એકાંતમાં નરમાશ અને મહોબ્બતથી સમજાવવામાં આવે. એવું વિચારો કે જો તમે એની જગ્યાએ હોત તો, કેવી નસીહત પસંદ કરત?

●કોઈ બુરાઈ કે ગુનાહમાં પ્રવૃત્ત મુસલમાનને તૃચ્છતાથી ન જુઓ. અને કોઈ પ્રકારે એના ગુનાહને જાહેર ન કરો.

●કોઈ નજીકનો સગો-સંબંધી કે દોસ્ત (અલ્લાહ ન કરે) જો કોઈ ગુનાહમાં સપડાય તો એનો સાથ ન છોડો. અને તેને એમાંથી બહાર કાઢવાના શક્ય એટલા પ્રયત્નો કરો. દુઆઓ કરતા રહો, ત્યાં સુધી કે એ તોબા કરી લે.

●અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો આ પવિત્ર ઈરશાદ યાદ રાખો કે :

જો કોઈ જમાઅત કે કૌમનો એક માણસ ગુનો કરે છે અને તે જમાઅત કે કૌમ શક્તિ છતાં એને ગુનાહથી નથી રોકતી, તો આવા લોકો ઉપર મરતાં પહેલાં દુનિયામાં જ અઝાબ આવી જાય છે. (અબદાવૂદ શ, ઈબ્ને માજહ શ.)

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે : "હે લોકો! અલ્લાહનો હુકમ છે કે ભલાઈનો હુકમ અને બુરાઈ (ગુનાહ)થી એક બીજાને રોકતા રહો. ક્યાંક એવો સમય ન આવી જાય કે તમે દુઆ માંગો અને કબૂલ ન થાય. તમે મારાથી સવાલ કરો અને હું તમારી માંગ પૂરી ન કરું. તમે તમારા દુશ્મનો વિરૂધ્ધ મારાથી સહાય માંગો અને હું તમારી સહાય ન કરું."

(ઈબ્ને માજહ, ઈબ્ને હિબ્બાન)

માટે દરેક માણસે નેકી, સદકાર્યો અને ભલાઈ અપનાવવી જોઈએ. પોતાના ઘરવાળાઓને એના પાબંદ બનાવવા જોઈએ. અને અન્યોને પણ હિકમત સાથે સદકાર્યોનું પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ.

● દરેક માણસે સ્વંય પણ ગુનાહોથી બચવું જોઈએ. પોતાના ઘરવાળાઓને પણ બચાવવા જોઈએ. અને અન્યોને પણ રોકવાના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. સાથે જ સાચા દિલથી સદકાર્યોની તોફીક માટે દુઆ કરતા રહો.

(૨૮) વાલિદૈન (માં-બાપ) સાથે રહેણી કરણીલા આદાબ :

● વાલિદૈન વિષે અલ્લાહ તઆલાનો આદેશ છે :

● જો તેઓમાંથી કોઈ એક કે બન્ને તારી ઝિંદગીમાં જ વૃદ્ધ થઈ જાય (અને કોઈ કારણે એમની વાતથી તને તકલીફ પહોંચે) તો કદી એમને 'ઉહ' સુધ્ધાં ન કહો. અને તેમને વાતમાં તોડી ન પાડો. અને એમનાથી ખૂબ અદબથી વાત કરો. એમની સામે નરમાશ અને નમ્રતાથી રહો, અને એમના માટે દુઆ કરતા રહો.

● વાલિદૈન માટે નીચેની દુઆ દરરોજ સવાર સાંજ સાત વખતે માંગવી જોઈએ :

رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا
રબ્બરહમ્હુમા કમા રબ્બયાની સગીરા.

"હે અમારા રબ ! તમો એમના ઉપર રહમત ફરમાવો. જેમ કે તેમણે મને બાળપણમાં હેતથી મોટો કર્યો." (કુર્આને કરીમ)

● એટલે કે જો વૃદ્ધ વાલિદૈનનું મળ-મુત્ર પણ તમારે સાફ કરવું પડે તો ઉહ ન કરો.

● એમના તરફ ક્રોધભરી નજરે ન જુઓ.

● એમની આગળ ન ચાલો, એમનાથી પહેલાં ન બેસો. નામ લઈ ન બોલાવો નહીં. અને એમના વિશે અપશબ્દો પણ ન ઉચ્ચારો .

● વાલિદૈન(માં-બાપ)ની ખિદમતમાં ઉણપ ન આવવા દો. પોતાની હલાલ કમાઈમાંથી શકિત મુજબ એમના ખાવા-પીવા તથા અન્ય જરૂરતોને પૂરી કરો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"તે માણસ બદનસીબ છે, જેના વાલિદૈન કે બેમાંથી એક, વૃદ્ધા વસ્થામાં હોય, અને તે (તેમની સેવા કરીને) જન્મત ન મેળવી લે. (મુસ્લિમ શ)

● બાપ ને નારાજ ન કરો. કારણ કે અલ્લાહની ખૂશી એમની ખૂશીમાં છે. અને અલ્લાહની નારાજી એમની નારાજીમાં છે. (તિરમિઝી શ.)

●વાલિદૈનની નાફરમાની (અવગણના) ન કરો. કારણ કે એમની નાફરમાની કબીરહ (મોટો) ગુનો છે. (બુખારી શરીફ)

●સદવર્તનમાં માંનો હક બાપ કરતાં ત્રણ ગણો વધારે છે. માટે માંની સેવા ચાકરી વધુ કરે. (બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)

●માંની સેવા ચાકરી મોટાથી મોટા ગુનાહની મા'ફીનો સબબ છે. (તિરમિઝી શરીફ)

●વાલિદૈન સાથે સદવર્તન માણસની ઉંમર વધારે છે.

●એમના મરણ બાદ એમના માટે દુઆઓ અને જાની માલી સદકો કરી ઈસાલે સવાબ પણ કરતા રહો.

●બાપના મરણ બાદ એમના ભાઈઓથી સારો સંબંધ રાખો. (સહીહ ઈબ્ને હિબ્બાન)

●એમના દોસ્તોનો હક અદા કરો. (મુસ્લિમ શરીફ)

●કોઈનાથી એમનો કંઈક વાયદો હોય તો પૂરો કરો. એમના સંબંધોને સાચવી એમના દોસ્તોનું સન્માન જાળવો. (અબૂદાવૂદ શરીફ)

●સગા સંબંધીઓથી સદવર્તન કરો. ભાઈઓ-બહેનોથી સારી વર્તણૂક રાખો.

●કોઈ સગો સંબંધ તોડે તો આપ એને જોડવાનો પ્રયાસ કરો. કારણ કે રિશ્તેદારો સાથે બુરી વર્તણૂક કરનાર જન્તમાં ન જશે. (બુખારી-મુસ્લિમ)

●રિશ્તેદારો સાથે સદવર્તન કરવાથી રોઝીમાં અને ઉમરમાં બરકત થાય છે. (બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)

(૨૯) નિકાહના આદાબ :

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "જેણે શાદી કરી, એનો અર્ધો દીન મહફૂજ થઈ ગયો." (હદીસ)

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે :

"નિકાહ મારી સુન્નત છે."

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં આ પણ છે:-

"જે મારી સુન્નત ન અપનાવે, તે મારો (સંબંધી) નથી." (હદીસ શરીફ)

માટે સુન્નતની પૈરવી અને અનુસરણની નિયતથી નિકાહ કરો.

નિકાહનો મક્સદ અવલાહ પ્રાપ્ત કરવી, અને દિલ તથા નિગાહને ગુનાહોથી બચાવવું હોવો જોઈએ. ફક્ત વાસનાસંતોષ નિકાહનો મક્સદ ન હોય.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે ચાર કારણોથી ઓરતથી નિકાહ કરવામાં આવે છે, (૧) એનો માલ, (૨) એનું ખાનદાન (કુળ,) (૩) એનું સૌંદર્ય, (૪) એની દીનદારી. તું દીનદાર ઓરતથી શાદી કરી સફળ થઈ જા. (બુખારી શરીફ)

●જ્યારે કોઈ દીનદાર ઓરતથી શાદીની ઈચ્છા થાય તો માંગણીની વાતનો કોઈનાથી ઉલ્લેખ ન કરે. અને વુઝૂ કરી ઈસ્તિખારહની નમાજ પઢે. (જેટલી રકા'તો થઈ શકે.) પછી અલ્લાહના ખૂબ વખાણ કરી ઈસ્તિખારહની દુઆ માંગે :

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، فَإِنْ رَأَيْتَ فِيَّ خَيْرًا لِي فِي دِينِي وَدُنْيَايَ فَاقْدِرْهَا لِي وَإِنْ كَانَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا لِي فِي دِينِي وَآخِرَتِي فَاقْدِرْهَا لِي (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઈન્નક તકદિરુ વ લા અકદિરુ વ તઅલમુ વલા અઅલમુ અન્ત અલ્લામુલ ગુયૂબિ, ફઈન રઅન્ત ફી.. (અહિંયા છોકરીનું નામ માં ના નામ સાથે બોલે). ખરન લી ફી દીની વ દુન્યાય ફફદિરહા લી વ ઈન કામ ગરહા

ખરન મિન્હા લી ફી દીની વ આખિરતી ફફદિરહા લી.

"હે અલ્લાહ! તું દરેક વસ્તુ પર શક્તિમાન છે. અને હું કોઈ પ્રકારની શક્તિ નથી ધરાવતો. તને દરેક વસ્તુની જાણકારી છે. અને હું કંઈ જાણતો નથી. તું ગૈબનો જાણકાર છે. જો તારા જાણવામાં ..... (અહિંયા છોકરીનું નામ માં ના નામ સાથે બોલે) મારા માટે દીની દુન્યવી ભલાઈ છે તો એને મારા નસીબમાં કરી દે. અને જો એના સિવાય કોઈ અન્ય સ્ત્રી મારા દીન-આખેરત માટે યોગ્ય હોય તો તે સ્ત્રીને મારા નસીબમાં કરી દે."

●હદીસ શરીફમાં છે કે ઈસ્તિખારહ કરવો માણસના સદભાગ્યની વાત છે. અને ઈસ્તિખારહ ન કરવો એની બદનસીબી છે. (હિસ્ને હસીન)

●છોકરા-છોકરીને નિકાહ પુર્વે એક બીજાને જોવાની પરવાનગી છે. (બુખારી શરીફ)

●નિકાહમાં સાદાઈ અપનાવી બેકાર ખર્ચાઓથી બચવું જોઈએ.

●નિકાહની મજલિસ કોઈ પણ નમાઝ બાદ મસ્જિદમાં કરવી વધુ યોગ્ય છે.

●નિકાહ બાદ ખારેક વહેંચવી સુન્નત છે. ખારેક મજલિસમાં લૂંટાવી પણ શકાય છે. હા,જો નિકાહ મસ્જિદમાં હોય તો મસ્જિદનો ખાસ પ્યાલ રાખવો જોઈએ કે એનો અદબ અને પવિત્રતા જળવાય રહે, અને શોર બકોર ન થાય.

●નિકાહ બાદ હાજરજનો દુલ્હાને નીચેના શબ્દોમાં મુબારકબાદ અને દુઆ આપે: بَارَكَ اللهُ لَكَ (બારકલ્લાહુ લક)"અલ્લાહ તમને આ નિકાહમાં બરકત આપે." અથવા بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا بَخَيْرٍ "

બારકલ્લાહુ લક વ બારક અલયક વ જમઅ બઅકુમા બિખયર.

"અલ્લાહ તઆલા તમારા માટે આ નિકાહમાં બરકતો અતા કરે. તમારા પર બરકતો ઉતારે. અને તમને (બંનેને દુલ્હા-દુલ્હનને)બેર-ભલાઈ સાથે રહેવું નસીબ કરે."

●દુલ્હનને તૈયાર કરનારી ઓરતો દુલ્હનને આ દુઆ આપે :

عَلَى الْخَيْرِ وَالْبِرَّةِ وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ (بخارى)

અલલખયરિ વલબરકતિ વ અલા ખયરિન તાઈરીન.

"ભલાઈ અને બરકતો થાય, અને અલ્લાહ સાડું નસીબ અતા કરે."

●બેટીને વિદાય કરતી વેળા પ્યાલામાં પાણી મંગાવી આ દુઆ પઠી દમ કરો:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની ઉઈઝુહા બિક વ ઝુર્રિયતહા મિનશય્તાનિરજીમ

"હે અલ્લાહ! હું મારી બેટી અને એની અવલાદને શયતાન હડધૂતથી બચવા તારી પનાહમાં આપું છું."

અને પછી બેટીને સામે ઉભી રાખી છાતી અને માથા પર પાણીના છાંટા મારે.

●આ જ પ્રમાણે જમાઈને બોલાવી નીચેની દુઆ દમ કરી પાણી છાંટે:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعِيذُهُ بِكَ وَذُرِّيَّتَهُ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની ઉઈઝુહુ બિક વ ઝુર્રિયતહુ મિનશય્તાનિરજીમ.

"હે અલ્લાહ! હું આ જમાઈને અને એની અવલાદને હડધૂત શયતાનથી બચવા ખાતર તારી પનાહમાં આપું છું."

●યાદ રાખો, ખૂશી-ઉન્માદના આ અવસરે ફક્ત ઢોલક વગાડવાની પરવાનગી છે. (બુખારી શરીફ)

ખુદા ન કરે, જો કોઈએ દુનિયા વાળાઓને ખુશ કરવા સંગીતના વાજિંત્રો વગાડ્યા, નાય-ગાનની મહેફિલો સજાવી તો અલ્લાહ તઆલાની નારાજગી ખરીદવા બરાબર ગણાશે. આમ કરવાથી અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ને તફલીફ અને દુઃખ પહોંચશે. હાલાંકે એમની શકાઅત વિના બેડો પાર થવાનો નથી, એ યાદ રાખજો. રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "હું દુનિયામાં સંગીતના વાજિંત્રો તોડનાર બનાવી મોકલવામાં આવ્યો છું." (હદીસ શરીફ)

●યાદ રાખો, ક્યામતના દિવસે "સાકીએ કવસર" નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પોતાના નૂરાની હાથો વડે પોતાના ઉમ્મતીયોને "જામે કવસર" પીવડાવી રહ્યા હશે, આ જોઈ મુસલમાનોનો એક સમૂહ "હોજે કવસર" તરફ આગળ વધશે, તો ફરિશ્તાઓ એમને રોકી દેશે. આ જોઈ રહમતે આલમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવશે: 'એમને આવવા દો, એ મારા ઉમ્મતીઓ છે.' તો ફરિશ્તાઓ જવાબ આપશે કે યા (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) તમને ખબર નથી કે તમાર બાદ આ લોકો બદલાય ગયા, નવી નવી ચીજો - બિદઅતો અપનાવી લીધી. આ સાંભળી હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવશે : ' દૂર જાઓ, દૂર જાઓ, ' અને પછી ફરિશ્તાઓ એ સમૂહને જહન્નમ તરફ ખેંચી જશે. (હદીસ શ.)અલ્લાહ આપણ સૌને બચાવે. આમીન.

(૩૦) વિવાહિત ખુવનના આદાબ :

●બીવીનું મહેર રાજી ખૂશીથી અદા કરે. હદીસ શરીફમાં છે : જેણે પણ કોઈ સ્ત્રીથી ઓછા કે વધુ મહેર ઉપર નિકાહ કર્યા, અને દિલમાં મહેર અદા કરવાનો ઈરાદો નથી, તો એણે તે ઔરતને દગો દીધો. જો મહેર અદા કર્યા વગર જ મરી ગયો તો તેને અલ્લાહના સામે એવી હાલતમાં રજૂ કરવામાં આવશે કે તે ઝિનાનો ગુનેગાર લેખાતો હશે. (અત્તરગીબ વ તરહીબ)

●જ્યારે પહેલી વાર બીવી પાસે જવાનું થાય ત્યારે કપાળેથી નરમીથી વાળ પકડી અલ્લાહ પાકથી નીચેની દુઆ માંગો :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا وَخَيْرِ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ

مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ (أبو داؤد، ابن ماجه)

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસ્અલુક મિન ખરિહા વ ખરિ મા જબલ્તહા અલયિહ,
વ અઉઝુબિક મિન શરિહા વ શરિ મા જબલ્તહા અલયિહ.

" હે અલ્લાહ! હું આપથી આ ઓરતની ખેર બરકત અને એની પ્રકૃતિની ખેર-બરકત માંગું છું. જેના ઉપર તે એને પેદા ફરમાવી છે અને એની બુરાઈ અને એની પ્રકૃતિની બુરાઈથી પનાહ માંગું છું, જેના ઉપર તે એને પેદા ફરમાવી છે. "

● સોહબત (સંભોગ) કરતાં પહેલાં બીવીથી પ્યાર મહોબ્બતની વાતો, બોસા-ચૂમી વગેરે હરકતો કરવી જોઈએ. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

" તે આદમી જ નથી, જે જાનવરો જેમ સ્ત્રીઓ ઉપર તૂટી પડે. બલકે યોગ્ય એ છે કે સંભોગ પૂર્વે પોતાનો એલચી રવાના કરે. લોકોએ પૂછ્યું કે એલચી શું છે? તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ફરમાવ્યું: બોસો-ચૂમી. " (કિમ્યાએ સઆદત)

● જ્યારે સોહબત કરવાનો ઈરાદો કરે ત્યારે આ દુઆ પઢો :

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا (بخاری)
બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુમ્મ જન્નિબ્નશયતાન વ જન્નિબિશયતાન મા
રઝકના.

" શરૂં કરું છું અલ્લાહના નામથી, હે અલ્લાહ, અમને બન્નેને શયતાનથી બચાવો અને જે અવલાહ અમને અતા ફરમાવો, એને પણ શયતાનથી બચાવો. "

● સોહબત વેળા મોઢું કિબ્લાથી ફેરવો નહીં.

ઈન્ઝાલ(વીર્યસ્ખલન) વેળા દિલમાં આ દુઆ માંગો :

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ فِيْمَا رَزَقْتَنِي نَصِيْبًا. (متفق عليه)

અલ્લાહુમ્મ લા તજ્જલ લિશયતાનિ ફીમા રઝકતની નસીબા.

"હે અલ્લાહ! જે અવલાહ મને અતા ફરમાવો, તેમાં શયતાનનો કોઈ ભાગ ન રાખશો. "

● પોતાના ઈન્ઝાલ વેળા ઓરતને પણ ઈન્ઝાલ થઈ જાય, એટલી સબર કરો.
(હદીસ, કિમ્યાએ સઆદત)

●એકવાર સોહબત માણ્યા બાદ ફરીવાર સોહબતનો ઈરાદો હોય તો ખાસ અવયવને ધોય લો. (હદીસ, કિમયાએ સઆદત)

●જો કંઈ ખાવું પીવું હોય તો વુઝૂ પણ કરી લ્યો. (આવા વુઝૂથી માણસ પાક ન ગણાશે.) પછી ફજર પેહલાં જનાબતનું ફર્જ ગુસ્લ કરી લો.

●જનાબતના ગુસ્લ પહેલાં બાલ કે નખ કાપવા ન જોઈએ.

●શોહર અને બીવી માટે પોતાની અંગત વાતો અન્યો સામે કરવી મના છે.

●બીવી જો હેઝ કે નિફાસના દિવસોમાં હોય તો, એનાથી હરગિઝ સંભોગ ન કરો.

● વલીમો :

●સુહાગરાત પછીના દિવસે વલીમાનો પ્રબંધ કરો. કારણ કે વલીમો સુન્નતે મુઅકકદહ છે.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"વલીમો જરૂર કરો. ચાહે એક બકરીનો હોય. (બુખારી શરીફ)

●જે કંઈ મળે તેનાથી વલીમો કરો. (બુખારી શરીફ)

●વલીમામાં શકિત મુજબ સગાં વહાલાંઓ, દોસ્તો અને ગરીબોને દા'વત આપો.

●વલીમાની દા'વત કબૂલ કરવી જોઈએ. (બુખારી શરીફ)

●જેણે દાવત કબૂલ ન કરી, એણે અલ્લાહ અને અલ્લાહના રસૂલની નાફરમાની કરી. (બુખારી શરીફ)

●જો પૂરા ઘરને દા'વત હોય તો બીવી બચ્યાઓને સાથે લઈ જાઓ.

(બુખારી શરીફ)

●જો કોઈ કારણે સુહાગરાત પહેલાં વલીમો કરવો હોય તો એ પણ કરી શકાય છે.

● સદવર્તન :

●અલ્લાહ તઆલાએ પુરુષોને સ્ત્રીઓ પર પ્રભુત્વ આપ્યું છે: કુર્આનમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

"પુરુષો સ્ત્રીઓના રખેવાળ છે." (કુર્આન, સૂ. નિસાઅ : ૨૪)

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) એમની પવિત્ર બીવીઓ પર પોતાનું પ્રભુત્વ બાકી રાખી દરરોજ એમના ઘરેલુ કામકાજમાં

સહાય ફરમાવતા હતા.

●માટે દરેક માણસે પોતાની સ્ત્રી પર પોતાનું પ્રભુત્વ બાકી રાખી તેની સાથે સદ્વર્તન દાખવવું જોઈએ. કુર્આનથી પણ આ વાતનો આદેશ મળે છે. અલ્લાહ ફરમાવે છે : બીવી સાથે યોગ્ય રીતે વર્તો. જો તમને એ પસંદ ન હોય તો (એવું વિચારો કે) થઈ શકે કે એક વસ્તુ તમને પસંદ ન હોય પણ અલ્લાહે એમાં ઘણી બધી ખૂબી-ભલાઈ રાખી હોય.

(સૂ. નિસાઅ:૧૯)

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ આ બાબતે ઘણી તાકીદ ફરમાવી છે, આપનું ફરમાન છે :

●મુસલમાનોમાં પૂર્ણ ઈમાન ધરાવતા તે લોકો છે, જેમના અખ્લાક (સંસ્કારો) સારા હોય, અમે તમારામાં શ્રેષ્ઠ અને ગુણધારી માણસ પોતાની બીવીઓના હકમાં વધુ સારો હોય, તે છે.

(બુખારી શરીફ)

●અન્ય એક હદીસ શરીફમાં ફરમાવ્યું :

હું મારા ઘરવાળાઓ સાથે તમારા બધા કરતાં વધુ સારો વર્તાવ કરવાવાળો છું.

(હદીસ શરીફ)

●માટે માણસે સુન્નતના અનુસરણની નિયતથી પોતાની પત્નિ જોડે સારો વર્તાવ કરવો જોઈએ.

●ખુદા ન કરે, જો કોઈની બીવી બદઅખ્લાક હોય, તો એની કટુવાણી અને ના શુક્રગુજારી વગેરે પર સબરથી કામ લેવું જોઈએ. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઓરતોના ગુસ્સા અને બુરા વર્તનને સાંખી લેતા અને સબર કરતા હતા.

●હઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

જે માણસ પોતાની ઓરતના બુરા વર્તન પર સબર અને સહનશીલતાથી કામ લે છે, તેને હઝ. ઐયૂબ (અલૈ.) જેટલો સવાબ મળશે, એમણે પોતાની મુસીબતો, આફતો અને પરેશાનીઓને અત્યંત ધીરજ અને હિંમતથી સહન કરી હતી.

(કીમયાએ સઆદત)

●પોતાની ઓરત સાથે હસી મજાક અને ગમ્મત કરવી મસ્નૂન છે. દરેક માણસે આ સુન્નત અપનાવવી જોઈએ. એનાથી ઘરનો માહોલ ખુશીથી હર્યો ભર્યો રહેશે. ઈન્શાઅલ્લાહુ તઆલા.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) કદી હઝ. આઈશહ (રદિ.) સાથે દોડ પણ લગાવતા હતા કે જોઈએ કોણ આગળ નીકળે છે ?
(હદીસ)

●હસી મજાક, ખેલ કૂદમાં એટલા આગળ ન વધો કે પોતાની ધાક ધમકીનો અસર પણ ખતમ થઈ જાય.

●જો કોઈ એવું કાર્ય જોવામાં આવે, જે શરીર અત અને માનવતા વિરુદ્ધ હોય તો ધીરે રહી, સમજદારી પૂર્વક સમજાવવા તથા રોકવામાં આવે.

●પરદાનો ખૂબ એહતેમામ કરાવો. ક્યાંક એમની નજર ના મહરમ ઉપર ન પડે. અને ન તો કોઈ ના મહરમ સામે પરદહ વગર જવાની રજા આપો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"નજર ઈબ્લીસના તીરોમાંનું એક તીર છે." (હદીસ)

●ઓરતો જરૂરી કામે શોહરની પરવાનગી વગર પણ બહાર નીકળી શકે છે.
(બુખારી શરીફ)

●અલબત્ત મહરમ વગર સફર કરવો દુરુસ્ત નથી.

●ખુદા ન કરે કોઈની ઓરત જો દીનના જરૂરી જ્ઞાનથી અજાણ હોય તો એના શોહરની ફરજ છે કે એની તા'લીમની વ્યવસ્થા કરે.

●જો એકથી વધારે ઓરતો હોય તો દરેક સાથે સરખો વર્તાવ કરો.

●શક્ય હોય ત્યાં સુધી ઓરતને નિભાવવાના પ્રયત્નો કરો. તલાક સુધી વાત ન પહોંચવા દો.

●જો કોઈ પ્રકારે સંબંધો બાકી ન રહી શકતા હોય તો, પહેલાં ફક્ત એક જ તલાક આપો. શક્ય છે, એનાથી ઓરત સુધરી જાય અને આખું જીવન ફરી પાછું ખુશગવાર બની જાય.

●અને જો છૂટી જ કરવી હોય તો એક તલાકથી પણ છૂટી થઈ શકે છે. જેમાં રુજૂઅ (એની સાથે જ ફરીવારના નિકાહ)ની પણ ગુંજાઈશ રહે છે.

●આ વિષયના મસ્અલાઓની જાણકારી ભરોસાપાત્ર આલિમથી મેળવવી જોઈએ.

●કોઈ પગલું ભરતાં પહેલા ખૂબ વિચારી લો. એવું ન થાય કે જીવનભર પસ્તાવું પડે.

ઓરતોને અમુક નસીહતો :

●ઓરતો ઉપર સૌથી મોટો હક એના ધણીનો છે.

(અલ હાકિમ ફિલ મુસ્તદરક)

●હદીસ શરીફમાં છે કે જો અલ્લાહ તઆલા સિવાય અન્યને સજદો કરવો જાઈજા હોત તો ઓરતોને હુકમ કરવામાં આવત કે તેણીઓ તેમના ધણીને સજદો કરે.

(હદીસ શરીફ)

●સખત જરૂરત વેળા જ ધણીની રજા લઈ બહાર નીકળો. (બુખારી શ.)

●જરૂરત વગર અડોસ – પડોશમાં પણ ન જવું જોઈએ.

●પોતાના ધણી સામે અન્ય સ્ત્રીની ખૂબીઓનું વર્ણન એવી રીતે ન કરો, જાણે એને જોઈ રહ્યો હોય.

(બુખારી શરીફ)

●ઘરની ગુપ્ત વાતો અન્યો સામે ન કરો.

●જો કોઈ ના મહરમ (અજનબી) ધણીનો દોસ્ત કે અન્ય કોઈ ધણીની ગેર હાજરીમાં દરવાજો ખખડાવે તો ભારે અવાજે જવાબ આપો. નરમાશથી જવાબ ન આપો.

●શોહરના દરેક ઓળખીતાઓ— દોસ્તોથી (જેઓ ના મહરમ હોય) પરદો કરો. શરીઅતમાં તો દત્તક પુત્રની સગાઈ પણ માન્ય નથી. એનાથી પણ પરદો જરૂરી છે.

●હમૈશા પાક સાફ રહો.

●દરેક કાર્યમાં ધણીની ખુશી —રજામંદી સામે રાખો.

●જે કંઈ મળે એના ઉપર સંતોષ માણો અને પોતાના હાથે જેટલું કામ કાજ થઈ શકતું હોય તેટલું જરૂર કરો.

●પોતે પણ તહજજુદની નમાઝ માટે ઉઠો અને ધણીને પણ ધીરેથી ઉઠાડો.

●ધણીના દુઃખ—મુસીબતમાં ભાગીદાર રહો.

હિદીસ શરીફમાં છે કે " જે ઓરત પાંચ સમયની નમાઝ પઢે , રમઝાનના રોઝા રાખે, શરમ—આબરૂની હિફાઝત કરે, અને ધણીની ફરમાંબરદાર રહે, તેણીને અધિકાર છે કે જન્નતના જે દરવાજેથી ચાહે, દાખલ થાય.

(અબૂ નઈમ)

●ફુઝૂલ ખર્ચો ન કરવી જોઈએ. શોહરના માલમાં ખયાનત પણ ન કરો. ધણીની રજા વગર એના માલમાંથી સદકો—ખૈરાત પણ ન કરો.

●નાશુક્રી ન કરો. ઘણીને મેંણા-ટોણા ન મારો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : મેં દોઝખની આજુબાજુ નજર કરી તો વધુ પડતી ઓરતો જોઈ, અને કારણ પૂછ્યું તો જાણવા મળ્યું કે ઘણીને મેંણા-ટોણા મારવા અને નાશુક્રી કરવાનું આ પરિણામ છે. (હદીસ શરીફ)

(૩૧) અવલાદનો જન્મ, તેમની કેળવણી, ભરણ પોષણ

●પેદા થનાર બાળકના જમણા કાનમાં અઝાન અને ડાબા કાનમાં ઈકામત કહેવામાં આવે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એમના નવાસા હઝ. હુસૈન (રદિ.)ના કાનમાં અઝાન કહી હતી. (તિરમિઝી શ., અબૂ દાવૂદ શ.)

તહનીક - ગુફી આપવી

કોઈ મુત્તકી, પરહેઝગાર આલિમથી ખજૂર ચવડાવી એનું થૂંક બાળકના મોઢામાં નાખવું તેમજ એ ખજૂરને બાળકના તાળવે લગાડવી જોઈએ અને બાળકને માટે ખેર-બરકતની દુઆઓ પણ કરાવવી જોઈએ. આ કામ જાતે પણ કરી શકાય છે.

માથું મુંડાવવું

●સાતમા દિવસે માથું મુંડાવી, વાળના વજન જેટલી ચાંદી સદકો કરવી જોઈએ. (તિરમિઝી શરીફ)

નામ પાડવું

●સાતમા દિવસે નામ રાખવું જોઈએ. (તિરમિઝી, અબૂ દાવૂદ, નસાઈ)

●નામ સુંદર હોવું જોઈએ. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : કયામતના દિવસે તમને તમારા વાલિદના નામ સાથે પુકારવામાં આવશે. (મુ. અહમદ, અબૂ દાવૂદ શ.)

●અલ્લાહને 'અબ્દુલ્લાહ' અને 'અબ્દુર્રહમાન' નામ સૌથી વધુ પસંદ છે. (મુસ્લિમ શરીફ)

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે: પયગંબરોના નામથી નામ પાડો.

(અબૂદાવૂદ)

અકીકહ

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: અકીકહ અને બાળક સાથે સાથે છે, માટે સાતમા દિવસે બાળક તરફથી

લોહી વહાવો અને બાળકને તકલીફથી બચાવો.

● માટે સાતમા દિવસે (જો શક્તિ હોય તો) અકીકો કરવો જોઈએ.

(તિરમિઝી શ., અબૂ દાવૂદ શ.)

● છોકરા તરફથી બે બકરા અને છોકરી તરફથી એક બકરીની કુરબાની કરવામાં આવે.

(અહમદ)

● છોકરા માટે પણ જો એક જ બકરાની શક્તિ હોય તો એકની કુરબાની પણ કરી શકાય છે.

(અબૂ દાવૂદ શરીફ)

ખત્નહ કરાવવી

● રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: પાંચ વાતો ફિતરત અને પ્રકૃતિ પ્રમાણેની છે. ખત્નહ કરાવવી. ડૂંટીથી નીચેના વાળોની સફાઈ કરવી. મૂંછો કપાવવી. નખ કાપવા અને બગલના વાળ ઉખેડવા.

(બુખારી શરીફ)

● બાળકોનું ભરણ પોષણ ખૂશી (ઉમળકા)થી કરવું જોઈએ. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જે બંદો બે છોકરીઓનો બોજ ઉઠાવે, બાલિગ થતાં સુધી તેમનું ભરણ પોષણ (કેળવણી) કરે તો તે અને હું કયામતના દિવસે આમ જોડે હોઈશું. હઝ. અનસ (રદિ.) ફરમાવે છે : આમ કહી હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ હાથની બે આંગળીઓ ભેગી કરી દેખાડી.

(મુસ્લિમ શરીફ)

● બાળકોની જીભે સૌ પ્રથમ " લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ, મુહમ્મદુ રસૂલુલ્લાહ " કહેવડાવવાનો પ્રયત્ન કરો. અને મરણ સમયે પણ આ શબ્દોની તલ્કીન કરો.

● અવલાદની સુંદર ઈસ્લામી કેળવણી કરવી જોઈએ. ખાસ ખ્યાલ રાખે કે ગાળ, અપ શબ્દો, ફિલ્મી કે બિભત્સ ગીતો— શબ્દો એમની જીભે આવવા ન પામે. જૂઠ, ગીબત, નિંદા, જેવા અવગુણોથી નફરત બાળપણથી જ તેમનામાં જમાવી દો. વડીલોના સન્માન, હમદર્દી, ત્યાગ ભાવના વગેરે સદગુણોની શીખ આપો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : બાપ તરફથી બેટાને સારા સંસ્કારો અને સુંદર ચરિત્રથી વધુ બેહતર તોહફો બીજો કંઈ નથી થઈ શકતો. (તિરમિઝી)

● પોતાના જુવાન બાળકોથી જો કોઈ ભૂલ થઈ જાય તો પ્યાર મહોબ્બતથી સમજાવવા જોઈએ. સખ્તાઈ ન કરવી જોઈએ.

●આપવા (બપ્શીશ) કરવામાં બધી જ અવલાદ જોડે સરખો વર્તાવ કરવો જોઈએ. (તબરાની) કોઈને ઓછું, કોઈને વધુ, આપી ગુનેગાર ન થશો. એક છોકરાને કોઈ વસ્તુ આપો તો બીજાને પણ તેવી જ આપવી જોઈએ.

●બધી જ અવલાદ સાથે સરખો વર્તાવ કરે. (બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)

●છોકરીઓથી ખાસ કરી સારો વર્તાવ કરે. (")

●બાળક જયારે સાત વરસનું થાય તો એને નમાજની તાકીદ કરવામાં આવે. (અબૂદાવૂદ શરીફ) અને જયારે દસ વરસનું થાય તો નમાજમાં સુસ્તી ગેરહાજરી કરવા ઉપર સજા આપો.

●દસ વરસે બાળકોના બિસ્તરા અલગ કરી દો.

●બાળકોને બુરી સોબત (સંગાથ)થી બચાવો.

●વાલિદની ફરજ છે કે બાલિગ થયે બાળકને ગુસલના ફરજો અને પાકી સફાઈની શીખ આપે. આ જ પ્રમાણે છોકરી બાલિગ થયે માતા એને જરૂરી મસ્અલાઓની તઅલીમ આપે.

●બાલિગ થાય એમના નિકાહની વ્યવસ્થા કરો. જો શાદીની વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવી, અને અવલાદ ગુનાહમાં સપડાય ગઈ તો વાલિદ એનો ઝિમ્મેદાર ગણાશે.

●પોતાની અવલાદને નેક, ભલી, સદગુણી છોડીને જવાની ચિંતા કરો. મરવા બાદ નેક અવલાદ અને તેની નેકી જ કામ આવશે. ખુદા ન કરે, જો દુનિયાના ધંધાઓમાં પ્રવૃત્ત રહેવાના કારણે અવલાદના ઈમાન, નેક અમલની ચિંતા કરવામાં ન આવી અને અવલાદ વાલીની ગફલત અને લાપરવાહીના કારણે બેદીન (ગુનેગાર) થઈ ગઈ તો વાલી (પિતા)ને પણ એનો વબાલ પહોંચશે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે :

" માણસના મરવા બાદ એના આ'માલનો સિલસિલો ત્રણ ચીજો સિવાય ખતમ થઈ જાય છે. (આ ત્રણ ચીજોનો સવાબ મરવા બાદ પણ મળે છે) (૧) સદકએ જારિયહ. (૨) એવું ઈલ્મ-જ્ઞાન જેનાથી લોકોને ફાયદો પહોંચતો રહે. (૩) નેક અને સાલેહ અવલાદ, જે તેના માટે દુઆ કરે.

(અદબુલ્મુફરદ)

(૩૨) મોટા ભાઈ સાથે સદવર્તન :

●મોટા ભાઈના માન-સન્માનનો હર્મેશા ખ્યાલ રાખો. રસૂલુલ્લાહ

આદાબે હંદગી

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : મોટા ભાઈનો હક નાના ભાઈ પર બાપ જેવો જ છે. (મિશકાત શરીફ)

(૩૩) બહેનો સાથે સદવર્તન :

●બહેનોનો વિશેષ ખ્યાલ રાખો. ખાસ કરી બાપના મરણ બાદ એમની ઝિમ્મેદારી ભાઈઓના શિરે આવી હોય, રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : જેણે ત્રણ બેટીઓ કે ત્રણ બહેનો અથવા બે બેટીઓ કે બે બહેનોનો બોજ ઉઠાવ્યો અને એમને કેળવણી આપી, એમના સાથે સારો વર્તાવ કર્યો, એમના નિકાહ પણ કરાવ્યા, તો અલ્લાહ તઆલા તરફથી એ બંદા માટે જન્મત નક્કી છે.

(અબૂ દાવૂદ શરીફ, તિરમિઝ શરીફી)

(૩૪) યતીમ (અનાથ) બાળકો સાથે વર્તાવના આદાબ :

●યતીમો સાથે સારો વર્તાવ કરો. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : મુસલમાનોના ઘરોમાં સૌથી વધુ સારું ઘર તે છે જેમાં કોઈ યતીમ હોય, અને એની સાથે સારો વર્તાવ દાખવવામાં આવતો હોય. અને મુસલમાનોનું સૌથી ખરાબ ઘર તે છે જેમાં કોઈ યતીમ હોય, અને એની સાથે ખરાબ વર્તન કરવામાં આવતું હોય. (ઈબ્ને માજહ શરીફ)

(૩૫) દોસ્તો સાથે વર્તન વિશેના આદાબ :

●કોઈને દોસ્ત બનાવતા પહેલાં જુઓ કે તે બે વક્ફ કે દગાખોર ન હોય.

●તકવા, વચનપાલન, ભાઈચારો, સખાવત, ત્યાગ, અને સમર્પણ ભાવના વગેરેમાં આગળ પડતો હોય. હદીસ શરીફમાં છે કે "આદમી પોતાના દોસ્તના રસ્તા પર ચાલતો હોય છે." માટે કોઈ બુરા માણસને દોસ્ત કદી ન બનાવો.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : તમારા દોસ્તનું સન્માન— આવકાર એવી રીતે ન કરો, જે એને કષ્ટદાયક નીવડે. (અહબુલ્મુફરદ) અર્થાત દરેક માણસ જોડે એના માન મરતબા પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ.

●હદીસ શરીફમાં આમ પણ છે કે : " પોતાના ભાઈથી ખોટી ચર્ચા— જીભાજોડી ન કરો. એની સાથે એવી મજાક પણ ન કરો જે એને પસંદ ન

હોય અને એનાથી એવો વાયદો પણ ન કરો જે તમે પૂરો ન કરી શકો.

(તિરમિઝી શરીફ)

●દોસ્ત પાસે મુલાકાત માટે કે બીમારપૂર્ણ માટે ફક્ત અલ્લાહની ખૂશી મેળવવાની નિયતિ જવું જન્મતમાં પોતાનું સ્થાન (નિશ્ચિત કરવા સમાન છે.

(તિરમિઝી શરીફ)

●બે દોસ્તોમાં અણબનાવ થાય એવી ચેષ્ટા કદી ન કરો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: ખુદાના બંદાઓમાં સૌથી બુરો માણસ યુગલખોર, કુથલી કરનાર અને બે દોસ્તો વચ્ચે ફૂટ પડાવનાર છે.

(૩૬) મોતની તૈયારી :

●અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે અલ્લાહ જેને હિદાયત (સીધી રાહ) ચીંધવાનો ઈરાદો કરે છે, તેના દિલને ઈસ્લામ માટે ખોલી દે છે.

(સૂ. આલે ઈમરાન: ૧૨૫)

●અલ્લાહ તઆલાના આ ફરમાન વિશે હદીસ શરીફમાં આવે છે : ઈસ્લામનું નૂર જ્યારે દિલમાં ઉતરી જાય છે, ત્યારે દિલના દરવાજા ખૂલી જાય છે. કોઈએ અરજ કરી : યા રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) એની નિશાની શું છે ? તો નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : દગાનું ઘર (દુનિયા)થી દિલમાં અંતરાલ પડી જવું. અને સદાના ઘર (આખેરત) તરફ ધ્યાન વધી જવું છે અને મોત પહેલાં મોતની તૈયારી કરવા મંડી જવું છે.

(મિશકાત શરીફ)

●માણસ દીની દુન્યવી રીતે જે સ્થિતિમાં હોય, ઉમરની જે હદે હોય, તેણે તપાસ કરવી જોઈએ કે દિલમાં ઈસ્લામનું નૂર પ્રવેશ્યું છે કે નહીં ? જેની નિશાનીઓ સ્પષ્ટ રીતે હદીસ શરીફમાં વર્ણવી દેવામાં આવી છે, જો જવાબ 'હા' છે તો દરરોજ રબ્બે કરીમનો શુક્ર અદા કરવો જોઈએ. જેથી નેઅમત વધે, અને જો જવાબ નકારમાં છે તો ચિંતાનો વિષય છે, મોતનો ભરોસો નથી, ક્યારે આવી પૂગે, માણસે તે પહેલાં તૈયારી કરી લેવી જોઈએ.

મોતની તૈયારી શું છે ?

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "તમને કુદરતી મોત આવે તે પહેલાં તમે મરી જાઓ." અર્થાત જેમ મરેલો માણસ કબરમાં પહોંચવાની સઘળી કાર્યવાહી દરમ્યાન બીજાને

આદાબે ગંદગી

આધીન હોય છે, લોકો એને જેમ યાહે તેમ ગુસલ આપતી વેળા ઉઠાડે, બેસાડે, સુવાડે અને નવડાવે છે, મરનારની સ્વેચ્છાને ત્યાં અવકાશ નથી હોતો, એ જ પ્રમાણે જીવન દરમ્યાન પણ માણસે પોતાને, તેના શરીરને, અવયવોને, સંપુર્ણ રીતે અલ્લાહના આદેશો અને નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતોને આધીન કરી દેવા જોઈએ. અને દરેક સમયે દરેક કામ વિશે વિચારતા રહો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : "અલ્લાહ તરફથી તમારી તપાસ કરવામાં આવે તે પહેલાં સ્વયં તમે તમારા આ'માલની તપાસ કરી લો." (તિરમિઝીશ.)

● માટે માનવીએ એના ઉપર લાગુ અલ્લાહના અને લોકોના દરેક હકો અદા કરવામાં બેદરકારી ન કરવી જોઈએ.

● દુનિયાથી જતી વેળા માણસ સાથે નેક આ'માલ અને સદકએ જારિયહનો એક મોટો જથ્થો અને સવાબ સાથે હોય, એવી તૈયારી કરવી જોઈએ. અલ્લાહનો આદેશ છે: જે એક નેકી લઈ આવશે, એને દસ નેકીઓનો સવાબ મળશે. (કુર્આન કરીમ)

● વાત સ્પષ્ટ છે કે દુનિયામાં નેકી કરી લેવી સરળ છે. પરંતુ કફ્રની યાદરમાં સાથે લઈ જવી સરળ નથી. રિયાકારી— દેખાવડા કરવાથી, નિયત ખરાબ હોવાથી કે અન્ય કારણોસર નેકીઓ દુનિયામાં જ નષ્ટ થઈ જાય છે. એમાંય વળી હુકૂલ ઈબાદ (બંદાઓના હકો) અદા ન કરવાના કારણે મોટા પહાડ જેટલી નેકીઓ વાળો પણ જહન્નમમાં જવા પાત્ર બની જશે.

● માટે ખુદાના વાસ્તે પોતાના પર રહમ કરી અલ્લાહ સામે સાચા દિલથી તોબા કરી પશ્ચાતાપના આંસુ વહાવો, ઈસ્તિગફાર કરો, અને અલ્લાહની રહમતથી માયૂસ ન થાઓ.

● અલ્લાહની મહેરબાનીથી જો કોઈની ગણના નેક બંદાઓમાં છે, તો ઘણી જ સાવચેતીની જરૂર છે. ક્યાંક દિલમાં "હું" નો સ્વભાવ, અન્યોની તૃષ્ણ અને દેખાડ—રિયાકારીની ભાવના આવી ન જાય, નહિ તો બધું કર્યું કરાવ્યું સત્યાનાશ થઈ જશે અને શયતાનને આપણા પર હસવાનો મોકો મળી રહેશે.

● નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ઘણી વાર સહાબા (રદિ.)ને હુકૂલ ઈબાદ અદા કરવાની તાકીદ કરી છે. એક હદીસ શરીફમાં આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું ફરમાન છે : " મુફલિસ

– કંગાલ મારી ઉમ્મતમાં તે માણસ છે, જે ક્યામતમાં નેક આ'માલ લઈને આવશે, નમાઝ, રોઝા, સદકકહ બધું જ લાવશે, પરંતુ કોઈને ગાળ આપી હશે, કોઈના પર આરોપ લગાડ્યો હશે, કોઈને માર્યો-ફટકાર્યો હશે, આ બધા દાવેદારો આવી એના નેક આ'માલમાંથી બદલો વસૂલ કરશે, અને જ્યારે એના નેક આ'માલ ખત્મ થઈ જશે, તો એમના ગુનાહો બદલામાં એના ઉપર નાંખતા જશે, અને તે માણસ છેવટે ગુનાહોના આ ઢગલાના કારણે જહન્નમમાં પહોંચી જશે. (હદીસ શરીફ). પોતના નેક કાર્યોની વિપુલતા અને વિશાળતા છતાં અફસોસ અને માયૂસીની જે હાલત આવા માણસની હશે, એનું વર્ણન કરવાની જરૂરત નથી.

● માટે કોઈની ગીબત કરી હોય, યુગલી કરી હોય, આરોપ-તહોમત લગાડ્યો હોય, કોઈ હક દબાવ્યો હોય, તો આજે દુનિયામાં માફી માંગવાનો મોકો છે. જેથી ક્યામતમાં પસ્તાવો અને અપમાનિત થવાનો વારો ન આવે. અને મોતનો શું ભરોસો? આજનું કામ કાલ ઉપર ટાળવું જોઈએ નહીં.

● મોતની તમન્ના કરવી મના છે. પરંતુ હદીસ શરીફમાં છે કે માણસ સાચા દિલથી અલ્લાહના રસ્તામાં શહીદ થવાની દુઆ માંગે, તો બિસ્તર પર મરશે, છતાં અલ્લાહ તેને શહીદોના દરજા પર પહોંચાડી દેશે.

માટે અંતરની સચ્ચાઈથી, સાચા શોખથી આ પ્રમાણે દુઆ કરવી જોઈએ:

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي شَهَادَةً فِي سَبِيلِكَ وَاجْعَلْ مَوْتِي بِلَدِّ رَسُولِكَ ﷺ

અલ્લાહુમ્મરઝુકની શહાદતન ફી સબીલિક વજઅલ મવ્તી બિબલદિ રસૂલિક

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)

"હું અલ્લાહ મને તારા રસ્તામાં શહાદત નસીબ કર. અને તારા રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના શહેર મદીનામાં મોત નસીબ ફરમાવ."

● કોઈ મુસીબતના કારણે મોતની તમન્ના ન કરો. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છે : તમારામાંથી કોઈ પણ તકલીફ કે દુખના કારણે મોતની તમન્ના ન કરે. દુઆ ન કરે. છતાં જો દિલની પરિસ્થિતિથી બિલ્કુલ મજબૂર હોય તો આ પ્રમાણે દુઆ કરે.

اللَّهُمَّ أَحْسِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ

خَيْرًا لِي. (بخاری، مسلم)

અલ્લાહુમ્મ અલીની મા કાનતિલ હયાતુ ખરન લી વ તવફ્ફની ઈઝા

કાનતિલ વફાતુ ખરન લી.

"હે અલ્લાહ! જ્યાં સુધી જીવન મારા માટે બેહતર હોય, મને જીવતો રાખો. અને જ્યારે મારા માટે મોત બેહતર હોય, તમો મને દુનિયાથી ઉઠાવી લો."

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ઉમ્મત ઉપર અત્યંત હેત, દયા, મહોબ્બતના કારણે ઉમ્મતને પહેલેથી જ નસીહત કરી હતી કે મોજ-મસ્તીના નશાને તોડનારી વસ્તુ એટલે કે મોતને યાદ કર્યા કરો. બીજી એક હદીસ શરીફમાં એમ પણ ફરમાવ્યું કે: જે માણસ દિવસમાં (૨૫) વાર મોતને યાદ કરે, અને એ જ દિવસે મરણ પામે તો શહીદનો સવાબ પામશે.

اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي الْمَوْتِ وَفِي مَا بَعْدَ الْمَوْتِ

અલ્લાહુમ્મ બારિક લી ફીલ્મલ્તિ વ ફી મા બઅદલ્મલ્તિ.

"હે અલ્લાહ ! મારા માટે મોતમાં બરકત અતા ફરમાવો. અને મોત પછી ના જીવનમાં પણ બરકત અતા ફરમાવો."

●જરૂરી નથી કે મોતની યાદ માટે આ દુઆનો વઝીફો પઢવામાં આવે. બલકે પાંચેવ નમાઝો બાદ પાંચવાર અર્થનો ખ્યાલ કરીને આ દુઆ માંગી લેવામાં આવે તો પણ મોતનું હર સમયે ધ્યાન રહેશે. જે ઈ-શાઅલ્લાહ, અલ્લાહ તઆલાની નાફરમાનીથી બચવાનો સબબ બનશે.

વસીયત

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ મરવા પહેલાં વસીયત કરી જવાની તાકીદ કરી છે. (હદીસ શરીફ)

●શરીઅત પ્રમાણે માણસને પોતાના એક તૃતીયાંશ ૧/૩ માલ વિશે વસીયત કરવાનો અધિકાર છે.

●માટે જો એટલી વસીયત કરવી હોય તો જલ્દી જ કરી લેવી જોઈએ.

●મોતનો ભરોસો નથી, વસીયત ગવાહો સામે લખવા-લખાવવામાં આવે, પોતાની અને ગવાહોની સહી પણ લેવામાં આવે.

●કોઈની અમાનત હોય તો વારસદારોને એ વિષે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવી

દેવું જોઈએ. એવું ન બને કે તમો બતાવવાનું ભૂલી જાઓ અને અમાનત મુકનાર પોતાની વસ્તુ પરત મેળવવા પરેશાન થાય.

●બુદ્ધા ન કરે જો માણસ કર્જદાર હોય તો વારસદારોને જરૂર બતાવી દો. જેથી વારસદારો વહેલી તકે કર્જ અદા કરી શકે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : મુસલમાન માટે યોગ્ય નથી કે એના પાસે વસીયત લાયક કોઈ વસ્તુ હોય અને બે ત્રણ રાતો વસીયત વિના પસાર થઈ જાય.

સકરાત (અંતિમ શ્વાસ)

જયારે અંતિમ શ્વાસો ચાલી રહ્યા હોય, તો અલ્લાહ તઆલાથી રહમ કરમ અને માફીની ઉમ્મીદ વધારી નીચેની દુઆ માંગો :

اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيَّ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَأَعِنِّي عَلَى غَمْرَاتِ الْمَوْتِ
અલ્લાહુમ્મ હલ્વિન અલય્ય સકરાતિલ્મવ્તિ, વ અઈન્ની અલા

ગમરાતિલ્મવ્તિ.

હું અલ્લાહ ! મારા ઉપર મોતની સકરાત (જીવનના અંતિમ શ્વાસોને) આસાન ફરમાવો અને મોતની તકલીફમાં મારી મદદ ફરમાવો."

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَأَرْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

અલ્લાહુમ્મગ્ફિર લી વરહમ્ની વ અલ્હિક્કની બિર્રફીકિલ્અઅલા, લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ— મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ.

હું અલ્લાહ ! મારી મગફિરત ફરમાવો અને મને ઉપરવાળા સાથીઓમાં પહોંચાડી આપો. અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) અલ્લાહના રસૂલ છે." (તિરમિઝી શ.)

●છેલ્લી ઘડીઓમાં મરનારના ચહેરાને કિબ્લા તરફ કરી દો. એની પાસે સૂ. યાસીન પઢો. (મુ. અહમદ શ., અબૂદાવૂદ શ., ઈબ્ને માજહ શ.)

●મરનાર પાસે છેલ્લી ઘડીઓમાં નેક અને પરહેઝગારો રહે એ આવશ્યક છે. જેઓ મરનારને કલિમએ શહાદતની તલ્કીન કરે. ઘરવાળાઓને મરનાર સાથે દુનિયાની વાતો કરવાથી રોકવામાં આવે.

●કલિમહ પઢાવનારા મરનારથી કલિમહ પઢવાનો આગ્રહ કે જીદ ન કરે. માણસ તે વખતે સકરાતની તકલીફમાં હોય છે. અલબત્ત એવો પ્રયત્ન

وَلَهُ (لَهَا) يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَافْتَحْ لَهُ (لَهَا) فِي قَبْرِهِ (قَبْرَهَا) وَنَوِّرْ لَهُ
(لَهَا) فِيهِ (مُسْلِم)

અલ્લાહુમ્મફિર મરનારનું નામ વરફઅ દર-જતહુ (દર-જતહા)

ફીલમહદિય્હીન વખ્લુફ્હુ (વખ્લુફ્હા) ફી અકિબિહિ (અકિબિહા)

લિલ્ગાબિરીન વગ્ફિર લના વ લહૂ (લહા) યા રબ્બલઆલમીન વફ્તહ લહુ

(લહા) ફી કબ્રિહી (કબ્રિહા) વ નવ્વિર લહુ (લહા) ફીહિ.

(જો મરનાર સ્ત્રી હોય, તો અંડર લાઈન શબ્દોની જગ્યાએ કૌસના શબ્દો પઢવા)

હે અલ્લાહ ફલાણા ભાઈ-બહેન ની મગફિરત ફરમાવો. અને હિદાયત પામેલા લોકોમાં એનો મરતબો ઉચ્ચ ફરમાવો, પાછળ રહી જનારાઓમાં એનો કોઈ નાયબ બનાવો. હે રબ્બુલ આલમીન ! અમારી અને એની મગફિરત ફરમાવો. એના માટે કબરમાં જન્નતના દરવાજાઓ ખોલી દો અને એની કબરને નૂરવાળી કરી દો."

● મચ્ચિતને મસ્નૂન તરીકા પ્રમાણે ગુસલ આપવું જોઈએ.

● પુરુષોને ત્રણ કપડાંઓમાં અને ઓરતોને પાંચ કપડાંઓમાં કફન પહેરાવવામાં આવે.

● કફન દફનમાં ઉતાવળથી કામ લેવું જોઈએ. મચ્ચિતને વધુ વાર સુધી ઘરમાં રાખી મુકવી ન જોઈએ.

● જનાઝાની નમાજ પઢાવવાનો હક મચ્ચિતના નજીકના સગાને અથવા એવા માણસને છે, જેને મચ્ચિતના સગાવહાલાઓ નમાજ પઢાવવાનું કહે.

● જનાઝહની નમાજની લાઈનોમાં એકી સંખ્યા રાખવી સુન્નત છે.

● બિસ્મિલ્લાહ કહી જનાઝહ ઉઠાવવો જોઈએ. માથાનો ભાગ આગળ રાખે.

● લોકોએ જનાઝહ સાથે પગપાળા જલ્દી જલ્દી ચાલવું જોઈએ અને જયાં સુધી કબ્રસ્તાનમાં પહોંચી જનાઝહ ખભાઓથી નીચે મુકવામાં ન આવે, લોકોએ બેસવું ન જોઈએ.

● જનાઝહ સાથે ચાલતાં દુન્યવી વાતો ન કરતાં ચુપ રહેવું બેહતર છે.

● કબ્રસ્તાનમાં દાખલ થાય ત્યારે કબ્રસ્તાનવાળાઓ પર સલામ માટે

આ દુઆ પઢે :

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثَرِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا
وَلَكُمْ

અસ્સલામુ અલયકુમ યા અહલલકુબૂરિ અન્તુમ સલફુના વ નહુનુ બિલ્અષરિ
યઠ્ઠિફુલ્લાહુ લના વ લકુમ.

"હું કબર વાળાઓ! તમારા ઉપર સલામતી રહે, તમે અમારાથી પહેલા ચાલ્યા ગયા. અમે તમારી પાછળ આવી રહ્યા છીએ. અલ્લાહ તઆલા અમારી અને તમારી મગફિરત ફરમાવે."

●મયિતને માથા તરફથી بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلَىٰ مِلَّةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (બિસ્મિલ્લાહિ વ અલા મિલ્લતિ રસૂલિલ્લાહ) કહી કબરમાં ઉતારે. (અલ્લાહના નામથી શરૂ કરી અમો આ મયિતને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની મિલ્લત-દીન ઉપર દફન કરીએ છીએ.)

●મયિતની પીઠને કબરની દિવાલ સાથે કરી દેવી જોઈએ, જેથી છાતી અને મોઢું કિબ્લા તરફ થઈ જાય.

●કબર ઉપર બન્ને હથળીઓ ભરી દુઆ પઢતા પઢતા ત્રણ વાર માટી નાંખો.

●પહેલી વાર : مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ (મિન્હા ખલકનાકુમ)આ જ જમીનમાંથી અમે તમને પેદા કર્યાં.

●બીજી વાર : وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ (વ ફીહા નુઈદુકુમ)એ જ જમીનમાં અમે તમને પાછા મોકલીશું.

●ત્રીજી વાર : وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ (વ મિન્હા નુષ્રિજુકુમ તારતન ઉષ્રા) અને એ જ જમીનમાંથી ફરી વાર કયામતના દિવસે બહાર કાઢીશું.

●કબર પર પાણી છાંટવું મસ્નૂન છે.

●કબરને એક વેંતથી વધારે ઉચી ન કરો.

●દફન કર્યા બાદ તુરંત કબરના માથા તરફ સૂ. બકરહની શરૂની આયતો " الْم " થી " مُفْلِحُونَ " સુધી પઢો. અને પગો તરફ સૂ. બકરહની છેલ્લી આયતો " فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ " થી " اٰمَنَ الرَّسُوْلُ " સુધી પઢવી જોઈએ. (બયહકી શરીફ)

●મયિત માટે મગફિરત અને સવાલ-જવાબની આસાની માટે દુઆ કરવી જોઈએ.

●કબર પાકી ન બનાવો, ઉપર ઈમારત પણ ન બનાવો. (મુસ્લિમ શ.)

●કબર ઉપર બેસવું પણ ન જોઈએ. કબર તરફ મોઢું કરી નમાજ પણ ન પઢો. (મુસ્લિમ શરીફ)

●કબરથી ટેક લગાવી સહારો પણ ન લેવામાં આવે. (મુ. અહમદ)

●કબર ઉપર આગ પણ સળગાવવી ન જોઈએ.

●કબર ઉપર હાજરી આપતા રહેવું જોઈએ. (ઈબ્ને માજહ)

●મચ્ચિતના ઘરવાળાઓ માટે ખાવાની વ્યવસ્થા કરવી સુન્નત છે.

જંગે મૂતહમાં હજ. જઅફર (રદિ.)ની શહાદત વેળા હુજૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું :

●જઅફર (રદિ.)ના ઘરવાળાઓ માટે ખાવું તૈયાર કરવામાં આવે. તેઓ હજ. જઅફર (રદિ.)ની શહાદતની ખબરના કારણે એવી પરિસ્થિતિમાં છે કે ખાવા વગેરે તરફ ધ્યાન આપી શકે એમ નથી.

(તિરમિઝી શરીફ)

(૩૭) તઅઝિયતના આદાબ :

●તઅઝિયત કરવી સુન્નત છે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે : જે કોઈએ દુઃખીની તઅઝિયત કરી, ખબર અંતર પુછ્યા, એના માટે દુઃખી જેટલો જ સવાબ છે.

(તિરમિઝી શ., ઈબ્ને માજહ શ.)

●તઅઝિયત કરતાં કરતાં નીચેના શબ્દો કહેવા જોઈએ. આ શબ્દો નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ હજ. મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.)ને એમના સાહબજાદા (દિકરા)ના મરણ સમયે પત્રમાં લખાવ્યા હતા.

أَعْظَمَ اللَّهُ لَكَ الْأَجْرَ وَاللَّهُمَّكَ الصَّبْرَ وَرَزَقْنَا وَإِيَّاكَ الشُّكْرَ

અમૂઝમલ્લાહુ લલ્લઅજર વ અલ્લમકરસબર વ રઝકના વ ઈય્યાકશ્શુક્ર.

"અલ્લાહ તઆલા તમારા સવાબમાં વધારો કરે. તમને સબર નસીબ કરે. અને અમને અને તમને શુક્રની તોફીક આપે."

(૩૮) ઈસાલે સવાબના આદાબ :

●મરવા બાદ મરનારની ફક્ત ખુબીઓ-સદગુણો જ વર્ણન કરવા જોઈએ. એના માથે કંઈ લેણું દેણું હોય તો જલ્દીથી તેની પતાવટ કરવી જોઈએ. એના માટે મગફિરતની દુઆ કરવી જોઈએ. અને એના વતી સદકો

કરવો જોઈએ. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છે: સદકાનો સવાબ મરનાર સુધી પહોંચે છે.

(બુખારી)

(૩૯) વારસા વહેંચણીના આદાબ :

● અલ્લાહ તઆલાએ કુર્આનમાં વારસા વહેંચણીના હુકમો પણ વર્ણવ્યા છે. પરંતુ અફસોસ ! મરવા બાદ મરનારની માલ દોલત પર ચાલાકી અને શકિત વડે બેશરમીથી કબ્જો કરી લેવામાં આવે છે. અને બિચારા ગરીબ વારસદારો મોં જોતા રહી જાય છે.

● માટે જરૂરી છે કે મરવા બાદ મચ્ચિતના કફન દફનથી ફારેગ થઈ મચ્ચિતની બધી જ મિલકત-સંપત્તિને તમામ વારસદારોની ઉપસ્થિતિમાં લખીને કોઈ જાણકાર મુફતી કે મદ્રસાના દારૂલ ઈફતામાં વાસરદારોની વિગત સાથે મોકલવામાં આવે અને વિગતવાર જાણકારી મેળવી એ પ્રમાણે વારસા વહેંચણી કરવામાં આવે.

● જો મચ્ચિતના માથે કરજ હોય તો છોડેલા માલમાંથી સૌ પ્રથમ કરજ અદા કરવામાં આવે. પછી વારસા વહેંચણી થશે. જો વસીયત કરી છે તો કફન દફનનો ખર્ચ અને કરજ ચુકતે કરી એક તૃતીયાંશ માલ વસિયતમાં વપરાશે. બાકી બે તૃતીયાંશ માલ વારસદારોમાં વહેંચાશે.

● વારસા વહેંચણીમાં મોડું ન કરવું જોઈએ.

વારસા વહેંચણી પહેલાં જો મરનારના વારસદારોમાં કોઈ નાબાલિગ વારિસ હોય તો એમના માલમાંથી આવનાર મહેમાનોને ખવડાવવું દુરૂસ્ત નથી.

(૪૦) યતીમ (અનાથ) બાળકોનું ભરણ પોષણ :

● જો કોઈ રીશ્તેદારના યતીમ બાળકની પરવરિશનો મોકો કોઈને મળી જાય તો ઘણી જ ખૂશીથી એના શિક્ષણ (કેળવણી)ની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. બાલિગ થયે એની શાદીની વ્યવસ્થા કરે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "હું અને યતીમનું ભરણ પોષણ કરનાર કયામતમાં આમ સાથે હોઈશું." આમ કહેતાં આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ કલિમહની આંગળી અને તેના પછીની વચ્ચેની આંગળી વચ્ચે થોડું અંતર રાખી ઊંચી કરી ઈશારો ફરમાવ્યો. (હદીસ)

આદાબે ગંદગી

મોમિન :

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ અગણિત હદીસ શરીફોમાં ઈમાનવાળાઓની ખૂબીઓ વર્ણવી છે. એક હદીસ શરીફમાં છે: મોમિન પોતાના ભાઈ માટે પણ તે જ વસ્તુ પસંદ કરે છે જે પોતાના માટે પસંદ કરે છે.

●જો તમે સાચે જ પસંદ કરતા હો કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો ઉપર અમલ કરો તો પોતાના ભાઈઓ માટે પણ આ વસ્તુ પસંદ કરો અને એના એક રૂપે આ પુસ્તિકા વધુથી વધુ પોતાના સગા સંબંધીઓ અને ઓળખીતાઓ સુધી પહોંચાડો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે : નેકીનું માર્ગદર્શન આપનાર પણ નેકી કરવા વાળા જેવો જ છે. (હદીસ શરીફ)

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના ઉમ્મતી હોવાના સંબંધે દરેકને આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની દરેક સુન્નત પસંદ હોવી જોઈએ. અને એના પાબંદ હોવું જોઈએ. હાલ જેટલી સુન્નતો ઉપર અમલ છે તેનો શુક્ર અદા કરતાં બાકીની સુન્નતો જીવનમાં અપનાવવા તાત્કાલિક પ્રયાસો આદરવા જોઈએ.

●અલ્લાહ તઆલા પૂરી દુનિયાને નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના જીવન તરીકાને અપનાવવાની તોફીક આપે. આમીન

●અંતે... આ પુસ્તિકાને આકાએ નામદાર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર દુરૂદ પઢવા વિશેની બે હદીસો ઉપર પૂરી કરું છું.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :
"કયામતમાં મારી નિકટતમ માણસ, મુજ ઉપર સૌથી વધુ દુરૂદ પઢનાર હશે."
(તિરમિઝીશ., ઈબ્ને હિબ્બાન શ.)

●બીજી એક જગ્યાએ પવિત્ર ઈરશાદ છે:

"જે મારી ઉપર એક વાર દુરૂદ પઢે છે, અલ્લાહ એના ઉપર દસ વાર દુરૂદ પઢે છે. (દસ રહમતો ઉતારે છે) દસ ભૂલો મા'ફ કરે છે અને દસ દરજાઓ બુલંદ કરે છે."
(અહમદ, નસાઈ, ફઝાઈલે દુરૂદ શરીફ)

●અલ્લાહ તઆલા દરેક ઉમ્મતીને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર વધુ થી વધુ દુરૂદ શરીફ પઢવા અને સુન્નતો ઉપર અમલ કરવાની તોફીક અતા ફરમાવે....આમીન...

... સંદર્ભ સૂચિ ...

૧. કુઆને કરીમ.
૨. સહીહ બુખારી શરીફ.
૩. સહીહ મુસ્લિમ શરીફ.
૪. સહીહ તિરમિઝી શરીફ.
૫. સહીહ અબૂદાવૂદ શરીફ.
૬. શમાઈલે તિરમિઝી શરીફ.
૭. હિસ્ને હસીન.
૮. અલ્ કલિમુત્તયિબ.
૯. મઆરિફુલ હદીસ.
૧૦. ઉસ્વએ રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)

આ સુંદર કિતાબ

પ્રોફેસર કમરૂદ્દીન મુસા સાહેબની આ નાનકડી કિતાબ તેના વિષય વસ્તુને મહદઅંશે સાકાર કરતી અને ઉપયોગી હોવાના કારણે દરેક મુસલમાને એને વાંચવી, વંચાવવી જોઈએ.

હું દુઆ કરું છું કે અલ્લાહ તઆલા એને કબૂલ ફરમાવી વધુથી વધુ લોકોને એનાથી લાભ ઉઠાવવાનો મોકો અતા ફરમાવે,

વાલીઓ, કેળવણીકારો બાળકોને આવા ઈસ્લામી સંસ્કારોનું શિક્ષણ આપે અને એ માટે યોગ્ય માહોલ ઉભો કરે એ આજના યુગમાં અતિઆવશ્યક છે.

અલ્લાહ તઆલા કિતાબને કબૂલ ફરમાવી લેખન, અનુવાદ, પ્રુફ વાંચન અને પ્રકાશન માટે પ્રયત્નો કરનાર દરેકને એની મહેનતોનો યોગ્ય બદલો અતા ફરમાવે અને જામિઅહના પ્રકાશન વિભાગને વેગવંતો બનાવી એનાથી ઉમ્મતને ફાયદો પહોંચાડે. આમીન

લી. મુફ્તી અહમદ ખાનપૂરી

સદર મુફ્તી, જામિઅહ ઈસ્લામિયહ ડાભેલ

● આદાબે બંદગી,

(સુન્નતો અને દુઆઓનો સંગ્રહ)

● સંપાદક : પ્રોફેસર કમરુદ્દીન મૂસા સાહેબ

● અનુવાદક : મુફતી ફરીદ અહમદ કાવી

● પ્રત : ૧૦૦૦, બીજી આવૃત્તિ, ઓક્ટોબર ૨૦૦૫

● પ્રકાશક

મુફતી અહમદ દેવલ્લી.

જામિઅહ ઉલૂમુલ કુર્આન, જંબુસર

મુ. પો. જંબુસર, જિ. ભરૂચ, ગુજરાત,

પીન: ૩૯૨૧૫૦, ☎ ૨૨૦૭૮૬-૨૨૦૨૮૬

ફેક્સ: ૨૨૨૬૭૭ www.jamiahjambusar.com

e mail: jamia@satyam.net.in

● મહૂમ હાજી અબ્બાસ આદમ ટલાટી સાહેબના ઈસાલે સવાબ અર્થે તેમના પુત્રી મોહતરમહ શરીફહ મુહંમદ સઈદ કારભારી તરફથી..

વાચકોથી એમના હકમાં મગફિરતની દુઆ કરવાની ગુઝારિશ